

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

A

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1925:38
JORDBRUKSDEPARTEMENTET

50 m

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG

TILL

ÅTGÄRDER FÖR BEKÄMPANDE
AV MUL- OCH KLÖVSJUKAN
INOM LANDET

S T O C K H O L M

1 9 2 5

Statens offentliga utredningar 1925

Kronologisk förteckning

1. Utredning av vissa frågor rörande privattäroverken. Norstedt. 173 s. 2 pat.-tab. **E.**
2. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 31. Den svenska tvättmedelsindustrin med särskild hänsyn till förhållandena före världskriget. Av Hj. Heimbürger. Marcus. 108 s. **Fi.**
3. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 29. Den svenska skoidustrin med särskild hänsyn till förhållandena före världskriget. Av W. Smith. Tullberg. 104 s. **Fi.**
4. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 30. Den svenska cementindustrin med särskild hänsyn till förhållandena före världskriget. Av O. Edström. Marcus. 48 s. **Fi.**
5. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 32. Den svenska porslinsindustrin med särskild hänsyn till förhållandena före världskriget. Av E. W. Tullberg. Tullberg. 64 s. **Fi.**
6. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 33. Tryckeri- och pappersförädlingsindustri i Sverige. Av F. Hilgerdt. Marcus. 125 s. **Fi.**
7. Underofficerssakkunnigas yttrande och förslag jämte personalrepresentanternas särskilda yttrande. Fahlcrantz. 140 s. **Fö.**
8. Betänkande med utredning och förslag angående socialförsäkringens organisation. Norstedt. viij, 355 s. **Fi.**
9. Betänkande med förslag till grunder för avsättning till de under Kungl. kommunikationsdepartementet lydande affärsdrivande verkens förnyelsefonder samt för användning och placering av förnyelsefondernas medel. Norstedt. 44 s. **K.**
10. Förslag till förordning angående ställig inkomst- och förmögenhetsskatt jämte motiv. Norstedt. 40 s. **Fi.**
11. Det svenska skogsbrukets förutsättningar och historia. Av N. Schager. Tiden. viij, 168 s. **Fi.**
12. Sveriges enskilda skogar. Av N. Schager. Tiden. viij, 309 s. **Fi.**
13. Byggnadsstyrelsens sakkunnigas betänkande angående omorganisation av byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå m. m. Marcus. 110 s. **K.**
14. Utkast till ändrad lydelse av 1—12, 19, 21—24, 26, 28—35, 40 samt 48 och 49 §§ i kungl. stadgan den 22 juni 1920 med vissa föreskrifter angående domsagornas förvaltning. Marcus. 39 s. **Ju.**
15. Betänkande angående ordnandet av statens byggnadsverksamhet inom Stockholm. Centraltr. xvj, 527 s. 12 pl. **K.**
16. Konsumentkooperationen i Sverige. Av A. Gjöres. Tiden. (8), 168 s. **Fi.**
17. Betänkande rörande det s. k. Genèveprotokollet angående avgörande på fredlig väg av internationella tvister. Norstedt. 148 s. **U.**
18. Betänkande beträffande vattenfallsstyrelsens landsbygdstaxor m. m. Marcus. 167 s. 7 bil. **K.**
- 19—20. Utredning rörande fiskerättsförhållandena vid rikets kuster. Del 1. 389 s. Del 2. 232 s. Marcus. **Jo.**
21. Förslag till lag om försäkringsavtal m. m. Norstedt. 388 s. **Ju.**
22. Förfalskningsbrotten. Förberedande utkast till strafflag. Speciella delen. 6. Av J. C. W. Thyrén. Lund, Berling. vj, 249 s. **Ju.**
23. Förslag till löneroglering för landsfogdar och landsfiskaler m. m. Marcus. 172 s. **S.**
24. 1921 års pensionskommittés betänkande. 4. Betänkande med förslag till militär tjänstepensionslag. Idun. 150 s. **Fö.**
25. Förslag till lag om dödande av förkommen handling m. m. Norstedt. 32 s. **Ju.**
26. Förslag till lag om gälds betalning genom pennings nedsättande i allmänt förvar. Norstedt. 21 s. **Ju.**
27. 1923 års taxeringskommittés betänkande angående omorganisation av taxeringsväsendet. Marcus. viij, 275 s. **Fi.**
28. Betänkande och förslag rörande ändring i strafflagens bestämmelser om preskription av straff. Lund, Berling. 57 s. **Ju.**
29. Betänkande med förslag till motverkande av arbetslöshet genom anordnande av allmänna arbeten. Norstedt. 76 s. **S.**
30. Studier rörande industriell demokrati i Norge, England, Tjeckoslovakien och Österrike. Av A. Molin och R. Söhlman. Norstedt. 169 s. **S.**
31. Om vägbeskattningens ordnande. En undersökning i anledning av 1921 års kommunalskattekommittés betänkande angående den kommunala beskattningen. Marcus. 68 s. **Fi.**
32. Utredningar och förslag angående inrättande av fastförsöksgårdar. Svanbäck. 111 s. **Jo.**
33. Betänkande och förslag angående ändrad organisation av väg- och vattenbyggnadsväsendet. Beckman. 119 s. **K.**
34. Betänkande med förslag till reviderad lag om arbetarskydd. Norstedt. (2), 118 s. **S.**
35. Utredning angående den kommunala skatteutjämnningen. Av C. W. U. Kuylenstierna. Marcus. 159 s. **Fi.**
36. Betänkande och förslag angående beredande av förbättrad pensionering från prästerskapets änke- och pupillkassa m. m. Heggström. 91 s. **E.**
37. Betänkande rörande Kungl. väg- och vattenbyggnadskarens omorganisation. Norstedt. 78 s. **K.**
38. Betänkande med förslag till åtgärder för bekämpande av mul- och klövsjukan inom landet. Marcus. 104 s. **Jo.**

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhellig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1925:38
JORDBRUKSDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG

TILL

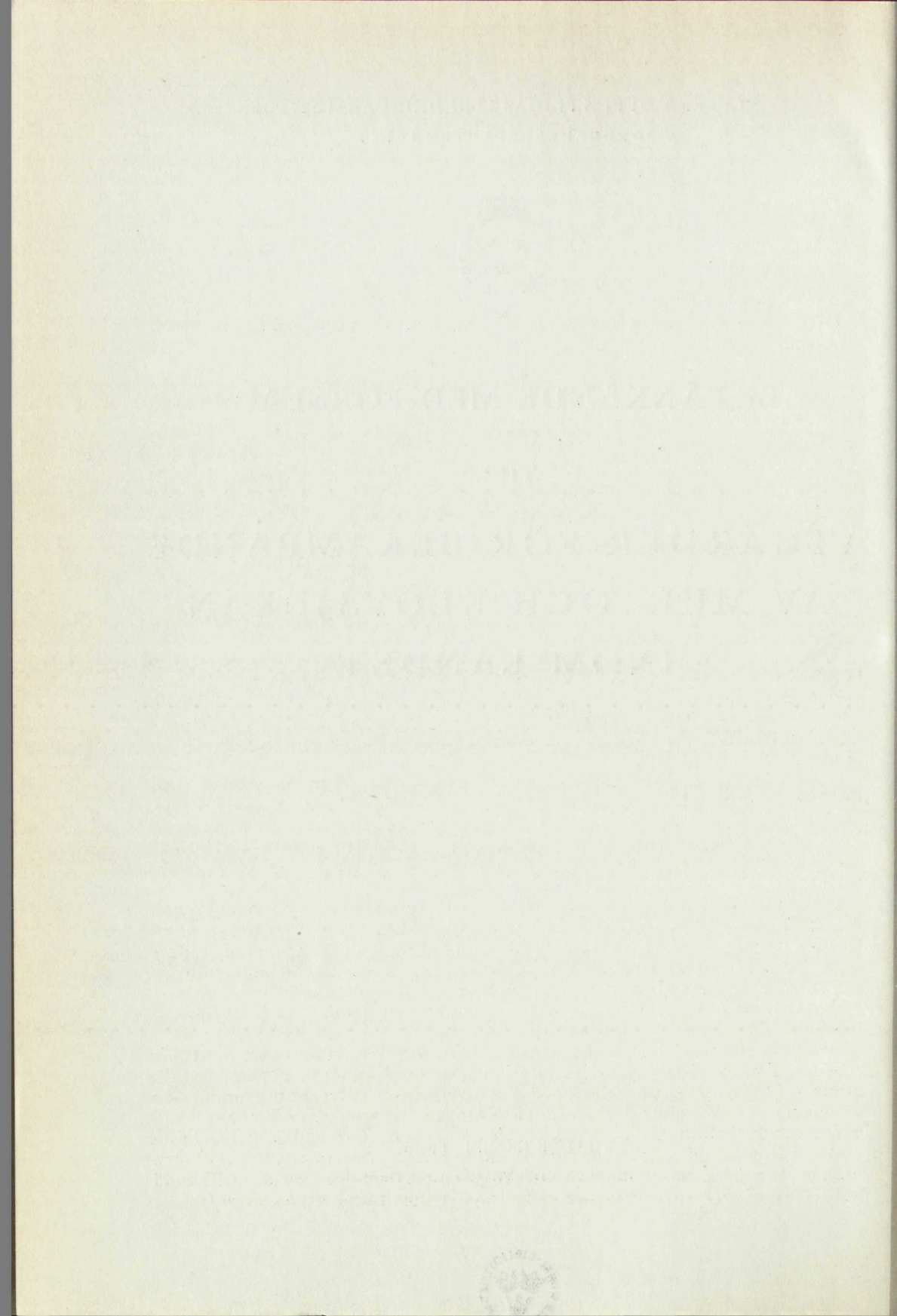
ÅTGÄRDER FÖR BEKÄMPANDE
AV MUL- OCH KLÖVSJUKAN
INOM LANDET

STOCKHOLM 1925

ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

Till herr statsrådet och chefen för kungl. jordbruksdepartementet.

Genom beslut den 7 januari 1925 bemyndigade Kungl. Maj:t statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla högst tre sakkunniga personer att inom departementet *dels* verkställa utredning om de åtgärder, som kunde vara de lämpligaste för bekämpande av mul- och klövsjukan i Sverige, angående de erfarenheter, som utomlands vunnits rörande sjukdomen, samt om där gällande föreskrifter å nämnda område och tillämpade förfaringssätt för sjukdomens bekämpande, *dels ock* avgiva det förslag till åtgärder för bekämpande av mul- och klövsjukan i Sverige, vartill utredningen kunde giva anledning.

Med anledning av detta bemyndigande har herr statsrådet såsom sakkunniga tillkallat undertecknade Kjäll, Eriesson och Magnusson, därvid undertecknad Kjäll tillika förordnats att vara de sakkunnigas ordförande.

Sedermera har herr statsrådet, i enlighet med nådigt bemyndigande den 27 februari 1925, dels samma dag anmodat undertecknad Lindstedt att jämte de förut tillkallade sakkunniga delta i utredningen och därvid jämväl tjänstgöra såsom de sakkunnigas sekreterare, dels ock den 13 mars 1925 anmodat distriktsveterinären i Falkenbergs distrikt, Sven Josef Brock, att tillsvidare, när han därom av de sakkunniga anmodades, delta i de sakkunnigas överläggningar och beslut vid behandlingen av frågor, som tillhörde den praktiskt-veterinära verksamheten för mul- och klövsjukans bekämpande.

På framställning av undertecknade Kjäll, Eriesson och Magnusson har Kungl. Maj:t den 16 januari 1925 bemyndigat oss att under en tid av högst fjorton dagar företaga en resa i Danmark, Tyskland, Holland och England för att i respektive länder studera åtgärderna till bekämpande av smittsam mul- och klövsjuka och därmed sammanhängande frågor.

Den nämnda resan har företagits i slutet av januari och början av februari 1925.

Brock har deltagit i de sakkunnigas överläggningar vid ett sammanträde.

Sedan Kungl. Maj:t efter hemställan av de sakkunniga genom beslut i januari 1925 åt dem uppdragit att föranstalta om tillverkning under fem månader vid Malmöhus läns hushållningssällskaps veterinärbakteriologiska laboratorium av s. k. rekonvalescentserum, har sådan tillverkning under nämnda tid pågått under de sakkunnigas överinseende. Tillverkningen har letts av undertecknad Magnusson, och har serum tillhandahållits djurägare i överensstämmelse med i uppdraget givna direktiv.

Från jordbruksdepartementet hade under februari, mars och april månader till de sakkunniga för yttrande remitterats åtskilliga underdåniga ansökningar rörande ersättning i särskilda fall för mjölkförlust. Med anledning av dessa remisser hava de sakkunniga till herr statsrådet den 18 april 1925 överlämnat promemoria med förslag till förordning angående ersättning i vissa fall för förlust på grund av mul- och klövsjuka, varigenom nämnda remisser besvarats.

För yttrande hade jämväl till de sakkunniga remitterats åtskilliga underdåniga ansökningar rörande ersättning i andra fall än nyss nämnt för förluster på grund av åtgärder mot mul- och klövsjukan.

Efter det Kungl. Maj:t enligt därom av riksdagen fattat beslut utfärdat kungörelse angående understöd av statsmedel i vissa fall på grund av förluster, förorsakade av mul- och klövsjukeepizootien inom landet, därvid jämväl nyssnämnda ersättningsanspråk blivit föremål för bedömande, blevo nämnda remisser av de sakkunniga återställda för att komma i betraktande vid den prövning av bl. a. dylika ansökningar, som jämlikt kungl. kungörelsen skulle av en för ändamålet tillsatt nämnd verkställas.

Vidare hava till de sakkunniga för yttrande remitterats:

en av Malmöhus läns mejeriförening gjord underdånig ansökan om ersättning av statsmedel för kostnader, som åsamkats mejerierna i följd av påbjudna desinfektionsåtgärder, vilken remiss besvarats med skrivelse den 27 augusti 1925;

en av Axel Bengtsson i Skarhult gjord underdånig ansökan om ersättning för vissa kostnader för desinfektion å Skarhults gård, som besvarats genom särskild skrivelse denna dag, samt

dels åtskilliga underdåniga framställningar rörande medel för förekommande eller botande av mul- och klövsjuka, *dels ock* en av medicinalstyrelsen gjord underdånig framställning om förbud mot användande av i allmänna handeln utbudna botemedel för djur inom besättning angripen av nämnda sjukdom, vilka remisser med det härvid fogade betänkandet besvarats.

För att tagas i övervägande vid uppdragets fullgörande har till de sakkunniga överlämnats en av Kristianstads läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott gjord underdånig framställning angående revision av gällande bestämmelser för motverkande av spridning av mul- och klövsjukan.

De sakkunniga hava förut med särskilda skrivelser till herr statsrådet avgivit följande särskilda förslag, nämligen:

1:o) den 10 februari 1925, att mjölk från idisslande djur å smittade gårdar måtte under vissa villkor få därifrån bortföras;

2:o) den 17 februari och den 4 mars 1925, att kostnaden för desinfektion å de smittade gårdar, där nedslaktningsförfarande ej kommit till användning, måtte i likhet med vad som gällde för gårdar, där djuren nedslaktades, bekostas av staten;

3:o) den 12 mars 1925 angående föreskrift därom, att klövarna på nötkreatur tillhörande besättningar, som varit smittad av mul- och klövsjuka, skulle avverkas och desinfekteras, om djuren bortfördes från gården för annat ändamål än slakt, samt

4:o) den 8 maj 1925 om anslag av statsmedel för anställande av vissa försök för utrönande av sättet för smittans spridning.

På begäran av länsstyrelsen i Malmöhus län hava de sakkunniga avgivit yttranden i åtskilliga till dem remitterade ärenden samt till samma länsstyrelse framställt förslag till ändrade föreskrifter och åtgärder med

avseende å smittans bekämpande, varjämte de sakkunniga jämväl i övrigt biträtt med råd och upplysningar vid mul- och klövsjukans bekämpande. Vad länsstyrelsen i Malmöhus län därefter beslutat, har tjänat till ledning för andra länsstyrelser, inom vilkas verksamhetsområde föreskrifter av sådant slag varit behövlige.

Sedan uppdraget numera slutförts, få de sakkunniga, med återställande av de till oss överlämnade, icke förut redovisade handlingar, till herr statsrådet överlämna:

- 1) Förslag till lag angående mul- och klövsjuka; samt
- 2) Förslag till kungörelse angående vissa åtgärder till förhindrande av mul- och klövsjukans uppkomst och spridning inom riket.

Förslagen åtföljas av motiv jämte därtill hörande bilagor, nämligen

A) En av undertecknad Kjäll utarbetad redogörelse för författningar angående mul- och klövsjuka i vissa främmande länder;

B) Redogörelse rörande i Sverige gällande föreskrifter och tillämpade åtgärder i fråga om mul- och klövsjuka;

C) En av undertecknad Magnusson upprättad berättelse angående den ovannämnda till vissa främmande länder gjorda studieresa;

D) En likaledes av undertecknad Magnusson uppgjord kortfattad beskrivning på mul- och klövsjukan;

E) Redogörelse för vissa i handeln förekommande s. k. botemedel mot mul- och klövsjukan och av de sakkunniga rörande dem anställda försök;

F) Utredning rörande lämpligheten av anställande genom statens försorg av vetenskapliga undersökningar rörande mul- och klövsjukan; samt

G) Statistisk redogörelse angående vissa ekonomiska verkningar av mul- och klövsjukan i Sverige under epizootien hösten 1924—1925.

Undertecknade Lindstedt och Eriksson åberopa av oss avgivna särskilda yttranden.

Malmö den 30 november 1925.

HJ. KJÄLL.

GUSTAF LINDSTEDT.

A. E. ERICSSON.

H. MAGNUSSON.

Allmän motivering.

Historik. Var den smittsamma mul- och klövsjukan haft sin första upprinnelse, är icke känt, men att den varit en vanlig kreatursfarsot på den europeiska kontinenten redan för flera hundra år sedan, framgår av den rikliga äldre litteratur, som förefinnes rörande densamma. Den första skildring, som avser en något så när typisk mul- och klövssjuka, lämnades år 1514 av den berömda italienske läkaren *Hieronymus Fracastori*. Såväl i denna som i därpå följande skildringar från tidigare år beaktades munlidandet hos djuren mera än fotlidandet, och sjukdomen benämndes enbart mulsjuka. Från och med mitten av 1700-talet blevo beskrivningarna mera träffande, och den typiska blåsbildningen såväl i munhålan som på klövarna omnämnes regelbundet i desamma. Epizootierna uppträdde liksom nu med några års mellanrum, stundom godartade och stundom elakartade. Den första verkligt ingående vetenskapliga beskrivningen på sjukdomen utfördes först år 1874 av tysken *Bollinger*, som klart visade, att det var fråga om en specifik infektionssjukdom och icke om någon åkomma, som kunde uppstå av sig själv genom ogynnsamt väder, ruttet foder etc. Han kunde dock ej påvisa smittämnet. Först genom de viktiga rön, som under åren 1897—1900 gjordes av *Löffler* och *Frosch*, blev det slutligen klart, att smittämnet måste uppfattas som osynliga mikrober. Det visade sig nämligen kunna passera bakterietäta filtra, och i de klara filtraten kunde man ej ens med de starkaste mikroskop påvisa några mikroorganismer. Filtratet visade sig dock vid ympning äga sjukdomsalstrande egenskaper.

I de olika staterna å europeiska fastlandet tyckes sjukdomen överallt ha haft fotfäste och icke varit riktigt utrotad under någon längre följd av år. Betydligt lättare har det varit i sådana länder, som legat något vid sidan om den internationella samfärdselns stråkvägar, och som haft naturliga gränser. En betydande epizooti uppgives hava härjat i Frankrike, Schweiz och Tyskland åren 1731 och 1732 samt 1761—1763. Under åren 1776—1777 fanns sjukdomen i Frankrike och Österrike. År 1809 bredde den sig över Sydtyskland, Schweiz, Frankrike och Italien samt åren 1837—1842 över Tyskland och Frankrike. År 1839 kom den för första gången över till England. Åren 1845—1846 samt 1855—1857 fanns densamma i nästan hela Europa. När sedan järnvägarna började byggas och i hög grad anlätades även för kreaturstransporter, bidrogo dessa till att sprida sjukdomen. På sådant sätt ansåg man farsoten år 1869 hava kommit till Holland, Belgien och England samt senare till Österrike, Tyskland, Frankrike och Schweiz. Under särskilt elakartad form uppenbarade sig sjukdomen åren 1871—1872 i Sydtyskland, Schweiz och Frankrike. Den uppskattades i Schweiz hava angripit minst en fjärdedel av samtliga klövbärande djur. I Frankrike ansågs likaledes en fjärdedel av hela nötkreatursstocken hava angripits, och förlusterna för landet år 1871 uppskattades till 30 å 35 miljoner francs. Svåra farsotsår i Tyskland voro åren 1875, 1877, 1883—1884, 1890—1892, 1896—1899.

I England inträffade efter epizootien år 1839 det ena utbrottet efter det andra. Svåra epizootier uppträdde åren 1849, 1869 och 1872. Den senare omfattade cirka 300,000 djur. Sedermera inträffade utbrott under åren 1874, 1875, 1879—1886. Men efter sistnämnda år inträdde en paus intill år 1892, då fall åter inträffade i stort antal. Åren 1893 och 1894 kommo några enstaka fall, men sedan var landet fritt ända till år 1900.

Danmark var trots sin landgräns mot Tyskland förskonat från sjukdomen ända till början av förra århundradet. Första gången sjukdomen med säkerhet iaktogs var år 1822, varefter den ånyo uppträdde åren 1841—1842, då densamma vann spridning över hela landet. Stor utbredning fick sjukdomen åren 1869—1870. Enbart under förstnämnda år anmäldes 1,168 angripna besättningar. Sedermera inträffade endast stänkfall, och under tiden 1879—1891 var landet alldeles fritt. Åren 1892—1893 angrepos 398 besättningar, men därefter var landet åter tämligen förskonat ända till år 1911, då en verklig panzooti började i hela Europa.

I vårt land uppgives sjukdomen ha förekommit flerfaldiga gånger under förra århundradet. I de fall, där utbredningen uppgives hava varit lokaliserad till renhjordarna i Norrland, torde dock med säkerhet en förväxling med den s. k. klövröten hava ägt rum. Åren 1841—1842 spred sig sjukdomen från Danmark till Hven och därifrån till trakten omkring Hälsingborg och Landskrona. År 1869 spred sig sjukdomen åter från Danmark till Sverige, och fall av sjukdomen inträffade inom åtta olika län. De angripna nötkreaturens antal var emellertid sammanlagt endast 543 st. År 1875 kom farsoten in i landet genom djur från en strandad lastångare. 543 nötkreatur, 231 får och ett mindre antal svin angrepos. Åren 1892—1893, som voro smittår för hela Europa, angrepos 1,405 nötkreatur, 534 får och 830 svin. År 1897 konstaterades sjukdomen i 3 gårdar i Stockholmstrakten. Den härledde sig då, enligt vad man antagit, från import av en tjur från Holland, och år 1898 inträffade i Malmöhus län ytterligare några till samma import härledda fall, fördelade till 8 små besättningar med sammanlagt 100 nötkreatur och 90 svin.

Att sjukdomen var smittsam, hade man redan tidigt klart för sig, men man trodde dock länge, att sådana faktorer som dåligt väder, möjligt foder och upptagandet av vatten från kärr och myrar, där stark förruttnelse av olika växtpartiklar äger rum, plötsligt kunde giva upphov till epizootier. I tanke att sjukdomen sedan spreds genom luften medelst något flyktigt ämne, användes ofta rökning med »svavelsyreångor» i förebyggande syfte. Man fann att sjukdomen var av utpräglad contagiös natur och i de flesta fall fördes från en plats till en annan genom djurberöring. Den ansågs spridas genom att friska djur sammanfördes med sjuka på kreatursmarknader, betesplatser eller i stallar eller genom att gemensamma vattningsanordningar användes. Såsom orsaker till sjukdomens spridning ansågos vidare det förr vanliga sättet att driva stora svin- och fårhjordar från trakt till trakt samt landsvägars och järnvägsvagnars förorenande. Såsom indirekt smittöfverförande ansågos människor och djur, de sistnämnda även om de icke voro mottagliga för sjukdomen, förorenade kläder, foderämnen och strö. Man lade även märke till att farsotens utbredning nästan alltid följde samfärdsvägarna och att orsaken till smittans spridning från ett land till ett annat i flera fall var att söka i import av levande klövbärande djur.

På grund av de stora skador, de smittsamma husdjursjukdomarna förorsakade såväl enskilda djurägare som landet i dess helhet, började statsmakterna i länder, där kreatursskötsel i större skala förekom, redan tidigt

att genom lagar och förordningar söka hindra de nämnda sjukdomarnas införande och, därest detta icke lyckades, deras vidare utbredning inom landet. Vid sådana farsoter som boskapspesten insåg man snart, att det var alldeles nödvändigt att ingripa med största stränghet. År 1748 lät sålunda regeringen i England slakta 80,000 djur, och i Sverige blevo år 1767 1,455 nötkreatur, får och svin dödade på grund av boskapspest, för att man hastigt skulle kunna utrota smittämnet och hindra dess vidare spridning.

Då mul- och klövsjukan däremot icke var så farlig som boskapspesten, voro åtgärderna mot densamma åtminstone till en början betydligt mildare. »Polizeilische Massregeln» ansågos i vanliga fall varken nyttiga eller utförbara. Redan i förra hälften av 1800-talet hade man emellertid i många stater meddelat bestämmelser om sjuka djurs skiljande från friska, stallars och områdets spärrande, förbud mot handel med kreatur och kött av sjuka djur samt förbud att använda mjölken från sjuka djur. Djuren behandlades genom sköljningar i munnen med koksaltlösning eller svagt ättiksurt vatten. Den största renlighet i stallet föreskrevs. Man skulle använda rikligt med strö, och utfodring skulle ske med gott foder. I stora besättningar förordades ympning av djuren. Man gjorde snitt i örat eller var som helst i huden och beströk såren med blåsinnehåll från redan sjuka djur. Därigenom fick man alla djuren lindrigt sjuka, varigenom deras tillfrisknande påskyndades.

När emellertid i mitten och slutet av 1800-talet samfärdseln och handelsförhållandena utvecklades och mera detaljerade lagbestämmelser rörande åtgärder till de olika husdjursfarsoternas bekämpande erfordrades, blev även mul- och klövsjukan föremål för dylik lagstiftning. Särskilda lagar angående de smittsamma husdjursjukdomarnas bekämpande tillkommo sålunda i Tyskland och Österrike år 1880, i England år 1878, i Danmark år 1857, i Schweiz år 1872, i Belgien år 1867, o. s. v. Genom dessa lagar möjliggjordes synnerligen vittgående åtgärder såväl till förhindrande av smittans införande i riket som till bekämpande av sjukdomen, sedan den vunnit insteg i landet. Vilka skyddsåtgärder, som skulle vidtagas i förenämnda hänseende, skulle vara beroende på sjukdomens utbredning i det smittade främmande landet, det sätt, varpå sjukdomen där bekämpades, och landets mer eller mindre avlägsna läge. De viktigaste åtgärder, som kunde tillgripas, voro förbud mot import från det smittade landet av levande djur samt av varor och föremål, som kunde anses smittförande, avspärrning helt eller delvis av gränsen till smittfarligt land, bevakning av kreatursbesättningar intill sådan gräns o. s. v. Åtgärderna till bekämpande av sjukdom, som utbrutit inom det egna landet, avsågo i huvudsak avspärrning av stallar, smittade gårdar eller större områden från viss persontrafik och från utförsel av djur och varor, djurens inestängande och vård, personlig hygien, desinfektion och rengöring samt villkor för användande av mjölk och kött av sjuka djur.

I vissa länder ansåg man sig redan i förra århundradet böra bekämpa mul- och klövsjukan medelst nedslaktning. Sålunda tillkom i England år 1892 en lag, som gav jordbruksministeriet befogenhet att utgiva ersättning för djur, som borde nedslaktas för att hämma mul- och klövsjukans spridning. Denna lag, genom vilken således stamping-out-metoden infördes, har sedermera med stor kraft tillämpats ända till närvarande tid. Danmark använde samma tillvägagångssätt i en del fall och nedslaktade alla klövbärande djur på de gårdar, som under åren 1896—1901 angreps. I Tyskland kunde nedslaktning endast ske, om djurägaren frivilligt gick in på att sälja de sjuka besättningarna till staten. I anledning härav kom metoden

sällan till användning. *Holland* använde stamping-out-metoden i slutet av år 1895 och början av år 1896, men måste uppgiva densamma vid massinfektionen senare på året och år 1897. I vårt land tillgreps stamping-out-metoden första gången år 1898. Den tillämpades då i Malmöhus län, därvid 100 nötkreatur och 90 svin slaktades i 8 olika besättningar.

Huruvida de i de olika länderna under senare hälften av 1800-talet vidtagna åtgärderna mot mul- och klövsjukan i någon avsevärd grad bidragit till att begränsa sjukdomens spridning, undandraget sig naturligen varje bedömande. De hava emellertid icke kunnat förhindra, att sjukdomen alltjämt med vissa längre eller kortare uppehåll uppstått, därvid även synnerligen svåra epizootier förekommit. Stor utbredning hade sjukdomen i Italien åren 1905—1907, då 314,181 nötkreatur, 19,619 får och getter samt 5,314 svin angrepos. I Ungern, där fall av sjukdomen varje år förekommo, utgjorde smittprocenten år 1902 4.79, år 1903 7.88 och år 1904 4.66 procent. Mindre epizootier funnos här och var, såsom i Holland och Frankrike, men en del länder voro vissa år av denna period alldeles fria. På hösten 1910 började emellertid en europeisk epizooti, som på sina håll nådde väldiga dimensioner. I tyska riket blevo sålunda över 100,000 besättningar nedsmittade. I Ryssland inträffade 2,400,000 sjukdomsfall och i Holland 71,395 fall, varvid i somliga provinser 70—100 procent av alla besättningar blevo infekterade. I Ungern angrepos 30.5 procent av hela kreatursstocken och i Italien 274,086 nötkreatur, 8,766 får och getter samt 3,737 svin. I Danmark blevo under åren 1911—1912 1,285 besättningar smittade eller 0.7 procent av landets besättningar. Även Frankrike blev svårt hemsökt.

Efter ett par års tillbakagång kom ett nytt uppblossande, och år 1914 blev särskilt för Tyskland ett svårt farsotsår. Sjukdomen utbredde sig då starkt även i Danmark och angrep därstädes icke mindre än 3.89 procent av landets besättningar. I Finland, dit farsoten spred sig från Leningradsguvernemetet över näset mellan Finska viken och Ladoga, förekommo en del fall. Frankrike och Ungern voro däremot under nämnda år fria från sjukdomen. Efter en relativt lugn period uppstod under åren 1919—1921 en ny epizooti, som började i Tyskland och därifrån spred sig till nästan alla europeiska stater, däribland Danmark, som fick 8,091 besättningar eller 3.9 procent av samtliga besättningar angripna, Ungern med en smittprocent av 14 och Tjeckoslovakien med 15.87 procent samt Frankrike med ett synnerligen stort antal fall. Storbritannien, som sedan år 1892 icke under något år haft flera än 95 besättningar smittade, fick år 1922 125 utbrott. I Finland däremot förekom efter år 1916 intet fall av sjukdomen.

Vårt land, som på sätt av det föregående framgår, varit förhållandevis lindrigt utsatt för mul- och klövsjukan, var efter år 1898 alldeles fritt från sjukdomen ända till år 1910. Sistnämnda år uppenbarade sig sjukdomen på ett nästan oförklarligt sätt i Jämtland, därvid endast tre gårdar med ett fåtal djur angrepos. Åren 1911—1912, då sjukdomen kom in i Malmöhus län, samtidigt som epizootien rasade på Själland, blevo 16 gårdar angripna. Åren 1914—1915, då sjukdomen likaledes var spridd på Själland, inträffade åter en epizooti här i landet, omfattande i allt 57 gårdar, flertalet belägna i Skåne. År 1916 inträffade 22 fall. Landet var därefter fritt från sjukdomen ända tills 1920 års stora epizooti nått en större utbredning i Danmark, då under åren 1920—1921 icke mindre än 110 fall inträffade. Sedan påföljande år endast 6 fall yppats, var landet åter fritt under ett år. I början av år 1924 inträffade emellertid ånyo 31 fall. Sedan dessa på våren

*Epizootier
under 20:e
århundradet.*

bekämpats, var landet fritt till november månad år 1924, då den nuvarande epizootien tog sin början.

Epizootien
hösten 1924
—1925.

Denna sista epizooti pågick under hela år 1924 i flertalet europeiska länder. Sjukdomen förekom sålunda i Italien, Schweiz, Frankrike, Belgien, Holland, Danmark, Tyskland, Österrike, Ungern, Rumänien, Tjeckoslovakien, Polen och Ryssland; Lettland, Östkarelen, Finland och Norge voro helt fria och i Sverige började epizootien först i november 1924. Under det sjukdomen i Italien och Frankrike redan under början av året vann stor spridning och därefter avtog under våren och sommaren, var utvecklingen i övriga länder den motsatta, i det sjukdomen från relativt ringa spridning så småningom tilltog under våren och försommaren. Under hösten tilltog epizootien emellertid i alla länder och nådde sin höjdpunkt under augusti—december månader. De uppgifter rörande ifrågavarande epizooti, som de sakkunniga erhållit, äro merendels synnerligen bristfälliga och giva endast en ytlig uppfattning om dess spridning.

I *Italien* förekommo under januari månad cirka 3,200 fall under augusti 800 och under december 3,400 fall. Antalet anmälda fall under hela året utgjorde 21,565. Antalet nötkreatur i riket uppskattas till omkring 7,000,000. — I *Schweiz* hava under år 1924 de smittade besättningarna uppgått till 517, därav 434 ladugårdar och 83 fäbodvallar (påturages). De smittade djuren utgjorde 6,763 nötkreatur samt 9,432 får och svin. Totalantalet djur i landet utgjorde 1921 1,425,341 nötkreatur, 640,091 svin, 245,344 får och 134,147 getter. Under året ha nedslaktats 939 nötkreatur samt 1,682 får och svin. — Antalet fall i *Frankrike* utgjorde under januari månad 3,879, i juni 1,196 och i oktober, då sjukdomens spridning nådde sin höjdpunkt, 7,212. Totalantalet djur i landet utgjorde 14,024,960 nötkreatur, 10,171,520 får och 5,801,830 svin. — I *Belgien* tilltog sjukdomen från 869 fall i juni till 4,063 fall i oktober, men gick därefter snabbt tillbaka i november, och i december anmäldes 1,773 fall. Antalet smittade djur utgjorde hela året 351,677 nötkreatur, 21,085 får och 202,599 svin. Landets djurstock utgjorde i nötkreatur 1,627,655 (1924), i får 185,373 (1913), och i svin 1,139,073 (1924). Smittprocenten utgjorde således respektive 21.6, 11.4 och 1.8. — I *Holland* funnos i januari och februari 1924 endast ett fåtal fall, i februari 369, i juni 14,914, i juli 5,993 och i augusti 20,692 fall. Sedan sjunker siffran snabbt och utgör i december endast 1,200. Kreatursantalet i landet utgjorde enligt år 1921 verkställd beräkning 2,062,771 nötkreatur, 668,211 får och 1,519,245 svin. — Ehuru sjukdomen även i *Danmark* förekom redan från början av år 1924 började den dock först i oktober visa stegring. Antalet fall uppgick under nämnda månad till 122. Därefter tilltog farsoten enormt och nådde maximum i januari 1925 med 8,050 fall. Epizootien, som fortsatte till hösten 1925, torde varit den svåraste, som, såvitt känt, förekommit i Danmark. Från september 1924 till och med september 1925 hade icke mindre än 49,975 besättningar, motsvarande cirka 25 procent av landets samtliga besättningar, angripits av sjukdomen, under det förut icke under någon epizooti mer än omkring 8,000 besättningar angripits. — Antalet sjukdomsfall i *Tyskland* utgjorde under augusti 1924 2,077 och i december, då högsta antalet nåddes, 7,980 fall. Enligt en den 31 december 1924 verkställd beräkning funnos då i landet 17,296,280 nötkreatur, 5,717,198 får och 16,843,512 svin. — I *Österrike* anmäldes i juni månad 244 fall och i december 1,216. Totala djurstocken utgjorde år 1923 2,162,385 nötkreatur, 597,413 får och 382,146 svin. — Liksom i övriga länder tilltog i *Ungern* sjukdomen

under augusti månad, då 284 fall inträffade, och nådde sin största utbredning i december med 792 fall. Antalet smittade gårdar utgjorde 14,830 med 92,430 nötkreatur, 75,143 får och 80,005 svin. Hela kreatursstocken i landet utgjorde respektive 1,896,041, 1,814,155 och 2,458,006. Smittprocenten var således bland nötkreaturen cirka 5, bland fåren cirka 4.2 och bland svinen cirka 3.2. Döda eller nedslaktade blevo 311 nötkreatur, 21 får och 2,337 svin eller i procent av smittade djur respektive cirka 0.34, 0.03 och 4.0 procent. — I *Rumänien* inträffade i maj 747 fall och i oktober, då sjukdomen nådde största utbredningen, 4,707. Hela antalet smittade djur utgjorde 175,612 nötkreatur, 66,168 får och 33,688 svin. Totalantalet av dessa djurslag i Rumänien utgör enligt senaste uppgift respektive 5,398,704, 13,611,902 och 3,113,144. Smittprocenten 1924 var 1.20. — *Tjeckoslovakien* besöktes av sjukdomen under hela året. Den tilltog i augusti, då 444 fall förekommo, och nådde maximum i november med 7,473 fall. Antalet smittade besättningar utgjorde för året 21,803 med 122,626 nötkreatur, 38,981 får och 48,008 svin. Hela antalet av nämnda djurslag i landet uppgick enligt statistik för 1920 till 4,213,554 nötkreatur, 975,899 får och 2,015,211 svin. Enligt de sakkunniga från svenska legationen i Prag tillhandahållna uppgifter sjuknade icke alla till de smittade besättningarna hörande djur, utan utgjorde sjuknade djur blott respektive 79,824, 13,012 och 5,838. Jämföras dessa sista siffror med totalantalet djur i landet, skulle smittprocenten 1924 bliva cirka 2 för nötkreatur, 1.3 för får och 0.3 för svin. — I *Polen* fick sjukdomen den största utbredningen i augusti med 265 fall under den sista 14-dagarsperioden. Första 14-dagarsperioden i december noterades icke mindre än 10,686 fall. Enligt senaste kreatursräkning utgjorde nötboskapsantalet i Polen år 1921 8,062,935. — Beträffande *Ryssland* föreligga uppgifter endast för tiden september—december 1924. Under denna tid förekom sjukdomen dels i guvernementet Leningrad i 18 kommuner i november och en kommun med 2 fall i december samt i Arkangelsk i en kommun med 15 fall. — Vad *England* angår inträffade sammanlagt under år 1924 icke mindre än 1,440 fall, varav 1,203 fall under de fem första månaderna. Största antalet utbrott förekom i januari med 619 fall. Minsta antalet fall under en månad var 4 och inträffade i december. Under tre perioder om respektive 7, 28 och 24 dagar var landet fritt. 42,737 nötkreatur, 28,362 får, 79 getter och 17,548 svin slaktades. Ersättningarna härför uppgingo till cirka 1,390,000 pund.

För *Sveriges* vidkommande har 1924 års epizooti varit den första av verkligt betydande omfattning, som förekommit i landet. De första fallen uppträdde i november 1924, varefter sjukdomen, liksom alltid varit fallet i vårt land, vann sin största spridning under vintermånaderna för att sedermera under våren och början av sommaren hastigt avtaga. Epizootien har emellertid ännu icke upphört, i det enstaka fall allttjämt uppträda i landet.

Hur sjukdomen först inkom till landet har icke kunnat utredas, men av verkställda utredningar synes framgå, att densamma efter all sannolikhet införts från Danmark via Hälsingborg. De första fallen inträffade i Malmöhus län, och den mot Danmark vettande delen av Kristianstads län, där under november månad 1924 34 besättningar angrepos. Därifrån spred sig sjukdomen under januari månad till övriga delar av Kristianstads län och till angränsande delar av Blekinge, Småland och Halland; även Västergötland blev under januari månad smittat, varjämte enstaka fall inträffade på Öland, i norra Småland och norra Halland. Under tiden från epizootiens början till den 30 september 1925 hade sammanlagt 4,747 besättningar angripits. Antalet insjuknade nötkreatur har av de sakkunniga uppskattats

till omkring 120,000. Då antalet nötkreatur i riket enligt senaste statistiska uppgifter 1919 utgjorde 2,550,828, skulle följaktligen i runt tal 5 procent av nötkreaturen angripits. Omkring 80 procent av sjukdomsfallen belöpa sig på besättningar i Malmöhus län och omkring 15.4 procent på besättningar i Kristianstads län. Enligt i medicinalstyrelsen inhämtade uppgifter utgjorde antalet genom statens ingripande nedslaktade nötkreatur den 30 september 1925 18,413, däraf 14,778 i Skånelänen.

För åskådliggörande av den omfattning 1924—1925 års epizooti haft i vårt land, jämfört med tidigare epizootier under detta århundrade, hava de sakkunniga sammanfört tillgängliga uppgifter i vidstående tabell.

**Gällande
utländsk
lagstiftning.**

Den stora spridning, som mul- och klövsjukan haft, särskilt under epizootierna vid slutet av förra och under innevarande århundrade, i förening med den stora skada, sjukdomen tillskyndat de länder, som angripits däraf, har helt naturligt föranlett upprepad lagstiftning i dessa länder rörande åtgärder till förhindrande av sjukdomens uppkomst och begränsande av dess omfattning. Därvid hava emellertid den bristande kännedomen om sjukdomens natur och orsaker samt saknaden av botemedel mot densamma nödgat statsmakterna att så gott som uteslutande söka bekämpa sjukdomen genom åtgärder, avseende att spärra den samfärdsel, genom vilken smittan, enligt vad erfarenheten givit vid handen, företrädesvis synes spridas. På grund av sjukdomens utomordentligt smittsamma karaktär hava i flertalet länder synnerligen ingripande och för den allmänna samfärdseln hinderliga åtgärder måst tillgripas. Med hänsyn såväl till de lokala förhållandena som till den skiftande uppfattningen om de olika smittvägarnas större eller mindre betydelse, variera föreskrifterna i de olika länderna i åtskilliga hänseenden. Frånsett emellertid den olika ståndpunkt, som de särskilda länderna intaga ifråga om tillämpningen av nedslaktningsmetoden såsom medel mot sjukdomens bekämpande, torde nämnda föreskrifter dock i stort sett vara grundade på likartade principer. Då de sakkunniga i särskild bilaga (Bilaga A.¹) lämnat redogörelse för den utländska lagstiftningens närmare innehåll, torde här allenast böra angivas de allmänna grunderna för densamma.

Bestämmelserna rörande mul- och klövsjukan kunna fördelas i två huvudgrupper, nämligen sådana, som avse förhindrande av sjukdomens införande i landet, och sådana, som avse förhindrande av införd smittas spridning.

*Åtgärder mot
sjukdomens
införande.*

De föreskrifter, som avse förhindrandet av smittans införande i riket, hava i regel sammanförts med motsvarande bestämmelser rörande de smittsamma kreaturssjukdomarna i allmänhet. Desamma gälla i första hand ordningen för import av husdjur från smittförklarad främmande land. I regel förbjödes sådan import av nötkreatur, får och svin, utan särskild licens och vederbörligt intyg från utförsellandet att djuren ej äro smittförande, varjämte vid framkomsten djuren underkastas veterinärbesiktning och karantän, samt fartyg, emballage m. m. desinfekteras. Vidare hava föreskrifter utfärdats om förbud mot import av halm och hö från smittat land samt om vissa försiktighetsmått vid import av andra fodermedel, spannmål, frö och andra varor och föremål, som kunna antagas överföra smitta. Såvitt de sakkunniga kunnat utreda under den korta tid, som stått dem till buds, finnas däremot icke i något land, utom Norge, föreskrifter, som avse åtgärder till förhindrande att personer, som ankomma från smittat främmande land, inkomma i riket

¹ Här utesluten.

Å r	Antal besättningar	A n t a l d j u r			Smittprocent för nötkreatur i förhållande till veder- börande läns antal av dy- lika djur
		Nöt- kreatur	Svin	Får och getter	
1910	3				
	Alla i Jämtlands län.....	—	25	—	
1911—1912	16	1,008	542	46	
	Därav i				
	Malmöhus län	828	429	37	0.37
	Kristianstads län	180	113	9	0.08
1914—1915	57	2,640	1,189	146	
	Därav i				
	Malmöhus län	2,565	1,126	141	1.28
	Kristianstads län	45	59	5	0.03
	Hallands län	30	4	—	0.03
1916	22	534	607	9	
	Därav i				
	Malmöhus län	124	202	10	0.06
	Kristianstads län	270	377	21	0.19
	Hallands län	3	7	—	0.00
	Stockholms län	137	21	—	0.13
1920—1921	110	4,860	2,204	466	
	Därav i				
	Malmöhus län	4,604	2,036	431	2.51
	Kristianstads län	82	95	24	0.06
	Skaraborgs län	174	73	11	0.09
1922	6				
	Alla i Malmöhus län	314	119	19	0.17
Våren 1924	31				
	Alla i Malmöhus län	660	375	32	0.35
Hösten 1924 ^{20/9} 1925	4,747				
	Därav i				
	Malmöhus län	3,849 ¹	100,248 ²	5,845 ²	54.78 ²
	Kristianstads län	731			
	Hallands län	73			
	Kronobergs län	9			
	Blekinge län	7			
	Kalmar län	28			
	Göteborgs och Bohus län...	9			
	Älvsborgs län	37			
	Jönköpings län	4			

utan att därför underkastas smittrenande behandling. I Norge däremot kan enligt en den 11 december 1924 beslutad provisorisk förordning utlännning, som ankommer till riket, och som antages hava för avsikt att taga anställning eller söka arbete som lantbruksarbetare eller vars verksamhet antages medföra vård eller uppköp av husdjur, nekas att inkomma i riket.

¹ Antalet smittfall i Malmöhus län utgjorde den ^{15/10} 1925 3,873.

² Dessa uppgifter avse tiden till den ^{16/10} 1925.

I samband med ovannämnda föreskrifterna må nämnas vissa ständigt inom det egna landet tillämpade bestämmelser avseende förhindrande såväl av sjukdomens införande i riket som dess spridning inom landet. Hit höra i första hand de i flera länder gällande stadgandena om desinfektion av järnvägsvagnar och andra transportmedel, som använts för förslande av klövbärande djur (Belgien, Holland, England, Danmark, Tyskland, Schweiz), om pasteurisering av mjölk, som mottagits å mejeri (Belgien, Holland, Danmark, Tyskland, Schweiz), samt om desinfektion av marknadsplatser och andra områden, där sammanförda djur varit uppställda (Belgien, Danmark). Jämväl torde böra nämnas det i några länder stadgade förbudet för obehöriga att i händelse av smittfara beträda ladugårdar m. fl. utrymmen (Danmark, Norge).

Åtgärder mot införd sjukdoms spridning.

Allmänna föreskrifter.

Vad härefter angår de bestämmelser, som avse åtgärder till förhindrande av att i landet utbruten sjukdom sprides, äro dessa dels sådana, som gälla landet i dess helhet eller visst större område därav, och dels sådana, som röra visst smittat ställe och trakten däromkring. Bland de förstnämnda må nämnas förbud mot avhållande av marknader och utställningar för djur, där ej vissa försiktighetsmått såsom veterinärbesiktningar före djurens bortförande från hemorten och vid införande å uppställningsplatsen iakttagas (Danmark, Belgien, Holland, Tyskland), förbud mot bortförande av djur från marknadsplats, där smitta konstaterats, för annat ändamål än slakt (England, Frankrike), förbud mot förande av djur från viss, för smitta misstänkt trakt av landet till annan trakt (England, Holland), avstängning av vägar, å vilka smittfarliga djur kunna antagas bliva framförda (Danmark, Belgien, England, Tyskland), märkning av djur, som undergått sjukdomen (Schweiz), avverkning och desinfektion av klövar å djur, som efter att hava varit smittade av sjukdomen inom viss tid därefter bortföras från gården (Danmark, Schweiz), o. s. v.

Föreskrifter, avseende visst smittfall.

Avspärrning.

De föreskrifter, som avse åtgärder, direkt riktade mot visst utbrutet smittfall, avse dels isolering och dels nedslaktning, i båda fallen förenade med desinfektion.

I alla länder förklaras den gård, vars besättning angripits av mul- och klövsjuka, och ett större eller mindre område däromkring för smittat (smittat område, infected place, Sperrbezirk o. s. v.). Därjämte kan i flertalet länder ytterligare ett större, omkring det smittade, liggande område förklaras infekterat eller misstänkt. Innebörden av dessa förklaringar, som i en del länder givas av de lokala högsta förvaltningsmyndigheterna (Frankrike, Schweiz) och i andra av särskilda veterinärspektörer (England), polismyndighet (Danmark), eller kommunala myndigheter (Belgien, Holland), är att området ifråga i större eller mindre grad avspärras från samfärdsel med landet i övrigt, därvid strängare bestämmelser gälla ifråga om smittförklarade än beträffande misstänktförklarade områden. Avspärrningen kan avse personer, djur och varor.

1) personspärr.

I flertalet länder (Belgien, England, Tyskland, Schweiz, Danmark) meddelas bestämmelser om förbud för annan än ägaren eller den, som vårdar djuren, att beträda ladugård eller annan byggnad eller plats, där smittat djur finnes eller nyligen funnits, ävensom föreskrifter om smittrening vid lämmandet av sådan byggnad eller plats (Belgien, Holland, England, Tyskland, Schweiz). Förbud att beträda smittat område utfärdas i vissa länder (Frankrike, Belgien) och förbud att lämna sådant i andra (Schweiz, Danmark). Beträffande misstänktförklarade områden gälla i allmänhet ej några

hinder för persontraffiken. I Danmark gäller dock förbudet att lämna avspärrat område jämväl misstänktförklarade områden.

Den egentliga avspärrningen drabbar i utlandet djurtraffiken. I nästan alla länder äro bestämmelserna därom tämligen stränga. Frankrike och Holland synas emellertid utgöra undantag. I *Frankrike* kan ovillkorligt förbud mot bortförande av djur från smittat område endast stadgas i fråga om angripna djur, under det att friska djur, även om de varit i beröring med angripna djur (contaminé), kunna föras till offentligt slakteri. Ej heller i *Holland* finnes förbud mot utförande från smittat område av friska djur, och borgmästaren kan till och med medgiva utförande av sjuka djur under vissa villkor. I *England* däremot har man strävat efter att åstadkomma en effektiv djurspärr genom att, så snart sjukdomen utbrutit, sätta stopp för all djursamfärdsel inom ett visst område omkring smitthärden, till en början med en radie av 15 eng. mil; ej heller *till* detta område få djur föras («standstill»). I olika repriser minskas spärrområdet, så att, om sjukdomen ej utbreder sig, all spärrning upphör efter fem à sex veckor. I *Tyskland* må från smittad gård klövbärande djur utföras endast för slaktning och endast med polismyndigheternas tillstånd. Till gården må sådana djur ej föras. Från Sperrbezirk (smittat område) må klövbärande djur ej heller utföras utan polismyndighetens tillstånd. Beträffande Beobachtungsdistrikt (misstänkta områden) gäller, att tillstånd erfordras, endast när djuren skola utföras för bruks- eller avelsändamål, varemot djur må utan tillstånd föras till slakteri, om besättningen vid veterinärundersökning, företagen tidigast 48 timmar före avgången, befunnits frisk. Klövbärande djur må ej drivas inom Beobachtungsdistrikt, och förbud kan meddelas mot gemensam betesgång m. m. I *Schweiz* må, då »skärpt spärr» (inom smittat område) införts, djur, av vad slag som helst, icke lämna infektionszonen, dock att djur, som ej kunna angripas av sjukdomen, må med tillstånd av kantonsveterinären bortföras, sedan de blivit desinfekterade. För skyddszonen (misstänkt område) i Schweiz finnes ock utförsel förbud, som dock kan lindras genom licenser. I *Belgien* finnas förbud mot utförsel av klövbärande djur från sjukdomshärden; dock må slaktdjur under polisuppsikt och efter veterinärs anvisning kunna utföras, där de ej visa tecken på sjukdomen och icke hava feber. För infekterad zon gälla vissa inskränkningar med avseende på samfärdseln med djur, vilka inskränkningar lindras, när sjukdomen inträtt i »andra perioden», d. v. s. vunnit allmänna utbredning. I *Danmark* är beträffande djurspärren huvudregeln den, att klövbärande djur icke må föras från smittad gård. Från denna regel gälla dock undantag. Har å smittad gård svinbesättning, som står i särskilt stall, ej angripits, må svin under vissa villkor föras till slakteri för nedslaktning. Åtta dagar efter det desinfektionen avslutats må klövbärande djur, som genomgått sjukdomen, i vagn eller automobil föras till närmast liggande slakteri. För närbelägen egendom, som ställts under offentlig tillsyn, finnes likaledes djurspärr, dock något lindrigare. Tidigare under nu pågående epizooti gälde ungefär enahanda föreskrifter för ett område omkring smittad gård, vilket område betecknades med ordet Lokal-afspærring, och för det ännu större området, Iakttagelsesdistriktet, funnos föreskrivna vissa, lindrigare inskränkningar beträffande djurtransporter. Systemet med lokalavspärrning och iakttagelsesdistrikt har övergivits, sedan epizootien blivit mera utbredd.

I samtliga länder, vilkas lagstiftning på området av de sakkunniga undersökts, finnes stadgat förbud mot utförande från smittat område av vissa varor och föremål, som anses kunna bliva infekterade av mul- och klöv-

2) djurspærr.

3) varuspærr.

sjukesmittämnet, såsom hö, halm, annat foder, gödsel och redskap. I regel kunna dock vederbörande övervakningsmyndigheter medgiva undantag från dylikt förbud. Vad särskilt angår utförsel av mjölk från smittad egendom, är lagstiftningen skiftande i olika länder. Mjök tillhör emellertid överallt de varor, för vilka utförselförbud finnes. Men å andra sidan medgives i flertalet länder undantag från denna föreskrift. Med undantag för England, där mjölkspärr är i kraft under hela den tid gården är att anse som smittad, utan hänsyn till epizootiens omfattning, upphör i allmänhet spärran vid en mera utbredd epizooti antingen helt och hållet eller ock efter viss, kortare tid.

Den tid, under vilken spärråtgärderna gälla, är olika i olika länder. I *Frankrike* är tidsbegränsningen fjorton dagar efter det sist angripna djurets tillfrisknande. I *England* är gård, varå nedslaktning ägt rum, att anse såsom smittad 28 dagar efter slutdesinfektionen; där isoleringsmetoden kommit till användning, synes det tillkomma vederbörande veterinärmyndighet att bestämma smittiden. Vad *Tyskland* angår räcker smittiden tre veckor efter slutdesinfektionen; om djuren nedslaktats eller sjuka och misstänkta djur avlägsnats, förklaras dock gården smittfri omedelbart efter slutdesinfektionen. I *Holland* och *Schweiz* bestämma de veterinära myndigheterna tiden för friförklaringen. I *Belgien* skall borgmästaren förklara smittad gård fri senast tre dagar efter desinfektionen, såvida icke vederbörande veterinär inlägger sin gensaga däremot. I *Danmark* står smittad gård under offentlig tillsyn tre veckor efter slutdesinfektionen.

Nedslaktning
av djur.

I fråga om nedslaktning av smittade djurbesättningar innehålla samtliga undersökta utländska författningar, med undantag av de franska, föreskrift, som inrymmer befogenhet för viss myndighet att förordna om sådan nedslaktning. I *Tyskland* kan detta ske endast när sjukan uppträder sporadiskt i eljest smittfri trakt; om det kan förmodas, att smittämnet redan i större omfång utsläppts, skall nedslaktning underlåtas. I sak gäller detsamma för Schweiz. Vad övriga länder angår, finnas ej angivna några grunder för tillämpning av slaktmetoden, men i verkligheten torde man där handla efter enahanda principer som i Tyskland, dock att England därvid utgör ett undantag, i det att i detta land nedslaktningsmetoden oavsett kostnaden hitills i regel kommit till användning.

Desinfektion.

I samtliga undersökta utländska författningar finnas detaljerade föreskrifter om desinfektion av såväl person som djur och varor vid särskilda tillfällen, som kunna tänkas föranleda smittfara, ävensom av de smittade gårdarna efter friskförklaring eller nedslaktning.

Kostnaden
för påbudna
åtgärder. Er-
sättning för
skada och för-
lust.

I *Frankrike* påvilas den ekonomiska bördan av föreskrivna åtgärder den enskilde. Vad *England* angår lämnar staten ersättning, enligt värdering, för djur som nedslaktas, varjämte desinfektionsmedel och arbetet med desinfektionen kunna bekostas av grevskapet, om beslut därom fattats. I *Tyskland* erhåller djurägare ersättning för djur, som nedslaktats för att hindra smittans utbredning, samt kan erhålla ersättning för annat intrång enligt landstingets (Provinsial-Verband) beslut. I båda fallen tagas ersättningarna ur en fond, för vars åstadkommande utdebitering å enbart djurägare skett. I *Holland* ersätter staten nedslaktade djur med 90 procent av värdet i friskt tillstånd, varjämte jordbruksministern kan i särskilda fall tillerkänna den enskilde ersättning för skada av åtgärder, som vidtagas för att hindra smittans spridning. I *Schweiz* äger djurägaren erhålla ersättning för nedslaktat djur efter fulla värdet, men därjämte hava kantonerna berättigats att lämna

bidrag till täckande av förlust därigenom att djur dött av mul- och klövsjukan. Sistnämnda ersättning utgår med högst 90 procent, och förbundsstaten gottgör kantonen intill hälften av utbetalda beloppet. Desinfektionsmedel lämnas av kantonen, som även äger övertaga kostnader därför i övrigt. I *Belgien* uppbär djurägaren ersättning för djur, som efter myndighets beslut nedslaktats. Desinfektionen verkställs på guvernementets bekostnad med hjälp av djurägaren och hans personal, varjämte djurägaren har att på egen bekostnad vidtaga vissa desinfektionsåtgärder före slutdesinfektionen. I *Danmark* betalar staten ersättning för djur, som nedslaktas enligt jordbruksministrernas föreskrift, vidare för mjölk, som tillbakahålles å egendom till hindrande av smittans spridning, samt för desinfektionsmedel. Ersättningen för mjölk utgår efter värdet av den producerade mjölken med avdrag av dess fodervärde. I särskilda fall kan jordbruksministern bevilja bidrag till hjälp för desinfektionens utförande.

En jämförelse av de olika ländernas lagstiftning och det sätt, varpå densamma, enligt vad den vid detta betänkande såsom bilaga fogade resebeskrivning i fråga om vissa länder utvisar, i praktiken tillämpats, giver vid handen, att under det i *England* huvudvikten lägges vid ett snabbt och hänsynslöst tillämpande av nedslaktningsmetoden, något som enligt vad de sakkunniga inhämtat även är förhållandet i *Amerika*, denna metod däremot i *Frankrike* icke alls kommer till användning och i övriga länder endast i mindre utsträckning begagnas. Under det avspärrning av smittade områden synnerligen strängt genomföres i *Danmark* och *Schweiz* och även med konsekvens tillämpas i övriga länder, med undantag av *Frankrike*, synes i sistnämnda land även denna senare metod, ehuru den huvudsakligaste, endast ofullständigt genomförd. För författningarna i alla länder, som varit föremål för de sakkunnigas undersökning, är emellertid karakteristiskt, att utrymme lämnas i väsentlig mån för anpassning efter förhållandena. Vid en mera utbredd epizooti komma ej de stränga föreskrifterna i tillämpning. Enligt uppgift från veterinära tjänstemän i *Holland* lämnade efterlevnaden där av författningarna under den senaste epizootien, då större delen av landets kreatursstock blev smittad, mycket övrigt att önska. Det visade sig i nämnda land liksom annorstädes, att, när sjukdomen blivit utbredd, det ekonomiska livet icke underkastade sig de inskränkningar, som författningarna i strängare tillämpning pålade detsamma. När man därför av studiet av utländska författningar vill få fram vilka metoder, som i utlandet komma till användning i kampen mot mul- och klövsjukan, får man icke lämna ur räkningen, att författningarna icke avspeglar verkligheten under alla förhållanden, utan att kampen vid en utbredd epizooti föres efter helt andra linjer än vid en epizootis början, då rigorösa åtgärder, även om de äro för den enskilde, som drabbas av dem, betungande, dock ej hava någon allmän ekonomisk räckvidd.

Även för Sveriges vidkommande äro nu gällande föreskrifter rörande mul- och klövsjukan av två slag, sådana, som rikta sig mot sjukdomens införande i riket, och sådana, som avse inom riket utbruten sjukdoms bekämpande.

Genom kungl. kungörelsen den 9 december 1898 (nr 127) hava särskilda föreskrifter utfärdats angående vad iakttagas bör till förekommande av smittsamma husdjursjukdomars införande i riket. Enligt denna kungörelse åligger det kommerskollegium, då underrättelse ingått, att smittsam husdjursjuk-

Tillämpningen av föreskrifterna i utlandet.

Gällande svensk lagstiftning.

Åtgärder mot sjukdomens införande.

In- och utförsel.

dom utbrutit å utrikes ort, att förklara denna med angränsande landsdelar smittad (2 §). Från främmande land eller del därav, som förklarats smittat av mul- och klövsjuka, får idisslande djur eller svin icke införas (8 § 3 mom.). Samma förbud gäller i fråga om dylikt djur, som kan antagas under de två sista månaderna före utförseln eller under transporten varit i beröring med smittförklarad ort eller med däriifrån kommande eller av sjukdomen angripet eller för densamma misstänkt djur. Om fartyg, som inkommer till riket, har eller under resan haft ombord djur, angripet av eller misstänkt för sjukdom, varom här är fråga, eller djur kommande från utrikes, då smittad ort, får intet djur, som kan angripas av dylik sjukdom, införas (6 §). I övriga fall får införsel sjöledes av idisslande djur, hästar och svin endast äga rum i stad, där legitimerad veterinär är anställd för verkställande av i kungörelsen givna föreskrifter, samt särskild karantänsanstalt finnes anordnad (4 §). Vid införseln skola dylika djur besiktigas och i karantänsanstalten stå under tillsyn av veterinären (5 §) samt där av honom undersökas (7 §). Djur, som vid besiktningen befinnas sjuka eller skäligen misstänkas för smittsam husdjurssjukdom eller som eljest ej få införas, skola dödas, om de ej utan gemenskap med land åter utföras (11 §). Ägaren till djuret är ej berättigad till ersättning och skall själv gälda samtliga kostnader med avseende å djuret (14 §). Fartyg, som medför djur, som ej får införas, eller som måste hållas i karantän under viss tid, skall desinfekteras (22 §).

Med de förestående likartade bestämmelser gälla enligt kungl. kungörelsen den 8 november 1912 (nr 343) ifråga om införsel medelst ångfärjor mellan Sverige och utlandet av idisslande djur, samt djur, tillhörande hästsläktet, ävensom svin. Järnvägsvagnar, som inkomma med ångfärjor, ävensom svenska järnvägsvagnar, som komma över svensk-finska gränsen, skola desinfekteras enligt kungl. kungörelserna den 19 februari 1915 (nr 46) och den 31 december 1919 (nr 319).

Förbud hava vidare utfärdats

genom kungörelsen den 22 juni 1911 (nr 57) mot införsel från smittförklarat område i främmande land av dels osmält talg, osmält ister, mular, blod och friska ben efter idisslande djur eller svin samt av begagnade ladugårds- och svingårdsredskap samt foder och strö av hö eller halm, ävensom hö eller halm såsom emballage kring träd, buskar och andra växter, dels ock, med vissa undantag, av inälvor, hår, borst, ull, horn och klövar samt oberedda hudar och skinn efter nämnda djur;

genom kungörelse den 11 oktober 1920 (nr 671) mot sådan införsel av levande höns, gäss, ankor, kalkoner och duvor;

genom kungörelse den 23 november 1920 (nr 728) mot införande till riket från land eller del därav, som förklarats smittat av mul- och klövsjuka, av djur tillhörande hästsläktet samt med vissa undantag mot införsel av sådana djur, som förts genom smittad ort;

genom kungörelse den 25 februari 1921 (nr 62) mot sådan införsel av färskt kött av nötkreatur eller får, utan särskilt av veterinärstyrelsen för varje fall lämnat tillstånd.

Föreskrifter med vissa villkor och bestämmelser för införsel från annat än i Sydamerika beläget land eller del därav, som förklarats smittat av mul- och klövsjuka, hava meddelats *dels* ifråga om begagnade tomsäckar genom kungl. kungörelsen den 17 december 1914 (nr 435), *dels ock* ifråga om fodermedel, spannmål, frö, potatis och levande växter genom kungl. kungörelsen den 30 november 1923 (nr 417), varjämte bestämmelser medde-

lats om desinfektion vid införsel till riket av begagnade mejerikärl genom kungörelse den 24 april 1915 (nr 100).

Slutligen har även, genom kungl. kungörelsen den 23 maj 1924 (nr 163), förbud utfärdats mot utförsel av klövbärande djur och hästar samt kött av sådana djur till av smittsam mul- och klövsjuka smittat land, utan särskilt av Kungl. Maj:t lämnat tillstånd.

Förutom dessa direkt mot gränstrafiken riktade åtgärder hava även inom landet en del försiktighetsmått av stadigvarande natur vidtagits, avseende förhindrande av smittans införande till riket. Sålunda har

Särskilda försiktighetsmått inom landet.

genom kungl. kungörelsen den 24 oktober 1924 (nr 454) stadgats förbud mot användande av person, som inkommit från land, smittat av smittsam mul- och klövsjuka, såsom vårdare av klövbärande djur, förrän sex månader förflutit från det han inkommit till riket, där han ej vid läkarbesiktning befunnits fri från symtom av sjukdomen och vissa desinfektionsåtgärder vidtagits;

genom kungl. kungörelsen den 12 december 1924 (nr 498) föreskrivits, att den, som innehar besättning av nötkreatur, svin, får eller getter, ej utan medicinalstyrelsens tillstånd må lämna tillträde till ladugård, stall eller annat rum, där kreatur eller foder förvaras, åt kreatursuppköpare, slaktare eller annan person, vilkens tillträde icke är oundgängligen erforderligt för djurens skötsel och vård, samt att djurägaren är skyldig vidtaga erforderliga åtgärder till förhindrande av tillträdet, varjämte stadgats däremot svarande förbud att bereda sig tillträde till dylikt rum; samt

genom kungl. kungörelsen den 12 december 1924 (nr 508) föreskrivits, att från utlandet inkomna, begagnade säckar, om vilka icke med säkerhet är känt, att de införts från land i Sydamerika, endast under vissa förutsättningar få intagas i ladugård eller rum, som ovan nämnts, samt att jämväl i vissa andra fall särskilda försiktighetsmått vid säckarnas begagnande skola iakttagas.

Slutligen har genom lag den 6 juni 1925 (nr 382) angående uppvärmning av till kreatursföda avsedd mjölk m. m. stadgats, att den, som driver mejerirörelse, ej må från mejeriet försälja eller eljest för dylikt ändamål till annan utlämna mjölk eller kärnmjölk, som icke uppvärmts till minst 80° Celsius, dock att Konungen äger förordna om undantag härifrån beträffande de fem nordligaste länen.

Vad härefter angår de föreskrifter, som avse åtgärder till förhindrande av inom riket utbruten mul- och klövsjukas vidare spridning, äro dessa *dels* sådana, som gälla riket i dess helhet eller avse förhindrande av spridningen från ett län till ett annat, och *dels* sådana, som hava till ändamål att begränsa sjukdomen till visst smittat område inom länet.

Åtgärder mot införd sjukdoms spridning.

Allmänna föreskrifter.

Till förstnämnda grupp av föreskrifter kunna först och främst hänföras ovannämnda rörande rätten att beträda ladugård och skyldigheten att pasteurisera mjölk vid mejeri meddelade bestämmelser. Hit höra vidare kungl. kungörelsen den 10 februari 1925 (nr 19), enligt vilken hö, halm, klövbärande djur, hästar och vissa angivna delar av klövbärande djur ej må, utan medicinalstyrelsens tillstånd, utföras från län, som till någon del förklarats smittat av mul- och klövsjuka, ej heller hästar och klövbärande djur utan sådant tillstånd införas till dylikt smittat län från annat län, samt kungl. kungörelsen den 30 januari samma år (nr 12), varigenom förbud stadgas mot införsel till Gotland utan särskilt tillstånd av varor eller djur, som förut nämnts.

Föreskrifter
avseende
smittat län.

Särskilda föreskrifter till förhindrande av mul- och klövsjukans spridning inom smittat län äro meddelade bland annat i kungl. kungörelsen den 21 november 1924 (nr 489) om rengöring och desinfektion i vissa fall av automobil, som använts till transport av klövbärande djur inom län, som till någon del är förklarad smittat av mul- och klövsjuka. Vidare är genom kungl. kungörelsen den 21 november 1924 (nr 488) medgivet länsstyrelse att, där det, på grund av inträffat fall av mul- och klövsjuka, efter samråd med medicinalstyrelsen prövas nödigt, utfärda förbud mot utförande från visst område inom länet dels av hö och halm och dels av klövbärande djur och vissa angivna delar därav. Genom kungl. kungörelsen den 3 april 1925 (nr 74) är stadgat skyldighet för den, som förr än tolv månader förflutit efter det slutdesinfektion å smittförklarad område ägt rum vill för annat ändamål än omedelbar nedslaktning från området bortföra idisslande djur eller svin, som vid tiden för smittan befunnit sig å egendomen, att tillse att djurens klövar på visst sätt desinfekteras.

Kungl. förord-
ningen den 9
december
1898.

De grundläggande föreskrifterna rörande åtgärderna mot mul- och klövsjukan återfinnas i *kungl. förordningen den 9 december 1898* (nr 126) angående vad iakttagas bör till förekommande av smittsamma sjukdomar bland husdjur. Enligt denna åligger det Konungens befallningshavande, när sådan sjukdom inom länet eller å angränsande orter är gängse, vissa allmänna uppgifter avseende åtgärder till hindrande av smittas spridning genom person- och djursamfärd, såsom att draga försorg om utsättande av annan tid för marknad, torgdag, ting eller annan dylik sammankomst, anordnande av särskilda försiktighetsmått vid djurs forslande m. m. Den närmaste tillsynen över vad iakttagas skall till förekommande och hämmande av smittsamma husdjursjukdomar tillkommer vederbörande hälsovårds- eller kommunalnämnd, som äger hos polismyndighet i stad och kronobetjänt på landet påkalla nödig handräkning (§ 2). Konungens befallningshavande har överinseendet över föreskrifternas efterlevnad (§ 2). Anmälan om sjukdomsfall skall av djurägaren inom 24 timmar göras hos ordföranden i vederbörande hälsovårds- eller kommunalnämnd. Denne har att inhämta upplysningar om sjukdomen samt, om han finner viss smittsam sjukdom föreligga, exempelvis mul- och klövsjuka, meddela Konungens befallningshavande de erhållna upplysningarna (§ 4). Denna myndighet har att förordna veterinär att å stället undersöka förhållandet och därom ofördröjligen avgiva yttrande. Om veterinären finner smittsam mul- och klövsjuka föreligga, skall emellertid, där sjukdomen icke redan är gängse å orten, medicinalstyrelsen, vilken av veterinären underrättas om smittfallet, genom den ledamot av styrelsen, som har att föredraga veterinärärenden, eller annan av styrelsen därtill förordnad sakkunnig person å stället verkställa ytterligare undersökning. Vinnes därvid bekräftelse på att mul- och klövsjuka är för handen, förklarar Konungens befallningshavande stället smittat av mul- och klövsjuka. Det ankommer därvid på Konungens befallningshavande att påbjuda de mått och steg till sjukdomens hämmande eller till förekommande av dess spridning, som Konungens befallningshavande enligt ifrågavarande författning eller de av medicinalstyrelsen utfärdade råd och anvisningar eller eljest med avseende å förhanden varande förhållanden finner erforderliga, såsom i fråga om avspärrning och bevakning av smittat område, sjuka eller för sjukdom misstänkta djurs avskiljande, forslande av levande eller döda djur eller delar därav inom det smittade området eller bortförande därifrån, rengöring av personer eller föremål, som varit i sjuka eller för sjukdom misstänkta djurs närhet o. s. v. Är sjukdomen å orten gängse, har Konungens befallningshavande, där

veterinär finner smittsam mul- och klövsjuka vara för handen, att omedelbart utan ytterligare undersökning förklara egendomen smittad och lämna i anledning därav erforderliga föreskrifter. Mjölks av idisslande djur å smittat ställe må icke därifrån avyttras eller användas till föda åt människor eller djur, med mindre den blivit kokad, ej heller till smör- eller ostberedning, utan att den förut blivit uppvärmd till minst 80° Celsius. Sedan djuren tillfrisknat, verkställs slutlig desinfektion; och må stället förklaras fritt från sjukdomen, då 20 dygn förflutit efter desinfektionens avslutande (§ 22). Djurägaren är skyldig att verkställa slutdesinfektionen, men staten tillhandahåller desinfektionsmedel, dock ej kalk (§ 43). (Enligt särskilt beslut av Kungl. Maj:t har desinfektionen under senaste epizootien helt bekostats av statsmedel.)

På sätt förut anmärkts tjänar såsom ledning för Konungens befallningshavandes åtgärder för sjukdomens bekämpande råd och anvisningar, som meddelats av kungl. medicinalstyrelsen. Dylika råd och anvisningar återfinnas huvudsakligen i styrelsens kungörelser den 19 mars 1888 (Sv. förf.-saml. bil. nr 32), den 30 december 1892 och den 10 april 1917, varjämte må erinras om medicinalstyrelsens »Råd och anvisningar för veterinärer vid bekämpande av smittsam mul- och klövsjuka» den 4 oktober 1921. Dessa råd och anvisningar innebära bland annat, att egendomar, med vilka den smittade gården på ett eller annat sätt kommit i beröring, böra förklaras misstänkta för sjukdomen, att å smittad eller misstänkt egendom boende personer icke må begiva sig därifrån, utan att smittreningsåtgärder med dem vidtagits, ej heller obehöriga personer inkomma på smittat område, att varken djur eller föremål, med vilka smitta kan spridas, må utföras därifrån, att klövbärande djur, kött, hudar, hö, halm eller annat kreatursfoder eller ladugårdsredskap ej må utföras utan vederbörande länsveterinärs eller hans ställföreträdares tillstånd, att förbud bör meddelas mot bortförande från i särskilt hög grad för smitta misstänkt egendom av mjölk, som ej kokats, samt att å smittad eller misstänkt gård befintliga idisslande djur och svin skola hållas inomhus. Vidare anbefallas vissa försiktighetsmått med avseende å slakt, mjölkning m. m. å smittad egendom samt lämnas anvisningar, hur slutdesinfektion skall företagas.

Kompletterande föreskrifter.

De i 1898 års förordning givna, för förfarandet mot mul- och klövsjukan grundläggande bestämmelserna, vilka under de mindre betydande epizootier, för vilka vårt land förut varit utsatt, i viss mån fyllt sin uppgift, måste helt naturligt under en så omfattande epizooti som den år 1924—1925 framstå som alltför knäpphändig.

Lagstiftningen och 1924—1925 års epizooti.

Till en början sökte man bekämpa sjukdomen med den förut alltid med framgång tillämpade nedslaktningsmetoden i förening med ett strängt genomfört isoleringsförfarande. Nedslaktningen grundade sig emellertid allenast på ett medicinalstyrelsen, genom kungl. brev den 4 november 1892, med anledning av en då utbruten mul- och klövsjukeepizooti givet bemyndigande att vidtaga alla de åtgärder, styrelsen kunde finna nödiga för sjukdomens hämmande och förebyggande av dess vidare utbredning, vilket bemyndigande genom kungl. brev den 22 december 1892 utsträckts att gälla även där nämnda sjukdom framdeles kunde uppkomma. Isoleringsförfarandet var byggt så gott som uteslutande på föreskrifter, som utfärdats av medicinalstyrelsen eller vederbörande länsstyrelse. Då även de åtgärder, som avsågo erforderliga försiktighetsmått vid samfärdseln i allmänhet inom länen, huvud-

Nedslaktningsperioden.

sakligen voro grundade på föreskrifter av sistnämnda slag, kom följaktligen förfarandet i sin helhet att vara bestämt icke efter grunder, som fastställts av Kungl. Maj:t, utan efter den uppfattning om situationens krav, som medicinalstyrelsen och de lokala myndigheterna för tillfället hyste. Med hänsyn till de såväl för den allmänna samfärdseln som för de enskilda synnerligen ingripande åtgärder, som sjukdomens bekämpande krävde, måste det nämnda förhållandet te sig mindre tillfredsställande. Av de ovan å sid. 13 meddelade uppgifter framgår, att i Malmöhus län icke mindre än 3,849 besättningar omfattande mer än 50 procent av samtliga nötkreatur före den 15 oktober 1925 angripits av sjukdomen och att mer än 18,000 nötkreatur nedslaktats. De nämnda ingreppen såväl i de enskildas personliga frihet och deras fria yrkesutövning som i samfärdseln i allmänhet, vilka nedslaktning, isoleringsförfarandet och eljest föreskrivna försiktighetsmått inneburo, kommo därigenom för detta läns vidkommande att få en under föregående epizootier oanad räckvidd.

Såsom belysande för omfattningen av de ingripanden, det av myndigheterna tillämpade förfaringssättet medförde, må här i korthet redogöras för de olika slag av bestämmelser, som efter förslag eller anvisningar av medicinalstyrelsen utfärdats eller under epizootiens gång utfärdades av Konungens befallningshavande i Malmöhus län.

Av mera allmän innebörd voro 1) föreskrifter om desinfektionsåtgärder vid samtliga mejerier i länet och skärpta sådana åtgärder vid mejeri, som mottagit mjölk från smittad gård, 2) föreskrifter om veterinärbesiktningar av djur, som försålles å frivillig auktion, 3) förbud mot tillförsel av klövbärande djur vid marknader och torgdagar, 4) föreskrifter till förhindrande att utlänningar inkomma å kreatursmarknadsplatserna i Malmö och Hälsingborg samt förbud mot utförsel från dessa marknadsplatser ävensom export-slakteriernas stallar av djur för annat ändamål än omedelbar nedslaktning, 5) föreskrifter beträffande kontrollassistenternas verksamhet för provtagning av mjölk, 6) förbud mot utförsel av klövbärande djur från åtskilliga socknar i anledning av inom socknen eller närliggande socken inträffat fall av mul- och klövsjuka, 7) förbud att inom visst område omkring smittat ställe hava lösgående hundar, 8) förbud beträffande visst område (oftast socken) mot dans- och andra nöjestillställningar, däribland biografförevisningar, 9) inställande av gudstjänst, vanligen endast *en* helgdag, i den församling, varest smittfall förekommit, 10) stängning av församlingens skolor under viss tid o. s. v.

Vid inträffat fall av mul- och klövsjuka utfärdades *dels* särskilda föreskrifter av den innebörd, som anges under 6)—8) här ovan, *dels* understundom föreskrifter enligt 9) och 10), *dels* föreskrifter för den smittade gården, *dels* ock påbud, att viss eller vissa andra gårdar, med vilka den smittade gården i en eller annan form kommit i beröring under den närmaste tiden, t. ex. genom personer eller djur, skulle anses såsom misstänkta för mul- och klövsjuka. Föreskrifterna för smittad gård innehöllo en hänvisning till bestämmelserna i förenämnda kungl. förordning den 9 december 1898 samt förbud mot all samfärdsel med gården utom för personer, som innehade av veterinär utfärdad passersedel; vidare förbud mot avhållande inom smittat område av kommunalstämmor, sammankomster för andaktsövningar samt offentliga föreställningar, dansnöjen och möten ävensom förbud för personer, boende inom området, att besöka gudstjänst, skolor, sammankomster eller tillställningar, som höllos utom området. Gårdar, som förklarades misstänkta, voro av två slag, nämligen *dels* sådana, där sannolik-

heten för smittöfverföring var större, och dels sådana, där beröringen varit mera indirekt. Det senare slaget av misstänkta gårdar benämndes »varskodda». Såsom exempel på skäl att förklara gård varskodd må anföras det förhållandet, att gården haft mjölkskjuts gemensam med den smittade gården. Misstänkt eller varskoddförklaring förblev i allmänhet gällande elva dagar. Den innefattade för misstänkt gård bland annat förbud mot utförsel från gården av mjölk, varemot för varskodd gård sådant förbud ej gällde.

Sedan nedslaktningsmetoden öfvergivits beträffande större delen av Malmöhus och en del av Kristianstads län, måste även föreskrifterna i fråga om detta område, det s. k. isoleringsområdet, ändras. De spärrningsåtgärder, som dittills plägat vidtagas, kunde icke längre, sedan sjukdomen tagit en större omfattning, upprätthållas. Deras vidblivande skulle medfört ett alltför hårt ingrepp i det ekonomiska livet. I följd härav lättades på föreskrifterna för smittade och misstänkta gårdar. Väl hade förut personer fått lämna smittad gård, om veterinären utfärdat passersedel för dem, men de hade i sådana fall, innan gården lämnades, varit underkastade särdeles stränga desinfektionsåtgärder, exempelvis formalinbehandling av kläderna och badning, vilket skedde under veterinärs tillsyn. Härutinnan måste lättnader införas redan av den anledning, att de veterinära krafterna icke räckte till för utövande av en dylik tillsyn. Vidare måste lättnader införas i den ovillkorliga spärrningen för djur och döda ting. Nödiga körslor måste medgivas, liksom utförsel av djur för slakt och vissa lantbruksprodukter. Det gällde, i korthet, att införa sådana bestämmelser, att det ekonomiska livet kunde i möjligaste mån obehindrat fortgå. Den vid nedslaktningsmetodens tillämpande förekommande desinfektionen av smittade gårdar utmärkte sig för stor grundlighet, men var och synnerligen kostsam. Vid en allmännare utbredning av sjukdomen blev det omöjligt att vidbliva samma metoder för desinfektion, vare sig denna skulle bekostas av staten eller den enskilde, utan infördes även här förenklingar, avseende att göra desinfektionen billigare. Enligt kungl. förordningen den 8 december 1898 är, på sätt förut anmärkts, förbudet att utföra rå mjölk från smittad gård gällande under hela smittiden, d. v. s. till dess tjugo dagar förflutit efter slutdesinfektionen. Då denna föreskrift var av vittomfattande ekonomisk betydelse, blev densamma av Kungl. Maj:t ändrad för isoleringsområdet, i det att till en början nämnda tid av tjugo dagar inskränktes till tio dagar, och sedermera tidpunkten för förbudets hävande flyttades än mer tillbaka, vilket i praktiken medförde, att förbudet hävdes, sedan djuren blivit friska och slutdesinfektionen verkställdt.

Förbudet mot utförande från smittad gård av klövbärande djur bibehölls däremot för hela smittiden, nämligen 20 dagar efter slutdesinfektionen, och en skärpning i djurspårren infördes så till vida, att enligt kungl. kungörelsen den 3 april 1925 påbjöds, att klövar å djur, som bortfördes från smittad gård, förrän tolv månader förflutit, efter det egendomen förklarats fri från smittan, skulle på visst sätt beskåras och rengöras.

Av den ovan lämnade redogörelsen för de under den sista mul- och klövsjukeepizootien här i landet mot sjukdomen vidtagna åtgärderna, framgår att, fränsett nedslaktningen, som dirigerats av medicinalstyrelsen, länsstyrelsen, såvitt angår Malmöhus län, självar bestämt gränserna för de ingrepp från statens sida, som epizootien borde anses berättiga. Att en dylik anordning från principiell synpunkt sett icke kan anses riktig, torde knappast tarva vidare utredning. De enskilda djurägarna och andra, vilkas personliga frihet

*Isolerings-
perioden.*

*Brister i lag-
stiftningen.*

och fria näringsutövning så kraftigt beskåras, torde med fog kunna kräva, att deras skyldigheter därutinnan, å ena, och deras och statens befogenhet, å andra sidan, någorlunda klart fastställas i allmän författning och ej endast är beroende av uppfattningen därom hos en lokal myndighet. Även om utländsk erfarenhet och samarbetet inhemska myndigheter emellan innebära en viss garanti mot onödiga restriktioner, torde de dock ej vara tillfyllest därutinnan, ej heller giva de säkerhet för enhetlighet i förfarandet inom olika delar av landet. Det sätt, varpå nedslaktningsmetoden under den ifrågasvarande epizootien tillämpats, och de allvarliga ekonomiska konsekvenserna därav, synas ock visa, att en mera genomtänkt och på förhand i författning fastslagen plan för tillvägagångssättet vid sjukdomens bekämpande erfordras. Slutligen synas den gångna epizootiens erfarenheter giva vid handen, att handhavandet av de uppgifter, som påläggas det allmänna, vid en mera utbredd epizooti icke rimligen kan ankomma på den högsta medicinska myndigheten vid sidan om densamma eljest åliggande arbetsbörd.

En omarbetning av nu gällande bestämmelser angående mul- och klövsjukan torde sålunda såväl av formella som sakliga skäl erfordras.

Åtgärder till
lindrande
eller botande
avsjukdomen.

Vid en prövning av lämpligheten av hittills mot mul- och klövsjukan tillämpade åtgärder, som vid genomförandet av nya bestämmelser därutinnan torde böra äga rum, bör uppenbarligen i första hand tillses, i vad mån den såväl hos oss som i utlandet särskilt under senare tid vunna erfarenheten om sjukdomens natur och smittvägar samt möjligen befintliga medicinska medel mot densamma föranleda ändring i förfarandet vid sjukdomens bekämpande.

Trots det intensiva arbete, som inom vetenskapliga kretsar, i vissa främmande länder delvis under statlig ledning, nedlagts på försöken att fastställa sjukdomens karaktär och att finna sjukdomskällan, har dock något verkligt resultat alltjämt icke vunnits. Ej heller har något verkligt botemedel mot sjukdomen upptäckts. De sakkunniga hänvisa härutinnan till den såsom bilaga vid detta betänkande fogade, av undertecknad Magnusson utarbetade kortfattade beskrivning på mul- och klövsjukan samt till de sakkunnigas rörande vissa »botemedel» mot sjukdomen avgivna särskilda yttrande (bilaga E¹).

Användning
av serum.

Av förenämnda redogörelse och yttrande torde vidare framgå, att, fränsett behandlingen med sårmedel, sköljningar o. s. v. för åstadkommande av lindring i det av sjukdomen framkallade lidandet hos djuren, intet annat specifikt medel mot densamma finnes än det s. k. *Löfflerserum*. Detta serum äger förmågan att vid insprutning skydda ett djur för sjukdomen under 10 å 12 dagar och kan jämväl bidra till att giva sjukdomen ett godartat förlopp. Genom ett upprepat insprutande av dylikt serum skulle man följaktligen kunna åstadkomma en fortlöpande immunitet hos djuren och därigenom förebygga sjukdomen. Detta serum framställes emellertid endast på ett fåtal specialanstalter i Europa, och om det överhuvudtaget skulle kunna framställas i så stor myckenhet, som skulle erfordras för vinnande av dylik varaktig immunitet hos alla djur inom de för smitta mest utsatta delarna av landet, torde kostnaderna därför bliva så betungande, att desamma icke svarade mot det ekonomiska resultat, vartill alla åtgärder mot mul- och klövsjukan ytterst syfta. Sin största användning torde därför ifrågasvarande serum åtminstone för närvarande komma att få i de fall, där åstadkommandet för kort tid av immunitet hos vissa djur är särskilt önskvärd såsom vid sammanförande av djur för utställande, försäljning eller dylikt. Av större

¹ Här utesluten.

betydelse synes därför för närvarande vara det såväl i Danmark som i vårt land i stor utsträckning använda s. k. *rekonvalscentserum*, som under de sakkunnigas uppsikt under den gångna epizootien med statsanslag tillverkats vid Malmöhus läns hushållningssällskaps veterinärbakteriologiska laboratorium och därifrån tillhandahållits enskilda djurägare. Detta serum kan vid insprutning under vissa förutsättningar medföra ett lindrigare förlopp av sjukdomen och därigenom förminska de ekonomiska verkningarna av densamma.

Beträffande de otaliga under olika namn i handeln utbudna medel, vilka vanligen av sin uppfinnare eller säljare angivas hava ofelbar förebyggande eller botande verkan, hava de sakkunniga uttalat sig i ovannämnda rörande dessa medel angivna särskilda yttrande (bilaga E¹). Av vad där anförts torde framgå, att intet av nämnda medel är av vetenskapen erkänt såsom vare sig förebyggande eller botande. Någon betydelse för frågan om de åtgärder, som böra tillgripas i kampen mot mul- och klövsjukan, hava de följaktligen icke. På sätt av det nämnda yttrandet framgår, hava de sakkunniga ej heller ansett några särskilda åtgärder mot medlens tillverkning, saluhållande och begagnande erfordras.

Liksom ovannämnda båda sera är allmän hygien vid kreaturens vård och behandling av väsentlig betydelse för minskandet av mul- och klövsjukans ekonomiska verkningar. Även om varje sådan verkan uppenbarligen bliver av betydelse vid övervägandet av lämpligheten av den ena eller andra åtgärden mot mul- och klövsjukan, har dock ännu icke den ekonomiska skada, sjukdomen, i övrigt obekämpad, medför, kunnat med nämnda medel så nedbringas, att icke behovet av åtgärder till förhindrande av mul- och klövsjukans införande i riket och av dess spridning inom riket alltjämt kvarstår oförminskat. Klart är emellertid att möjlighet finnes, att man på den väg, varom här är fråga, framdeles skall kunna uppnå gynnsammare resultat. Tillverkningen av Löffler serum kan exempelvis förbilligas eller annat liknande medel eller botemedel upptäckas. Det bör därför alltjämt åligger vederbörande veterinärmedicinska myndigheter att med uppmärksamhet följa utvecklingen på detta område. I varje fall torde vid inträffande epizootier tillverkningen av rekonvalscentserum böra återupptagas.

Såsom resultat av vad ovan anförts rörande vetenskapens nuvarande ståndpunkt på ifrågavarande område torde kunna fastslås, att statsmakterna fortfarande i kampen mot mul- och klövsjukan äro så gott som uteslutande hänvisade till indirekta åtgärder, avseende att minska möjligheterna för smittämnetts överförande till riket eller, där sjukdomen införts, möjligheterna för dess vidare spridning inom riket. Då det gäller att bedöma vilka åtgärder, som därvid böra tillgripas, måste naturligen i första hand efterseas, vilka de sjukdomens smittvägar äro, som det gäller att stänga.

Genom experiment av olika slag har man kunnat skaffa sig en tämligen ingående kunskap om smittämnetts egenskaper. På sätt framgår av den i bilagan D¹ lämnade redogörelsen finnes smittämnet redan under feberstadiet i stor mängd i blodet och kommer därifrån med i mjölk, urin och saliv. Detsamma finnes i stor mängd i de uppkomna blåsorna, och kommer, då dessa brista, ut i omgivningarna: foderbord, foder, dricksvatten, stråbäddar, urin, gödsel, golv, vägar, betesmarker m. m. besmittas därmed. Vid mjölkingen brista blåsorna på spenarna, och mjölken blir infekterad. Sedan

Användning av botemedel.

Åtgärder till förhindrande av smittämnetts införande i och spridning inom riket.

Smittämnetts och smittvägar.

¹ Här utesluten.

smittämnet lämnat djuret, är dess livskraft i hög grad beroende av de yttre omständigheter, varunder det förefinnes. Smittämnet kan behålla sin aktivitet ansevärd tid. Låga temperaturer konservera detsamma. I de från blåsorna avstötta cellmembranerna kan det en längre tid hålla sig levande, och enligt rön från utlandet skulle smittämnet kunna hålla sig vid liv i stallar och foderupplag under månader. Det behöves hög temperatur, 60—80° Celsius, för att förstöra smittämnet. Den omständigheten, att smittämnet företer olika resistens under skilda yttre förhållanden, liksom den starka smittämnesalstring, som äger rum redan i sjukdomens första stadium, då densamma ofta ännu icke konstaterats, är i hög grad ägnat att försvåra fastställandet av de olika smittvägarna och därmed även åtgärderna till förhindrande av smittämnet spridning.

Huruvida vind och fåglar spela någon väsentlig roll vid smittspridning torde vara en fråga, som för närvarande ej kan besvaras, och hava de sakkunniga ansett sig böra, liksom man även i utlandet gjort, bortse från denna möjlighet, som därest den vore verklighet synes göra alla ansträngningar att bekämpa sjukdomen fruktlösa.

På grund av den kännedom man förvärvat om smittämnesalstringen och genom erfarenhetsrön kunna emellertid vissa smittvägar betraktas såsom säkert kända. De sjuka djuren, mjölk från sjuka djur, saliv, urin och spillning, blod, kött, hudar, klövar och andra delar av sådana djur kunna betraktas som säkert smittförande. Genom beröring med dylika direkt smittförande djur och föremål, kunna kärl, redskap och andra föremål, strö, hö och andra fodermedel infekteras och därigenom bliva smittförande. Personer kunna medföra smittämnet i kläder och skodon eller annorledes, och även för smitta icke mottagliga djur kunna tänkas medföra dylik överförd smitta.

Vare sig fråga är att söka utestänga smittämnet från riket eller hindra dess överförande från ort till annan inom riket, måste de åtgärder, som kunna ifrågakomma, rikta sig just mot dylika smittförare. Antingen måste dessa hindras att inkomma i riket eller att där komma i beröring med för smitta mottagliga djur eller med djur eller föremål, som kunna tänkas föra smittan vidare, eller ock måste smittämnet oskadliggöras.

*Smittämnet
oskadliggörande genom
desinfektion.*

Av den ovannämnda beskrivningen på mul- och klövsjukan torde framgå, att smittämnet, i den mån det kan åtkommas med desinfektionsmedel, kan genom desinfektion oskadliggöras.

Visserligen har genom försök, som för några år sedan anställt i Frankrike, ansetts fastslaget, att smitta viss kort tid efter det blåsorna å smittat djur brustit icke överförts på friska djur, som uppställt tillsammans med det angripna djuret, och härav har man trots sig kunna draga den slutsatsen, att smittämnet, sedan det lämnat djurkroppen, hastigt försvinner eller förlorar sin smittkraft samt att desinfektion för att döda smittämnet i stallar m. m. därför icke är erforderlig. Spridda iakttagelser i Danmark, England och Amerika tyda dock på att stallsmitta kan förekomma även sedan alla djur nedslaktats. Omfattande försök, som under innevarande år gjorts i den av tyska staten å ön Riems inrättade anstalten för forskning angående mul- och klövsjukan, hava ävenledes, enligt vad de sakkunniga av anstaltens föreståndare erfarit, givit vid handen, att smittämnet åtminstone under vissa förhållanden ägde en motståndskraft, med vilken de franska försöken icke syntes vara förenliga. Enligt de sakkunnigas förmenande synes därför i de fall, då smittämnet kan med desinfektionsmedel åtkommas och dödas, denna åtgärd böra tillgripas, där ej kostnaderna för densamma stå i missförhåll-

lande till den fara för sjukdomens spridning, som man avser att undanröja, eller överstiga kostnaderna för mera ingripande åtgärder. Kan desinfektion ej äga rum eller bör den enligt vad nu nämnts ej ifrågakomma, torde det andra slaget av åtgärder mot smittföraren komma till användning.

Vad då först angår de åtgärder, som böra vidtagas till förhindrande av smittämnet införande till riket, synas de sakkunniga de i sådant hänseende nu gällande bestämmelserna i stort sett tillfredsställande. På sätt framgår av den ovan (sid. 17 o. ff.) lämnade redogörelsen avse desamma huvudsakligen förhindrande av smittämnet införande med levande djur eller med varor, redskap eller andra föremål och innefatta förbud mot import av djur och varor i sådana särskilt angivna fall, då deras införande kan antagas innebära särskild smittfara, eller ock stadgande av särskilda villkor för och försiktighetsmått vid sådan import. Bestämmelserna rörande djurimporten och importen av kött och andra delar av idisslande djur och svin äro synnerligen stränga och en skärpning av dem torde icke böra ifrågakomma. Då emellertid smittämnet före bestämmelsernas genomförande anses hava i flera fall hit överförts genom dylik import, vilket däremot därefter icke vid något tillfälle anses hava förekommit, torde å andra sidan någon lättnad i desamma ej heller böra ifrågakomma.

Med avseende å bestämmelserna rörande importen av fodermedel torde visserligen kunna ifrågasättas, huruvida icke denna import, då fråga är om fodermedel från smittförklarad främmande land eller del därav eller om fodermedel, som transiterats över sådant land, borde helt förbjudas. I själva verket har emellertid icke i något fall kunnat med säkerhet påvisas, att smittämnet införts till landet genom dylik import, vare sig före eller efter de ifrågavarande bestämmelsernas genomförande. I några fall tyda väl vissa förhållanden därpå, men åtskilliga andra omständigheter synas lika kraftigt motsäga riktigheten av ett dylikt antagande. Med hänsyn härtill och då ett förbud mot import i förevarande fall skulle medföra avsevärda olägenheter, synes stadgandet av sådant förbud icke kunna försvaras.

Vid granskning av de ifrågavarande importföreskrifterna hava de sakkunniga haft under övervägande, huruvida desamma lämpligen borde med övriga bestämmelser rörande mul- och klövsjukan sammanarbetas. Då emellertid förstnämnda bestämmelser tillämpning ankommer på helt andra myndigheter än dem, som omhänderhava tillämpningen av övriga föreskrifter rörande nämnda sjukdom, torde ett dylikt sammanförande icke vara ägnat att öka överskådligheten eller underlätta tillämpningen, varför de sakkunniga ansett desamma icke böra äga rum.

Vidkommande härefter frågan om åtgärder till förhindrande av smittämnet öfverförande till riket genom persontrafiken, är bedömandet därav i hög grad beroende av det sätt, varpå smittämnet av människor öfverföres och den omfattning, vari det sker.

I detta hänseende äro emellertid meningarna delade, i det olika erfarenheter gjorts i skilda länder. I många fall har man dock ansett sig kunna till personöfverföring härleda de inom ett visst land först inträffade fallen, och allmänt har antagits, att särskilt kreaturshandlare och andra dylika personer, som hava intim beröring med djur, ofta på kläder och skodon medföra hår, saliv, spillning och dylikt, vari smittämne finnes och under längre tid kan hålla sig livskraftigt. Denna smittväg har dock i allmänhet icke ansetts såsom den huvudsakliga, och några mera ingripande åtgärder

Åtgärder till förhindrande av smittämnet införande till riket.

Import av djur och varor.

Persontrafiken.
1) vid gränsen.

till förhindrande av sjukdomens införande medelst persontrafiken hava därför ej heller i något land med undantag för Norge vidtagits.

Emellertid har frågan om smittöverföring genom personer nyligen varit föremål för särskild utredning. På föranstaltande av medicinalstyrelsen hava professorn i serologi och immunitetslära vid karolinska institutet C. A. Kling och docenten i experimentell patologi därstädes Johan Axel Höjer verkställt en dylik, särskilt på undersökningar rörande 1924—1925 års epizooti grundad utredning samt framlagt densamma i en till medicinalstyrelsen under sommaren 1925 avgiven rapport. Såsom resultat av denna utredning synas Kling och Höjer anse framgå, att människans roll såsom smittbärare är av väsentligt större betydelse, än man förut antagit, i det smittämnet icke blott skulle kunna föras med kläder och skodon utan även finnas och näras i människans kropp såsom i munnens och svalgets slemhinnor o. dyl. Vissa i rapporten återgivna misstänkta fall hos människor samt i densamma beskrivna serologiska försök tala enligt deras förmenande jämväl »med den allra största sannolikhet för, att mul- och klövsjukans virus kan framkalla manifesta sjukdomsytringar hos människa eller med andra ord kan vara pathogent för henne, även om människans motståndskraft i de allra flesta fall är så stor, att sjukdomen icke kommer till synes». Huruvida den ifrågavarande utredningen kan anses hava givit slutgiltiga resultat till lösningen av frågan om en av mul- och klövsjukans smittvägar, torde ännu vara för tidigt att bedöma. Den synes dock, i vad den avser undersökning av de i olika orter under epizootien inträffade primärfallen hava frambragt åtskilliga skäl, som giva stöd för antagandet, att människan såsom smittspridare är en väsentlig faktor att räkna med. Även om därför ännu en viss osäkerhet måste anses förefinnas rörande frågan i vad mån personsamfärdseln bidrager till mul- och klövsjukans införande i riket, torde säkerligen såväl vunnit erfarenhet som den av herrar Kling och Höjer verkställda utredningen göra denna samfärdsel tillräckligt misstänkt som smittväg för sjukdomen, för att ett ingripande till smittfarans minskande måste anses önskvärt. För egen del anföra herrar Kling och Höjer därom, att det synes dem, som om resultatet av deras undersökningar angående den preponderande roll, som människan spelade vid spridningen av mul- och klövsjuka såväl på kortare som på längre distanser, borde beaktas, när man nästa gånginge att revidera föreskrifterna angående åtgärderna för sjukdomens bekämpande.

Beträffande de åtgärder, som borde vidtagas mot smittans införande i riket, anföres i rapporten bland annat. »Vad persontrafiken angår har smittans införande från utlandet genom denna flerfaldiga gånger kunnat påvisas. Man synes därför böra taga i betraktande, vilka åtgärder som kunna finnas lämpliga och möjliga för förhindrande av ett upprepande härav. Givetvis äro stora svårigheter här att övervinna, men vissa försiktighetsåtgärder torde dock vara möjliga att genomföra, utan att man gör alltför stort intrång på resandetrafikens berättigade frihetskrav. I främsta hand bör upplysningens väg begagnas. Det bör för befolkningen, isynnerhet för lantborna, framhållas faran av att under pågående epizooti i grannländerna, Tyskland och framför allt Danmark, göra besök i det av sjukdomen angripna landet. Därvid bör påpekas, att denna fara föreligger icke blott vid besök i ladugård eller å landsbygd för övrigt utan även, då besöket inskränker sig till stad. Befolkningen bör således tillrådas att i största möjliga utsträckning undvika resor till smittat land. Sammalunda bör den uppmanas att om möjligt undvika att hos sig mottaga personer, som an-

lända från smittat land, även om dessa personer icke varit i beröring med sjuka kreatur. Möjligheten av restriktiva bestämmelser (exempelvis passlicenser) för att kontrollera resandeströmmen och eventuellt förminska antalet mindre nödiga resor torde och böra tagas i övervägande. Särskilt bör kontrollen riktas mot de danska kreaturshandlarna för att förhindra deras inkommande till riket. Om dessa genom uppgivande av falskt yrke undandraga sig sådan kontroll, finnes möjlighet att ertappa dem i deras verksamhet på de större godsena och framför allt på kreatursmarknaderna. En särskild övervakning bör också ägnas de talrika danska godsägare, vilka, såsom nu i regel sker, obehindrat resa fram och tillbaka mellan Danmark och sina svenska egendomar.

På grund av smittämnets labilitet synas oss åtgärder, riktade mot dess förekomst på kläder, skodon och händer genom föreskrifter om ombyte av kläder, tvättning och desinfektion vid landstigning etc., icke behöva krävas.

Då det visat sig, att de båda städer, som med Danmark ha den närmaste förbindelse, Hälsingborg och Malmö, flera gånger utgjort smittcentra för omgivande landsbygd och man alltså har anledning antaga, att smittan framtränger till dessa städer i latent form, innan den ännu hunnit manifesteras sig bland kreaturen å den skånska omgivande landsbygden, bör befolkningen å denna även uppmanas att till det minsta möjliga inskränka sina besök i dessa städer, då epizootier råder i Danmark, och att, då sådana besök äro nödvändiga, i ifrågavarande städer träda i beröring med minsta möjliga antal personer, undvika folksamlingar, offentliga lokaler etc.»

Vid övervägande av frågan om de åtgärder, som böra tillgripas för minskande av faran för sjukdomens införande till riket genom persontrafiken, hava de sakkunniga jämväl haft under bedömning de av Kling och Höjer föreslagna åtgärderna. Vad då först angår förslaget att till allmänheten rikta något slags uppmaning att i största möjliga utsträckning undvika resor till smittat land, har det syntts de sakkunniga tveksamt, huruvida ett sådant nedbringande av persontrafikens omfattning särskilt mellan vårt land och Danmark samt mellan Malmö och Hälsingborg, å ena, och landsbygden däromkring, å andra sidan, som därmed åsyftas, lämpligen bör äga rum. Frånsett den betydelse denna samfärdsel otvivelaktigt har för landet även till den del, densamma skulle kunna på angivet sätt inskränkas, synes framför allt böra uppmärksammas, att här icke är fråga om en kortare tid, under vilken resor mellan länderna sålunda skulle undvikas, utan om år eller större delar av år. Med den utbredning, sjukdomen numera fått på kontinenten, lär ej vara osannolikt, att grannländerna nära nog ständigt och i varje fall under avsevärda perioder skola vara smittade av densamma. Även om därför en dylik uppmaning till en början kunde tänkas medföra någon verkan i åsyftad riktning, torde dock med visshet kunna antagas, att densamma efter någon tids förlopp skulle komma att sakna varje betydelse. Tanken, att ett uppehåll i Danmark eller någon av de nämnda städerna även utan beröring med någon, som av särskild anledning kan antagas vara smittbärare, skulle kunna medföra smittfara, torde ligga flertalet av befolkningen alltför fjärran, för att något varaktigt resultat skall kunna beräknas följa av en dylik utan straffhot stödd uppmaning. Erfarenheten har dock visat, att svårigheter möta redan för upprätthållande av påbudna, med straffhot skyddade föreskrifter rörande allmänt erkända smittvägar. De sakkunniga hava därför för sin del icke ansett uppmaningar av ovannämnt slag vara en åtgärd, som vid bekämpande framdeles av sjukdomen bör tillmätas någon nämnvärd betydelse.

Ej heller synes de sakkunniga möjligt att söka begränsa persontrafiken

genom passtvang och passlicenser. Även den strängaste kontroll skulle knappast kunna något så när tillfredsställande för licensgivaren utpeka den eller de personer, som kunna antagas vara smittbärare. Icke ens försöket att med ett dylikt licenssystem söka från inresa utestänga kreaturshandlare, slaktare och andra, som på grund av sin verksamhet måste anses särskilt smittfarliga, synes kunna beräknas medföra ett resultat, som står i rimligt förhållande till de olägenheter, systemets tillämpning skulle föranleda.

Vad nu sagts om passtvang och licenssystem torde i ännu högre grad gälla införandet av ett mera allmänt desinfektionssystem. Frånsett de väsentliga kostnader detsamma skulle medföra, torde ett dylikt system i praktiken knappast låta sig genomföra. De sakkunniga instämman härutinnan i följande uttalande i frågan av den av jordbruksministeriet i England för utredning av mul- och klövsjukan åren 1923—1924 tillsatta kommitté: »Hur stor faran för infektion genom denna smittkälla (personsamfärdseln med kontinenten) än må vara, anse vi det icke vara en i praktiken genomförbar åtgärd att söka föreskriva någon desinfektion av personer, som anlända från kontinenten. Med mindre en sådan desinfektion vore av den mest genomgripande beskaffenhet, skulle den bereda blott partiell säkerhet, och i betraktande av de enorma olägenheter, som den skulle medföra, äro vi övertygade om att en dylik åtgärd icke skulle bliva tolererad, även om de fakta, som talade för dess tillämpning vore oändligt mycket starkare än de äro.»

Även om varje system av ovan nämnt slag, som riktar sig mot alla från smittförklarad främmande land kommande personer, vare sig det avser licenstvang för inresan eller desinfektion, måste betecknas som otänkbart, synes däremot icke uteslutet, att vissa särskilt smittfarliga personers inresa till riket underkastas prövning och därvid eventuellt göres beroende av desinfektionsåtgärder eller av villkor rörande resans mål, uppehållsort o. dyl. Befogenhet synes kunna inrymmas åt vederbörande myndighet att vid de tillfällen, då mul- och klövsjuka är gängse i närliggande land, låta undersöka sådana därifrån till riket inkommande personer, vilka på grund av sin verksamhet eller eljest kunna antagas icke blott vara smittbärare utan även sprida smittan till flera orter eller gårdar, och att, där så erfordras och lämpligen kan ske, förbjuda dem inresa, föreskriva villkor för inresan eller underkasta dem smittrening. För detta ändamål torde det böra åläggas kreaturshandlare, slaktare eller annan sådan försäljare eller uppköpare, som anländer till riket från land, som förklarats smittat av mul- och klövsjuka, att genast och innan han lämnar den ort inom riket, dit han först anländer, anmäla sig hos vederbörande polismyndighet för undergående, där så påkallas, av undersökning, som ovan nämnts. Att utsträcka denna befogenhet längre torde icke böra ifrågakomma, ej heller torde anmälningskyldigheten böra utsträckas att omfatta jämväl andra personer än de sålunda särskilt angivna, såsom danska godsägare, hemvändande svenska lantbrukare m. fl., vilkas inresa kan antagas innebära fara för sjukdomens införande, utan torde med avseende å dem få anses tillräckligt, att de äro skyldiga underkasta sig undersökning och smittrening, där så av vederbörande myndighet i särskilda fall påbjudes.

Vid sidan om den sålunda föreslagna kontrollanordningen, avseende utifrån till riket inkommande personer, torde emellertid ett förbud, liknande det genom ovannämnda kungl. kungörelsen den 12 december 1924 (sid. 19) stadgade och det jämväl i Danmark gällande, mot beträdande av ladugård, stall eller annat rum, där kreatur eller foder förvaras, böra bibehållas. Förbudet synes dock endast, då på grund av utbruten mul- och

2) Inom landet.

klövsjuka i närbeläget främmande land fara för smittämnetts införande anses föreligga, böra utsträckas att såsom nu omfatta en var annan än den, vars tillträde icke är oundgängligen erforderligt för djurens skötsel eller vård, men eljest endast böra gälla ovannämnda på grund av sin verksamhet för smittans spridning särskilt farliga personer ävensom dem, vilka ej minst tre månader i sträck närmast därförut uppehållit sig i riket.

Jämväl det genom kungl. kungörelsen den 24 oktober 1924 stadgade förbudet mot användande av person, som inkommit från land, smittat av mul- och klövsjuka, såsom vårdare av klövbärande djur, förrän sex månader förflutit från det han inkommit till riket, torde böra bibehållas, dock att nämnda tid torde böra inskränkas till tre månader.

Genom nämnda båda förbud mot beträdande av ladugård och mot utifrån inkommande persons användande som vårdare av nötkreatur samt genom undersökning och avvisande eller smittrenande av särskilt smittfarliga personer jämte stadgande av anmälningsskyldigheten i vissa fall, synas mycket betydelsefulla smittvägar från utlandet träffas. Även om de sakkunniga icke förbisett att möjlighet finnes för smittämnetts införande jämväl på mera indirekta vägar eller direkt av djurägare till den egna gården, hava de sakkunniga dock, så länge större säkerhet icke vunnits i känndomen om människan som smittbärare, icke ansett denna mera begränsande smittfara kunna motivera de ytterligare ingripanden av synnerligen vidsträckt räckvidd, som ett någorlunda effektivt undanröjande av faran skulle kräva.

Därest de sålunda av de sakkunniga föreslagna åtgärderna, särskilt den för vissa yrkesmän stadgade anmälningsskyldigheten, genomföras, synes ej heller det genom kungl. kungörelsen den 23 maj 1924 (sid. 19) stadgade förbudet mot utförsel av klövbärande djur och hästar samt kött av sådana djur till av smittsam mul- och klövsjuka smittat land, vara av den betydelse, att dess bibehållande, trots den icke oväsentliga ekonomiska förlust detsamma medför, kan anses påkallat. De sakkunniga föreslå därför, att nämnda förbud upphäves.

Vidkommande härefter åtgärderna till förhindrande av spridningen av inom landet utbruten mul- och klövsjuka hava vissa allmänna principer för desamma givits av den såväl hos oss som i utlandet under gångna epizootier vunna erfarenheten. Med hänsyn till sjukdomens enorma smittsamhet måste synnerligen kraftiga åtgärder tillgripas, därest utsikt skall finnas att begränsa farsotens omfattning, och vad som göres måste göras utan varje tidsutdräkt. Med hänsyn till de stora kostnader, som äro förenade med ett dylikt kraftigt och snabbt förfarande, bör detta icke, därest trots detsamma farsoten skulle vinna större utbredning, under hela epizootien oförändrat tillämpas över hela riket, utan mindre stränga och kostsamma åtgärder böra tillgripas inom områden, där mul- och klövsjukan redan vunnit allmännare spridning, än i de trakter, där inträffade utbrott hava karaktär av primärfall. En rationell sjukdomsbehandling är av väsentlig betydelse för nedbringande av kostnaderna för förfarandet.

Åtgärderna mot inom landet utbruten mul- och klövsjuka böra enligt sakens natur avse dels att om möjligt stoppa smittämnesalstringen och förhindra, att befintligt smittämne föres från det ställe, där det alstrats, dels att oskadliggöra befintligt smittämne, dels ock att genom allmänna försiktighetsmått förhindra skada av möjligen utfört smittämne. Mot nu

Åtgärder till förhindrande av spridningen av inom landet utbruten sjukdom.

angivna mål syfta de åtgärder, som enligt gällande lagstiftning såväl hos oss som i utlandet vid utbrott av mul- och klövsjuka vidtagas, nämligen

1. nedslaktning av insjuknad besättning,
2. avspärrning av gård eller område, där sjukdom utbrutit,
3. avspärrning av område, dit smittämnen sannolikt förts,
4. smittrening av personer, djur, varor, redskap och andra föremål, som kunna antagas vara bärare av smittämne, samt
5. allmänna föreskrifter avseende inskränkning av samfärdsel, som finnes innebära särskild risk för utfört smittämnens vidarebefordran.

1) Nedslaktningsmetoden.

Bör metoden användas?

Det till synes mest effektiva medlet i kampen mot mul- och klövsjukan är otvivelaktigt nedslaktningen. Genom denna undanröjes källan till smittämnesalstringen samtidigt som ett omedelbart oskadliggörande av befintligt smittämne genom allmän desinfektion å gården möjliggöres, och områdets avspärrning underlättas och förkortas. Med hänsyn till dessa metodens fördelar har man i vissa länder ansett densamma vara den enda, av vilken något verkligt resultat skulle kunna vinnas, och därför jämväl konsekvent tillämpat densamma även under stora epizootier. I England tillämpades således metoden praktiskt taget utan undantag under hela epizootien 1924—1925. Även för vårt lands vidkommande har alltsedan år 1898 nedslaktningen varit det medel, varpå man huvudsakligen stött sig i kampen mot sjukdomen, och de relativt gynnsamma resultat, man ända till epizootien 1924—1925 vunnit, har man ansett i stort sett vara att tillskriva användandet av denna metod. Under sistnämnda epizooti nödgades man däremot för första gången övergiva metoden, och olika meningar började göra sig gällande rörande nedslaktningens förut såsom osviktig ansedda förmåga att nedslå sjukdomen. Rätteligen hade redan långt förut samma anledning till tvivel om metodens ofelbarhet funnits, i det vid upprepade tillfällen användningen av densamma i främmande länder icke förmått hindra sjukdomens fortsatta spridning.

Uppenbarligen bör emellertid icke den omständigheten, att nedslaktningsmetoden under den senaste epizootien visat sig otillräcklig såsom kampmedel, ensamt vara avgörande för huruvida den framdeles bör komma till användning eller ej. Dess ovannämnda fördelar äro för tanken alltför påtagliga för att *en* dylik erfarenhet skall kunna utgöra ett avgörande bevis emot dem. Dels är ej uteslutet, att metoden trots allt bidragit till att begränsa epizootiens omfattning, särskilt dess spridning över andra delar av riket än de svårast hemsökta länen, och dels kvarstår den erfarenhet av metodens verkan, som tidigare epizootier i vårt land givit. Anmärkningsvärt är ock, att densamma alltjämt tillämpas och, enligt vad de sakkunniga under sin ovannämnda studieresa inhämtat, även framdeles torde komma att tillämpas i åtskilliga europeiska stater, i vissa av dem såsom det huvudsakliga kampmedlet mot sjukdomen under hela epizootien, och i andra såsom ett viktigt led i förfarandet vid bekämpandet av utbrott inom förut ej smittade delar av landet.

Även i ovannämnda av herrar Kling och Höjer avgivna rapport har nedslaktningen upptagits som en av de väsentliga åtgärder, som böra vidtagas, då sjukdomen vunnit insteg i landet. Enligt deras mening bör densamma användas icke blott såsom ett led i primärförfarandet utan även sedan sjukdomen vunnit större spridning. I rapporten anföres sålunda bland annat, att av särskild vikt för att förkorta den tid, under vilken risk

för smittans spridande från den först angripna gården till landet i övrigt förefinnes, vore, att den angripna besättningen *omedelbart* efter diagnosens fastställande nedslaktades, varigenom dessutom risken för gårdens folk att bliva infekterade minskades. Bland de åtgärder, som borde tillgripas, sedan sjukdomen vunnit större spridning, angives nedslaktning, varom bland annat anföres följande: »Nedslaktningsmetoden synes oss, så länge den över huvud taget är utförbar, böra rekommenderas även ur här avhandlade synpunkt (personöverförings). Genom densamma bortskaffas nämligen de kreatur, som kunna bliva kroniska mikrobbärare och vilka, om de få leva, utgöra en smittfara. Tills någon annan metod att befria sig från de kroniska mikrobbärarna utfunnits, bör man därför använda nedslaktningsmetoden, i det man utan densamma, med användande av enbar isolering, måste beräkna att för längre tid få sjukdomen inom landet endemisk. Hade man något diagnostiskt prov för att uppsåra de kroniska mikrobbärarna, kunde man naturligtvis nöja sig med att nedslakta dessa djur i stället för hela besättningen. Till dess att man fått ett sådant prov, synes oss emellertid nedslaktningsmetoden oundgänglig.»

Att nedslaktningsmetoden är ett vapen mot mul- och klövsjukan, som icke kan undvaras, har synts de sakkunniga framgå av erfarenheten såväl hos oss som i utlandet. Samma erfarenhet torde dock även visat, att den ej kan tillämpas utan begränsning och utan hänsyn till den spridning, sjukdomen vunnit. På sätt förut anförts syftar ytterst alla mot mul- och klövsjukan vidtagna åtgärder till ekonomiskt resultat och deras tillgripande måste vara ur sådan synpunkt lönande. De stora förluster, som nedslaktandet av hela besättningar medför, kunna vara berättigade, så länge de stå i rimligt förhållande till de värden, man därmed avser och tror sig rädda, men måste framstå som meningslösa, då, på grund av sjukdomens allt större utbredning, så ej längre synes vara förhållandet. Nedslaktningsmetoden bör sålunda komma endast till användning *dels* såsom ett primärförfarande, avseende förhindrande av smittans spridande från enstaka fall inom visst område till området i dess helhet, *dels*, därutöver, så länge därav förorsakade förluster ej bliva allt för stora och smittans spridning kan genom nedslaktningsförfarandet antagas i avsevärd grad förhindras.

När förlusten av nedslaktningen skall anses »alltför stor», måste uppenbarligen, även med ett mycket ringa krav på tillförlitlighet i gjorda beräkningar, bliva en mycket svårbesvarad fråga.

Svaret är nämligen i sin tur beroende icke blott på frågan om de med nedslaktningsförfarandet och jämsides därmed tillämpade isoleringsförfarande, förenade kostnader, vilka med statistiska uppgifter torde i framtiden kunna någorlunda säkert bestämmas, utan även på frågan, vilka förluster farsoten skulle komma att tillskynda landet, därest nedslaktningsmetoden icke användes. Dessa sistnämnda förluster utgöras icke blott av direkta kostnader för veterinärförrättningar, desinfektion, vakthållning och dylikt, utan även av sådana indirekta förluster som för spärrad mjölk, nedgång i djurens värde, dödsfall m. m.

Försök hava i utlandet gjorts att beräkna dessa sistnämnda förluster, men det torde knappast kunna sägas, att desamma krönts med sådan framgång, att några fullt säkra utgångspunkter erhållits. Svårigheterna vid en dylik undersökning äro givetvis mycket stora. Först och främst uppträder sjukdomen olikartat. Dödsprocenten har stundom varit mycket hög. Exempel finnes på, att den överstigit 50 procent. Under nu pågående

Principen för nedslaktningsmetodens användning.

epizooti däremot har den här i landet, t. ex., blott uppgått till ungefär 1 procent och till grund för beräkningen måste uppenbarligen en viss uppgift om storleken av denna procentsats läggas.

Huruvida det kan antagas, att epizootierna hädanefter komma att uppträda under en lindrig form, måste givetvis vara en öppen fråga. Att dödsprocenten under senaste åren ingenstädes varit avsevärt hög, torde till någon del bero på att serumbehandling av djuren förekommit. Möjligt är ock att sedan länderna på den europeiska kontinenten blivit så genomsmittade av mul- och klövsjuka, som fallet nu torde få anses vara, en mot smittan mera motståndskraftig djurstam erhålles. Såsom stöd härför torde kunna anföras det i facklitteraturen uppgivna förhållandet, att under det smittämnet för mul- och klövsjukan i de ostasiatiska länderna är så starkt, att om det överföres å europeiska djur, dessa i allmänhet duka under för detsamma, djuren i nämnda länder därav berövas endast ungefär på samma sätt, som djuren i Europa påverkas av där utbruten smitta. En på dylika lösa antaganden grundad förhoppning om en regelbunden låg dödsprocent vid framtida epizootier kan dock uppenbarligen icke läggas till grund för en beräkning av den art, varom här är fråga.

Härtill kommer emellertid även svårigheten att erhålla exakta uppgifter dels om djurägarnas direkta utgifter på grund av sjukdomen och dels om deras förluster på grund av mjölkförlust, djurs minskade värde o. s. v. I sådant hänseende hava dock undersökningar företagits bland annat i Holland och Danmark, därvid i Danmark såsom undersökningsmaterial använts primäruppgifter från åtskilliga djurägare rörande besättningar, som varit angripna under epizootien 1911, 1912. Ett visst resultat framgick av undersökningen, som visade både en utgifts- och en förlustsumma av 33.6 kronor per nötkreatur under epizootien ifråga, vid vilken dödsprocenten enligt samma undersökning utgjorde 1.17 för vuxna nötkreatur, 1.83 för ungnötkreatur och 31.6 för kalvar.

Även om de sålunda verkställda undersökningarna i många hänseenden äro bristfälliga, torde de dock visa, att ett för bedömandet av den förevarande frågan tillräckligt siffermaterial kan erhållas. Då man dessutom i vårt land städse synes vara i tillfälle att på förhand bedöma epizootiers mer eller mindre elakartade karaktär (dödsprocent och följdssjukdomar), och även en relativt osäker slutsiffra är för ändamålet användbar, hava de sakkunniga tänkt sig att uppgörandet av nedslaktningsmetodens tillämpning skulle föregås av en ungefärlig beräkning av förlusternas sannolika storlek i ena eller andra fallet. Vid en dylik beräkning torde följande synpunkter böra iakttagas.

Jämförelse
mellan förlusterna vid
olika metoder.

1. På sätt av det föregående framgår, bör bedömandet av nedslaktningsmetodens lämplighet vid en viss tidpunkt under epizootien framgå ur en jämförelse mellan förluster och kostnader vid ett isoleringsförfarande med nedslaktning å ena, och förluster och kostnader vid ett sådant förfarande utan nedslaktning å andra sidan.

2. Beräkningen bör avse den nationalekonomiska förlusten, och hänsyn följaktligen icke tagas till frågan om förlusten skall bäras av det allmänna eller av den enskilde.

3. Hänsyn bör icke tagas till de indirekta förluster som drabba näringslivet i allmänhet på grund av åtgärderna mot mul- och klövsjukan. Uppenbarligen kunna dessa förluster icke bestämmas. Även om emellertid nämnda åtgärder vid isoleringsförfarandet få större räckvidd, därigenom att detta sträcker sig över en längre tid, torde å andra sidan vid användningen av

nedslaktningsmetoden dels åtgärderna ifråga i väsentlig mån skärpas, och dels metoden åtföljas av vissa indirekta förluster, såsom djurägares förlust genom ett plötsligt och grundligt avbräck i näringen, vilka icke förekomma vid isoleringsförfarandet. Det synes därför kunna antagas, att de båda metoderna väga någorlunda jämnt med avseende å ifrågavarande indirekta förluster.

4. Förluster på grund av spärrning av mjölk för misstänktförklarade gårdar böra ej heller tagas i beräkning. Dylik förlust uppkommer, vare sig det ena eller andra förfarandet kommer till användning, och vad nyss sagts om de indirekta förlusterna, torde så tillvida äga motsvarande tillämpning, att under det dylik mjölkspärr förekommer under längre tidrymd vid isoleringsmetoden, den vid nedslaktningsförfarandet, även om ersättning för nedslaktade djur genast utgår, i stället såsom regel bliver av större omfattning.

5. Hela landets kreatursstock kan icke tagas till utgångspunkt vid beräkningen, utan en viss uppdelning av landet i nedslaktningsområden bör äga rum. I annat fall skulle nedslaktningsprocenten i förhållande till kreatursstocken i dess helhet bliva så ringa, att ett nedslaktande t. o. m. av all boskap i vissa provinser, däribland i främsta rummet Skåne, skulle komma att framstå såsom ekonomiskt. Sådana områden torde exempelvis böra vara sydvästra delen av Skåne, Skåne i övrigt med södra Småland, Blekinge, Halland och västra Småland o. s. v.

Med tillämpning av dessa principer hava de sakkunniga sökt verkställa en *beräkning* av ifrågavarande slag, *avseende 1924—1925 års epizooti*. Därvid hava de sakkunniga utgått från förhållandena i Malmöhus län, där smittprocenten på sätt ovanstående tabell utvisar (sid. 13) utgjort omkring 50 procent och dödsprocenten omkring 1 procent av hela kreatursstocken. Följande utgifts- och förlustposter hava tagits i beräkning, nämligen beträffande

Nedslaktningsförfarandet.

1. statens kostnad för inlösen av nedslaktade djur,
 2. kostnader för djurens nedslaktning och nedgrävning (här bortses från möjligheten att förbränna kropparna),
 3. kostnader för veterinärers resor i och för förrättningar i kampen mot sjukdomen,
 4. kostnader för desinfektion,
 5. kostnader för vaktmanskap, samt
- beträffande

Isolering utan nedslaktning (isoleringsförfarandet).

1. förlust för djurägare i följd därav att mjölk tillbakahålles å smittad gård,
2. kostnader för veterinärers resor i och för nödiga förrättningar,
3. kostnader för desinfektion,
4. kostnader för vaktmanskap,
5. förlust för djurägare genom nedgång i djurens värde, kostnader för sjukvård m. m.

Samtliga kostnader hava för vinnande av enhetlig beräkningsgrund utförts per ko, under antagande, att antalet kor utgjort hälften av hela antalet nötkreatur.

Beträffande kostnaderna vid nedslaktningsförfarandet utgöra dessa samtliga sådana, som under de senare årens epizootier bestritts av staten. Medeltalet av dem per ko framgår därför direkt genom en fördelning av statens sammanlagda utgifter å halva antalet nedslaktade nötkreatur. Ifråga om kostnaden under epizootien 1924—1925 kan emellertid någon exakt uppgift ännu icke erhållas, enär alla utbetalningar ännu icke verkställt. Tages hänsyn till att en del utbetalningar ännu återstå, torde vid jämförelse med motsvarande siffror för närmast föregående epizootier, då inflationens verkningar ännu gjorde sig gällande, 1,400 kronor per ko med sannolikhet kunna antagas svara mot den verkliga utgiften. Till jämförelse må meddelas, att nedslaktningskostnaden per ko utgjort under epizootien

år 1911—1912	kronor	800,
» 1913—1914	»	833,
» 1916	»	1,215,
» 1920—1921	»	1,985,
» 1922	»	1,700.

Vidkommande härefter de vid användningen av isoleringsförfarandet uppstående förluster av beskaffenhet att enligt det ovanstående böra vid beräkningen medtagas, äro de sakkunniga icke i tillfälle att stödja sig på något statistiskt material beträffande samtliga de förluster och kostnader, som därvid uppstå. Uppgifterna för senaste epizootien finnas beträffande förlust genom dödsfall och nödslaktning bland djuren samt förlust genom följsjukdomar, i vilka avseenden den statistiska utredningen i bilaga G lämna upplysning. Vidare har av länsstyrelsen i Malmö verkställt utredning rörande kostnaden för desinfektion å gårdar, där isoleringsförfarandet tillämpats. De sakkunnigas statistiska utredning rörande mjölknedgång under smittiden å ett stort antal gårdar (bilaga G) lämna ledning för bedömandet av nedgången i angripna djurs mjölkalstring efter smittiden. Slutligen finnes i samma bilaga även en utredning angående kostnaden för sjukvård. Däremot saknas säkra uppgifter rörande övriga, väsentliga kostnader, nämligen för veterinärers tjänsteförrättningar och för bevakning av smittade gårdar.

Vad utredningen rörande följsjukdomarna angår, bör framhållas, att densamma icke kan tillerkännas någon verklig tillförlitlighet, då säkerligen fall finnas, där sådana sjukdomar iakttagits först sedan uppgifterna av djurägarna avlämnats. I regel torde man dock kunna utgå ifrån, att betydelsen av följsjukdomarna blivit i djurägarnas uppgifter snarare överskattad än tvärtom.

Djurägarnas förlust i följd därav, att mjölk tillbakahållits å smittad gård, bör med hänsyn till den ståndpunkt, de sakkunniga i denna fråga intagit, beräknas allenast för tiden intill dess slutdesinfektion ägt rum. För att ej underskatta den ekonomiska betydelsen av mjölkspärren hava de sakkunniga räknat med att 90 procent av den förutvarande mjölmängden beröres av spärren och att genom mjölkens användning å gården endast en tredjedel av densammas värde kan utvinnas. Då medelmjölmängden kan upptagas till 10 liter per ko och spärrtiden kan beräknas till 20 dagar, erhålles, efter ett mjölkpris av 10 öre för litern, ett belopp för ifrågavarande förlust av 12 kronor per ko.

Förenämnda av de sakkunniga verkställda utredning angående förlust

genom dödsfall bland djuren, genom nödslaktning och genom följsjukdomar giva följande förlustsiffror, nämligen:

för dödsfall	kronor 10: 04
» nödslaktning	» 2: 67
» följsjukdomar	» 11: 37.

Jämlikt tabell III i de sakkunnigas statistiska utredning har mjölk-mängden å däri medtagna gårdar trettionde dagen efter sjukdomsutbrottet utgjort omkring 80 procent av det normala. Efter en eller annan månad stiger mjölkalstringen i regel till det normala. Om för fyra månaders tid eller ungefär hälften av en laktationsperiod räknas med en mjölmängds-nedgång av 20 procent, skulle, vid ett normalt mjölkvärde av 1 krona per dag och ko, förlusten på grund av mjölknedgång belöpa sig till 24 kronor per ko.

Av den statistiska utredningen framgår vidare beträffande kostnaden för sjukvård, omfattande utgifter för veterinär och medicin, att desamma enligt de lämnade uppgifterna, där kostnaderna tagits var för sig, uppgått till resp. 1: 31 och 1: 70 per nötkreatur, motsvarande 2: 62 och 3: 40 per ko, samt, när de sammanförts, uppgått till 2: 30 per nötkreatur eller 4: 60 per ko. Med anledning härav hava de sakkunniga ansett uppgifterna ifråga kunna beräknas till sammanlagt 5 kronor per ko.

Enligt ovannämnda, av länsstyrelsen i Malmöhus län verkställda utredning angående desinfektionskostnaden har nämnda kostnad uppgått till 14 kronor per nötkreatur, motsvarande 28 kronor per ko.

På grund av uppgifter, som erhållits vid muntliga förfrågningar hos veterinärer rörande kostnaden för veterinärers resor i och för nödiga för-rättningar vid smittfall, anses denna kostnad kunna upptagas till 10 kro-nor per ko.

Slutligen bör bland förlusterna vid isoleringsförfarandet upptagas kost-nad för bevakning av smittade gårdar. Statistik för tidigare epizootier lämna ingen säker ledning för beräkning av denna kostnad. För 1920—1921 års epizooti uppgick den till 6 kronor per ko och för 1922 års sjuk-domsutbrott ända till 31 kronor per ko. Kostnaden i förevarande hän-seende blir givetvis betydligt mindre per ko vid isoleringsförfarandet än vid nedslaktningsförfarandet, såsom även erfarenheten i Malmöhus län visat; och torde beloppet icke skäligen kunna sättas högre än till 5 kronor per ko.

Här upptagna förluster vid isoleringsförfarandet skulle således utgöra per ko:

för tillbakahållen mjölk	kronor 12: 00
» dödsfall	» 10: 04
» nödslaktning	» 2: 67
» följsjukdomar	» 11: 37
» minskning i mjölkalstring	» 24: 00
» sjukvård	» 5: 00
» desinfektion	» 28: 00
» veterinärers tjänsteresor	» 10: 00
» bevakning	» 5: 00
eller tillsammans	kronor 108: 08,

vilket belopp här avrundats till 108 kronor.

En sammanställning av ovannämnda förlustsiffror visar följaktligen en förlust per ko vid nedslaktningsförfarandet av 1,400 kronor och vid isoleringsförfarandet av 108 kronor.

Antalet mjölkkor i Malmöhus län kan i runt tal upptagas till 100,000. Vid medtagande av angivna, med siffror uttryckta faktorer skulle vid epizooti, där isoleringsförfarandet uteslutande kommer till användning och där 50 procent av djurantalet bleve smittat, för Malmöhus läns del erhållas en förlustsiffra av 5,400,000 kronor. Om det antages, att vid tillämpning av nedslaktningsmetoden ett belopp av 5,400,000 kronor använts för ändamålet och att därmed sjukdomen blivit framgångsrikt bekämpad, skulle, med de angivna förutsättningarna, intet hava i nationalekonomiskt avseende vunnits. Skulle epizootien ändock fortsätta, synas dessa miljoner hava bortkastats.

Vid nu anförda förhållanden torde det vara uppenbart, att man måste iakttaga stor försiktighet vid användande av nedslaktningsmetoden och endast bör begagna den, så länge man anser sig hava berättigad anledning antaga, att epizootien därmed kan kvävas, innan kostnaden uppgår till lika stort belopp, som svarar emot kostnaden för ett isoleringsförfarande utan nedslaktning. Då i och för sig en så hög smittprocent som den senaste epizootiens är ovanlig, torde dessutom, där ej särskilda förhållanden för-
anleda till annat, icke böra i något fallräknas med en högre antaglig smittprocent än 50. Maximum för summan av isoleringsförfarandets förluster bör sålunda såsom regel icke få skattas högre än efter nämnda procent, och sålunda för Malmöhus läns vidkommande vid en epizooti med 1 procent dödsfall icke beräknas högre än till 5,400,000 kronor. Såsom regel kan sålunda sägas, att nedslaktningen måste upphöra redan då värdet av de nedslaktade djuren nått en bråkdel av nämnda maximum.

För sin del skulle de sakkunniga vilja anse gränsen böra sättas vid en tredjedel eller en fjärdedel av beloppet. Lyckas det ej då att nedslå sjukdomen, kan det dock sägas, att man icke underlåtit att begagna ett beprövat medel för sjukdomens bekämpande, men att å andra sidan kostnaderna hållit sig inom en rimlig ram. Under förutsättning, att gränsen sättes till en fjärdedel, skulle nedslaktningsförfarandet vid epizooti i Malmöhus län kunna komma att omfatta omkring 1 procent av kreatursstocken. Till jämförelse må erinras, att under 1924—1925 års epizooti nedslaktats ungefär 5 procent av nötkreaturen i Malmöhus län.

Då de sakkunniga utgått ifrån att frågan om nedslaktningsmetodens lämplighet under pågående epizooti skulle och borde bedömas efter en beräkning av liknande slag som den här ovan angivna, hava de sakkunniga icke förbisett, att väsentligt större svårigheter yppa sig, då det gäller att under pågående epizooti med hänsyn till dess mer eller mindre svårartade karaktär uppskatta dess sannolika ekonomiska verkningar. Granskar man emellertid de uppgifter, som ligga till grund för en beräkning, skall man till en början finna, att vissa av de angivna förlustsiffrorna under likartade allmänt-ekonomiska förhållanden äro av relativt konstant natur.

Detta är sålunda förhållandet med kostnaden vid nedslaktningsförfarandet, vilket, så länge penningvärdet ej avsevärt förändras, torde kunna upptagas till 1,400 kronor per ko; förlusterna genom nödslaktning, följd-sjukdomar, nedgång i mjölkavkastningen och mjölkspärr, samt kostnaderna för veterinärers tjänsteförrättningar för smittrening, sjukvård och bevakning, vilka förluster och kostnader intill dess förnyad utredning

giver anledning till annat och under nyssnämnda förutsättning beträffande penningvärdets stabilitet kunna upptagas till sammanlagt 98 kronor.

I verklig mening variabla faktorer äro följaktligen endast dödsprocenten och smittprocenten och de därpå grundade beräkningarna rörande förlusten på grund av dödsfall och summan av kostnaderna för isoleringsförfarandet. Med avseende å nämnda båda faktorer torde emellertid, såsom de sakkunniga redan förut anfört, erforderliga förhandsuppgifter så gott som undantagslöst kunna hämtas från utlandet, särskilt Danmark, som hittills städse haft sjukdomen under lång tid innan densamma inkom till vårt land.

För den ungefärliga beräkning, varom här är fråga, torde man följaktligen kunna begagna sig av en för ändamålet uppgjord formel¹.

Det torde knappast behöva framhållas, hurusom ett strängt iakttagande av den angivna gränsen icke är att anbefalla. Under givna förhållanden kan det av en eller annan anledning befinnas lämpligt att sluta nedslaktningen på tidigare stadium eller att fortsätta därmed, även om gränsen nåtts. I förstnämnda hänseende må erinras därom, att nedslaktning under alla förhållanden icke bör företagas av värdefull avelsbesättning, för den händelse därigenom ett väsentligt avbräck i arbetet för åstadkommande av en bättre djurstam inträder. I sistnämnda hänseende torde bland annat följande omständighet böra beaktas.

I ovannämnda, till medicinalstyrelsen avgivna rapport (sid. 28) har framhållits, att erfarenheten särskilt under den senaste epizootien skulle hava visat, hurusom ojämförligt största antalet sjukdomsfall i ett av mul- och klövsjukan hemsökt landskap inträffade i de närmast de större städerna liggande områdena. Sålunda skulle, enligt vad som i rapporten uppgives, områden, liggande inom cirklar med två mils radie och de större städerna som medelpunkt, utgöra särskilda sammanhängande smittområden, inom vilka det största antalet fall inträffat, under det landskapet i övrigt likaledes bildade ett sammanhängande område, inom vilket inträffade fall i stort sett tett sig såsom primärfall. Uppenbart är, att även då skäl föreligga att överväga fråga om nedläggande av nedslaktningen, denna dock inom ett så beskaffat område, liksom i alla de övriga områden inom landet, där sjukdomsfall endast på spridda ställen inträffa, alltjämt bör fortgå. Då av praktiska skäl nedslaktningsområdena åtminstone icke för närvarande kunna bestämmas efter de nämnda smittområdenas gränser, och följaktligen beräkningar rörande lämpligheten av fortsatt nedslaktning måste komma att omfatta jämväl sådana trakter, där nedslaktning alltjämt bör äga rum, bör hänsyn tagas jämväl till de fortsatta utgifter för nedslaktning, som följaktligen för bekämpande av epizootien inom dessa trakter komma att erfordras.

¹ Antages sålunda antalet kor inom det område (län), för vilket beräkningen göres, utgöra a, den antagliga smittprocenten utgöra b och dödsfallsförlusten per ko (beroende av sammanlagda värdet av döda djur, utslaget per ko) utgöra c, samt giva omständigheterna vid handen, att nedslaktningen bör stanna, redan då kostnaderna för densamma uppgått till $\frac{1}{4}$ av sammanlagda kostnaderna för isoleringsförfarandet, utgör antalet av de nötkreatur (2 gånger kornas antal), med avseende å vilka nedslaktning i allmänhet högst bör ifrågakomma, det, som erhålles ur följande formel

$$\frac{x \cdot 1.400}{2} = \frac{1}{4} \text{ av } \frac{ba}{100} (c + 98) \text{ eller } x = \frac{ab}{28.000} (c + 98).$$

c betyder för närvarande, vid en dödsfallsprocent bland kor av 0.75, 10 kronor.

Med hänsyn till vanskligheterna vid bedömandet av den föreliggande frågan torde prövningen därav icke böra ankomma vare sig på medicinalstyrelsen eller Konungens befallningshavande, resp. de myndigheter, åt vilka handhavandet av åtgärderna emot mul- och klövsjukan i de nämndas ställe må vara anförtrött, utan bör tillkomma Kungl. Maj:t. De lokala myndigheterna bör det däremot åligga att med uppmärksamhet följa stegringen i utgifterna under epizootiens lopp, särskilt för olika områden inom dess distrikt och att, så snart enligt myndigheternas uppfattning smittans spridning till sådant område ej längre synes kunna genom nedslaktning i nämnvärd grad förhindras, genast göra anmälan därom till Kungl. Maj:t.

För möjliggörandet av ett dylikt förfarande erfordras uppenbarligen ett överskådligt och efter nedslaktningsområden fördelat räkenskapsystem rörande utgifterna för statens åtgärder mot mul- och klövsjukan, i förening med en efter ovan angivna grunder verkställd fortlöpande beräkning av övriga inom området i fråga uppkommande förluster.

I den mån erfarenheten bekräftar riktigheten av den enligt ovan omförmälda rapport gjorda iakttagelsen, att vissa bestämda smittområden kunna påvisas, torde nedslaktningsområdena böra sammanfalla med dem, och följaktligen särskilda räkenskaper böra föras för dylikt område, och beräkningen i fråga grundas därpå. Då därvid nedslaktningsområdet i många fall torde komma att ligga inom mer än ett län, torde nämnda uppdelning emellertid förutsätta, att handhavandet av åtgärderna emot mul- och klövsjukan inom de särskilda nedslaktningsområdena uppdrages åt särskild myndighet.

Med avseende å själva förfarandet vid nedslaktningen hava de sakkunniga icke ansett annan ändring i därför nu tillämpade grunder erforderlig, än som påkallas av nödvändigheten av snabbhet för vinnande av största möjliga effekt, och vilja de sakkunniga i det följande återkomma till frågan om sådana åtgärder.

På sätt av vad det föregående framgår, äro de fördelar, som man avser att vinna med nedslaktningsförfarandet, bland annat att ett omedelbart oskadliggörande av redan alstrat smittämne genom allmän desinfektion möjliggöres, att områdets avspärrning från trafik underlättas och att tiden för denna avspärrning förkortas. Nedslaktningsförfarandet förutsätter sålunda ett jämsides därmed tillämpat isoleringsförfarande, avseende att förhindra att till äventyrs kvarvarande smittämne föres från gården, där det alstrats. Då för detta sistnämnda förfarande samma regler böra gälla som för isoleringsförfarandet utan nedslaktning, torde, beträffande de närmare reglerna härför, kunna hänvisas till vad därom i det följande anföres.

2) Avspärrning av smittat område.

Grunddragen av förfarandet.

Isoleringsförfarandet har såsom förut framhållits till ändamål att genom avspärrning av kända smittvägar: person-, djur- och varutrafik, förhindra smittans spridning från det isolerade området till utom detsamma befintliga besättningar. Förfarandet är till sina huvuddrag lika i alla länder, om ock den stränghet, varmed detsamma i detaljerna genomföres, avsevärt växlar. Den gård, där djur sjuknat i mul- och klövsjukan, jämte ett större eller mindre område däromkring förklaras smittat av sjukdomen, samfärdseln med området avspärras i större eller mindre grad, föreskrifter rörande djurens skötsel och vård samt om desinfektionen av människor, djur, varor och föremål inom området meddelas och allmänna försiktigt-

hetsmått med avseende på auktioner, marknader och andra folksamlingar ävensom sammanförandet av djur föreskrivas o. s. v.

Med avseende å det närmare utförandet av isoleringsförfarandet hänvisa de sakkunniga till vad därom ovan anförts (sid. 21 o. följ.) och till de i särskilda bilagor intagna redogörelserna för svensk och utländsk lagstiftning angående mul- och klövsjukan.

Mot det sätt, varpå isoleringsförfarandet under senaste epizootien tillämpats i vårt land, hava de sakkunniga i princip icke haft något att erinra. Såsom grundläggande för förfarandets anordning synas de sakkunniga böra gälla de under epizootien i Malmöhus län tillämpade föreskrifter, vilka de sakkunniga emellertid av skäl, för vilka förut redogjorts, i särskild författning ansett böra fastslås. Då grunddragen för de sakkunnigas förslag i denna del framgår såväl av ovannämnda redogörelse för nu gällande svenska lagstiftning, som av de till detta betänkande fogade författningsförslag, kommer i det följande allenast vissa allmänna synpunkter att beröras.

Vad ovan anförts om mul- och klövsjukans enorma smittsamhet torde liksom den under gångna epizootier vunna erfarenheten giva vid handen, att om isolering av ett område överhuvudtaget anses böra äga rum, densamma bör genomföras med synnerlig stränghet, åtminstone så länge man tror sig kunna med ingripanden mot samfärdseln i avsevärd mån bekämpa sjukdomen. Där sjukdomen utbrutit inom en besättning, bör sålunda så vitt möjligt hela det kringliggande området, inom vilket smittämnet kan antagas blivit spritt, avstängas från yttervärlden. Från rent teoretisk synpunkt borde denna avspärning vara absolut. En sådan ovillkorlig spärr kan dock av naturliga skäl icke ifrågakomma och har ej heller i något land genomförts. Den bör dock fasthållas såsom en regel, varifrån så få undantag som möjligt böra medgivas. Dessa undantag böra sålunda vara grundade på starka skäl och fordringarna därpå vara strängare, ju större faran för smittämnet utförande måste anses vara. Med avseende på smittans överförande genom djurberöring torde sannolikheten därför vara så stor, att praktiskt taget icke något undantag bör medgivas. I fråga om ladugårdsprodukter och ladugårdsredskap och dylikt torde förhållandet vara enahanda. Vad särskilt angår mjölk är dess egenskap av smittbärare en av de få faktorer, varmed man anser sig kunna med visshet räkna. Beträffande övriga lantbruksprodukter och andra varor torde, då de skäl, som kunna anföras för dessas utförande, i allmänhet icke äro absolut avgörande, ett undantag, även om smittfaran därvid skulle kunna anses något mindre, såsom regel ej vara påkallat.

Även om emellertid avstängningen sålunda principiellt bör vara absolut beträffande djur, varor och redskap och andra föremål, synes likväl i särskilda fall undantag böra kunna göras. Såsom förutsättning härför bör då gälla, dels att undantaget är betingat av betydande ekonomiska skäl, dels ock att utförandet vid särskild prövning befinnes kunna ske under försiktighetsmått, eller eljest under förhållanden, då faran för sjukdomens spridning kan anses obetydlig.

Även med avseende på personspärren synas liknande principer som de ovan nämnda böra tillämpas. Enligt sakens natur måste dock undantagen här bliva flera, i det åtskilliga fall givas, då inom området vistande personer ovillkorligen måste tillåtas lämna området eller vinna tillträde därtill, eller då eljest ett upprätthållande av spärren måste te sig orimligt.

Avspärningens innebörd.

Successiv
minskning av
spärrområde.

På så sätt framgår av redogörelsen för den utländska lagstiftningen tillgår i England avspärningen på det sätt, att till en början, enbart på misstanke om mul- och klövsjuka, varje socken, inom vilken misstänkt sjukdomsfall yppats, spärras. Denna avspärning varar under tre dygn. Därest då befinnes, att mul- och klövsjuka föreligger, förordnar ministeriet om avspärning av ett större område, omfattande en cirkel med 15 engelska mils radie från smitthärden. Denna avspärning innebär förbud mot dels införande i eller utförande från området av klövbärande djur, dels ock förflyttning av djur för annat ändamål än nedslaktning. Om sjukdomen ej utbreder sig, lindras efter omkring 10 dagar spärren, nämligen beträffande området utanför 5 mils radie, inom vilket område exempelvis slaktdjursmarknad kan äga rum och djur kunna med veterinärspektörs tillstånd förflyttas. Efter ytterligare 10 dagars förlopp kan spärren för nämnda yttre område helt släppas, varvid den modifierade spärren i stället tillämpas för det inre området med undantag för området närmast smitthärden, vilket senare område bestämmes till 2 engelska mils radie från smitthärden. Sedan ytterligare omkring 10 dagar förflutit, bestämmes spärrområdet att omfatta endast området med 2 mils radie, varest den modifierade spärren gäller under omkring 10 dagar.

Utän tvivel äro åtskilliga fördelar förenade med en dylik successivt avtagande avspärning. Utgår man ifrån att avspärning, för att densamma skall vara av någon betydelse, måste effektivt genomföras, är det naturligen angeläget, att densamma icke upprätthålles under längre tid än omständigheterna kräva. Då å ena sidan, särskilt med hänsyn till smittspridningen redan före den tid, sjukdomsfallet först tilldragit sig uppmärksamhet, ej ringa sannolikhet föreligger för att smittämnet kan hava spritts även på längre avstånd från den smittade gården än till det närmast liggande området, men å andra sidan måste anses angeläget, att såsom smittat icke betraktas större område än som oundgängligen erfordras, synes de sakkunniga ett förfaringsätt, liknande det engelska, böra kunna vinna tillämpning även hos oss. Den i den meromnämnda rapporten av professor Kling och docenten Höjer förebragta utredningen rörande den omkrets kring de större städerna, inom vilken flertalet smittfall inträffat, synes emellertid giva vid handen, att något behov av smittförklaring av ett så stort område, som angivits i den engelska författningen, icke finnes. Med hänsyn dessutom till de olikartade förhållandena inom landet, torde ett förfarande såsom det nu ifrågavarande icke böra i författningen vare sig närmare beskrivas eller ovillkorligen föreskrivas, utan torde det böra ankomma på vederbörande lokala myndigheter att efter omständigheterna i varje särskilt fall förordna om smittförklaring först av ett större område och därefter, där så finnes lämpligen kunna ske, av ett därinom beläget mindre sådant.

Att misstänktförklaring i många fall kan komma att onödiggöra ett förfarande sådant som det ovan skildrade torde ligga i sakens natur.

Minskad
stränghet i
avspärningen
vid större
spridning av
sjukdomen.

Liksom i fråga om användning av nedslaktningsmetoden en större spridning av sjukdomen inom visst område anses böra föranleda nedslaktningsens upphörande, torde även beträffande isoleringsförfarandet i övrigt böra gälla, att mindre stränga bestämmelser skola komma till användning inom ett område, där de vidtagna åtgärderna icke synas kunna utesluta en avsevärd spridning av sjukdomen. Ju större det område blir, inom vilket mul- och klövsjukan måste sägas vara allmänt gängse, dess svårare ställer sig genomförandet av stränga restriktioner för samfärdseln inom

området. Särskilt torde de bestämmelser, som avse person- och varu-
trafiken, lätt kunna komma att visa sig omöjliga att upprätthålla. Allt
efter det sjukdomen vinner ökad spridning inom ett område, torde det
därför komma att visa sig nödvändigt att i samband med nytillkomna går-
dars smittförklarande avpruta å de vid primärfallen tillämpade strängare
föreskrifterna, och att eventuellt vid förnyad prövning beträffande äldre,
men dock ännu fortgående fall, meddela föreskrift om upphävandet av en
eller annan rörande fallet i fråga förut given bestämmelse, eller öppna
större möjlighet för medgivande av undantag därifrån. Även med av-
seende på denna fråga torde emellertid avgörandet böra träffas för varje
särskilt fall efter för handen varande förhållanden och följaktligen an-
komma på vederbörande lokala myndigheter.

Enligt det vid senaste epizootien tillämpade förfaringssättet förklaras
de gårdar med kringliggande områden, till vilka smittämnen från smitt-
förklarad gård enligt den där verkställda undersökningen av sjukdoms-
fallet kan antagas hava överförts, vara misstänkta för smitta av mul- och
klövsjuka. Liknande förfaringssätt tillämpas i flertalet främmande länder
och bör enligt de sakkunnigas förmenande fortfarande här komma till an-
vändning. Under det däremot i utlandet sådan förklaring i regel icke med-
för en avspärring i samma mening som i fråga om smittförklarat område,
synes de sakkunniga så i stort sett böra vara förhållandet. Utgår man
ifrån, såsom rätteligen bör ske, att en misstänktförklaring ej skall äga rum
med mindre påtagliga skäl för en sannolik smittöverföring föreligger,
måste det vara av vikt, att stränga åtgärder genast tillgripas till för-
hindrande av ytterligare smittspridning. För avspärrningen bör därför
enahanda regler gälla som beträffande smittförklarat område. En viss
möjlighet finnes dock att taga hänsyn till graden för sannolikheten av att
smittöverföring skett, i det undantag från reglerna för avspärrningen
torde kunna oftare meddelas i fråga om misstänktförklarad gård, än då
fråga är om smittat område. Dessutom bör uppenbarligen i förevarande
hänseende vad ovan med avseende på lättnader i avspärrningen anförts
beträffande smittat område äga motsvarande tillämpning, därvid hän-
synen till de med den ökade spridningen inträdda förändrade förhållan-
dena även böra verka därhän, att antalet misstänktförklaringar relativt
minskas.

På sätt förut anmärkts (se sid. 22) har hittills plägat förekomma två slag
av misstänktförklarade gårdar, nämligen dels *med* dels *utan* spärrning av
mjölken. De sakkunniga förmena, att så fortfarande bör vara förhållandet.
Vilkedera slaget i ett givet fall bör komma till användning, bör bero av
den större eller mindre sannolikhet, som föreligger för att smittan blivit
överförd till gården.

Då de sakkunniga sålunda ansett den ifrågavarande stränga formen av
misstänktförklaring i allmänhet böra komma till användning i kampen
mot mul- och klövsjukan, vilja de sakkunniga dock framhålla, att de icke
avsett, att denna åtgärd skulle komma att begagnas i samma utsträckning
som under senaste epizootien på flera håll varit fallet. Endast då det gäl-
ler de första fallen inom ett område torde åtgärden ifråga i någon större
omfattning böra tillgripas. I regel bör däremot noga tillses, att bärande
skäl finnas för misstanken, att smittöverföring skett, och misstänktförkla-
ring enbart på antaganden och obestämda meddelanden om förbindelse med
det smittade området eller dess smittkälla icke bör ifrågakomma, ej heller

3) Avspärr-
ning av för-
smitta miss-
tänkt om-
råde.

i något fall sådan förklaring utfärdas på grund av dylik förbindelse av äldre datum än de fjorton dagarna närmast före förklaringens avgivande.

Såsom belysande för den omfattning, i vilken smittförklaring förekommit under 1924—1925 års epizooti, må anföras, hurusom i Malmöhus län under nedslaktningsmetodens tillämpande misstänktförklarats cirka 2,300 gårdar och under tiden därefter 337 gårdar, samt i Kristianstads län misstänktförklarats inom nedslaktningsområdet cirka 2,100 och inom isoleringsområdet cirka 5,600 gårdar.

Ett särskilt slag av smitt- eller misstänktförklaring kan sägas föreligga, då mejeri avstänges, enär vid undersökning av sjukdomsfall eller eljest synes framgå, att detsamma infekterats av mul- och klövsjuka i följd av mjölkleverans eller annan beröring med smittad gård eller på grund av annat dylikt förhållande. Då erfarenheten givit vid handen, att från sådant mejeri sjukdomen synnerligen lätt sprides till andra gårdar, som leverera mjölk till mejeriet, böra synnerligen stränga åtgärder tillgripas, så snart sådan fara för smittans spridning kan anses föreligga. De sakkunniga hava därför föreslagit, att för sådant fall mejeriet genast skall förklaras stängt, intill dess smittrening skett i föreskriven ordning. Vid prövning av frågan, huruvida fara kan anses uppstått för smittans spridning genom mejeriet, torde ock, med hänsyn till omfattningen av den skada, som ett förverkligande av faran skulle innebära, vida mindre stränga fordringar böra uppställas, då det gäller att avgöra, om smittämnet kan anses hava överförts till mejeriet eller ej, än då fråga är, huruvida gård skall förklaras misstänkt för smitta eller icke.

4) Desinfektion.

Såsom en av de viktigaste åtgärderna till förhindrande av spridning av mul- och klövsjukans smittämne inom landet har desinfektion av människor, djur, varor och föremål såväl hos oss som i utlandet kommit till användning. Betydelsen av sådan smittrening torde vara så allmänt erkänd, att någon närmare motivering för dess fortsatta begagnande icke torde erfordras. Med avseende å verkställande av densamma hava de sakkunniga ansett detta böra ske genom statens försorg och under vederbörande veterinärs uppsikt, då fråga är om slutlig smittrening inom smittförklarade område. Vikten av att denna slutliga desinfektion sker omsorgsfullt, torde vara allt för stor, för att dess utförande skulle kunna överlämnas till djurägaren, låt vara att det ålades honom såsom en skyldighet.

Likaså torde tillhandahållandet av sådana desinfektionsmedel, som böra komma till användning vid eljest inom smittade och misstänktförklarade gårdar föreskriven smittrening, böra ske genom statens försorg för vinnande av erforderlig trygghet för att smittrening verkligen sker och för dess effektivitet.

5) Allmänna försiktighetsmått under pågående epizooti.

Av stor vikt för vinnande av ett gynnsamt resultat av åtgärderna mot mul- och klövsjukan är naturligen även de åtgärder och försiktighetsmått, som avse förhindrande av spridningen av smittämne, som, trots däremot vidtagna åtgärder, kan hava utförts från avgränsat område. Erfarenheten har visat, att sjukdomens utbredning i en del fall kan tillskrivas person- eller djurberöring vid sammankomster eller vid marknader, auktioner och dylika förrättningar, liksom vid senaste epizootien skett, torde därför även i framtiden åtgärder däremot, såvitt ske kan, böra vidtagas, och vederbörande länsstyrelse böra hava skyldighet att meddela förbud mot eller villkor för dylika sammankomster och förrättningar i trakter, där anledning

till smittans spridning genom dem kan anses föreligga. Särskilt torde dans- och andra nöjeställningar samt djurauktioner och kreatursmarknader böra bli föremål för särskild uppmärksamhet.

Med hänsyn till den omfattande smittspridning, vartill mejeriernas rörelse kan giva anledning, torde även föreskrifter rörande särskilda försiktighetsmått därvid böra utfärdas. Likaså torde desinfektionsåtgärder med avseende å djurtransporter i vissa fall vara erforderliga.

Ett närmare angivande av de bestämmelser i dessa ämnen, som kunna vara erforderliga, torde varken vara möjligt eller lämpligt, så mycket mindre som desamma böra växla allt efter den utbredning sjukdomen fått och den grad av fara för dess vidare spridning inom viss trakt, som förefinnes. Liksom hittills torde det därför böra överlämnas åt vederbörande länsstyrelse att i mån av behov utfärda dylika föreskrifter. I sina förslag till författningar i ämnet hava de sakkunniga därför endast ansett sig böra ange vissa allmänna normer för dessa föreskrifters innehåll.

En av de viktigaste grundsatserna för bestämmelserna rörande mul- och klövsjukan torde, på sätt ovan anförts, vara den, att desamma möjliggöra den allra största skyndsamhet vid åtgärdernas vidtagande mot sjukdomen. Av alldeles särskild vikt är härvid att det först i riket och, sedan sjukdomen inkommit i riket, det först i en viss förut av sjukdomen oberörd trakt inträffade fallet genast upptäcket. Huruvida så sker eller ej kan bli av avgörande betydelse för epizootiens vidare utbredning i landet. På denna punkt möter å andra sidan också de största svårigheterna. Först och främst företer sjukdomen i sitt första stadium ofta endast obetydliga symptom, som lätt kunna av djurägaren förbises, under det densamma redan under denna första tid är synnerligen smittsam. Dessutom kan ej med säkerhet förväntas, att djurägaren alltid ägnar djuren sådan omsorg, att han, sedan sjukdomen fortskridit, iakttaga symptomen. Och även om han iakttagit den, är ej alltid säkert, att han igenkänner den såsom härledande sig till mul- och klövsjukan och därför genast anmäler fallet och tillkallar veterinär. Att i nu angivna hänseenden kunna åstadkomma någon verklig trygghet torde icke med några som helst föreskrifter vara möjligt. De sakkunniga hava dock ansett det kunna vara av någon betydelse, särskilt under tider ej allt för långt efter en genomgången epizooti, att så snart, på grund av sjukdomens utbrott i nära beläget främmande land, fara för dess införande även till vårt land kan anses föreligga, allmänheten underrättas om faran, instrueras om sjukdomssymptomen samt uppmanas att noggrant iakttaga djuren och vid första sjukdomstecken, liknande de beskrivna symptomen, tillkalla veterinär. Vidare torde böra åläggas en var djurägare eller annan, som har idisslande djur eller svin i sin vård, att så snart han iakttagit misstänkt symptom genast göra anmälan om fallet till vederbörande tjänsteveterinär, såvida han ej tillkallar annan veterinär, som genast kommer tillstädes. Vederbörande polismyndigheter torde även böra uppmanas att särskilt vaka däröver, att denna anmälningsskyldighet fullgöres, och att tillse, att veterinär tillkallas. Tjänsteveterinär såväl som annan veterinär, där han kallas och förklarar sig villig hörsamma kallelsen, bör vara under tjänstemannaansvar skyldig att efter kallelse genast inställa sig å platsen och verkställa undersökning.

Med hänsyn till sjukdomens smittsamhet och den stora skada, som densamma vid spridningen medför, synes veterinären böra äga befogenhet att, även om han ej anser sig kunna med säkerhet fastställa, att mul- och klöv-

Särskilda åtgärder för vinlande av effektivitet i tillämpat förfarande.

sjuka föreligger, så snart han överhuvudtaget konstaterat symptom, som kunna giva anledning misstänka, att det är fråga om sådan sjukdom, tillsvarende och intill dess ett säkert avgörande kan träffas, förklara den gård, där det sjuka djuret finnes, ävensom området däromkring skola anses smittat av mul- och klövsjuka, samt att i övrigt förfara såsom om mul- och klövsjuka konstaterats. Endast i ett avseende synes de sakkunniga veterinärens nämnda befogenhet böra inskränkas, nämligen ifråga om besättnings nedslaktning.

Även nedslaktningen bör uppenbarligen, därest man skall vinna den därmed, särskilt i fråga om primärfall åsyftade verkan, böra företagas utan varje tidsutdräkt. På grund av den ifrågavarande åtgärdens synnerligen ingripande beskaffenhet hava de sakkunniga dock icke ansett densamma kunna vidtagas enbart på misstanke om att mul- och klövsjuka föreligger. Frånsett den förlust, som härigenom, eventuellt i onödan, tillskyndas det allmänna, försvåras därigenom möjligheten, efter det djuren nedslaktats och nedgrävts, att tillförlitligen utreda sjukdomens natur, särskilt då fråga är om det första fallet inom riket eller en förut av sjukdomen oberörd trakt, är emellertid detta konstaterande av synnerligen stor betydelse. Nedslaktning synes därför icke böra äga rum förrän på tillförlitligt sätt utretts, att den ifrågavarande sjukdomen är mul- och klövsjuka. Det torde emellertid icke böra förbises, att det uppskov, som sålunda i vissa fall måste komma att äga rum, kan komma att medföra en avsevärd fara för sjukdomens vidare spridning. Under det därför å ena sidan åtgärder måste vidtagas för vinnande av visshet rörande sjukdomens beskaffenhet, måste å andra sidan åtgärder vidtagas för påskyndande av den definitiva diagnosen.

Efter den senaste epizootien torde väl utan undantag veterinärer, som tjänstgjort i något av de av mul- och klövsjukan särskilt hemsökta trakterna, vara väl förtrogna med sjukdomen och dess symptom i alla sjukdomsstadier, och ett utlåtande av någon av dem, att mul- och klövsjuka föreligger, bör följaktligen tagas för gott. Detta torde däremot icke vara fallet beträffande veterinär i andra delar av riket, ej heller beträffande veterinär i allmänhet sedan landet under längre tidrymd varit fritt från sjukdomen. För vinnande av den visshet, som ovillkorligen synes böra krävas, innan landet som sådant finnes vara smittat av mul- och klövsjuka, synes de sakkunniga böra för det slutgiltiga fastställandet av sjukdomens karaktär av mul- och klövsjuka fordras ett utlåtande av veterinär, som prövats vara kompetent att avgiva pålitligt utlåtande därutinnan, och hava de sakkunniga därför föreslagit, att medicinalstyrelsen skall för varje län för en tid ej överstigande tre år förordna en eller flera veterinärer att vara sådana för undersökning av mul- och klövsjuka särskilt sakkunniga veterinärer. Har sådan sakkunnig veterinär verkställt en första undersökning, eller har undersökningen verkställts av annan veterinär, men fråga varit om sjukdomsfall i en trakt, där mul- och klövsjuka är gängse, kan och bör, där sjukdomen synes föreligga, nedslaktning genast äga rum. I annat fall lär det uppskov icke kunna undvikas, som av sakkunnig veterinärs avresa till platsen föranledes.

Enligt vad av det följande framgår föreligger ytterligare en omständighet, som är ägnad att medföra ett i och för sig beklagligt dröjsmål. Innan nedslaktningen äger rum, måste nämligen en värdering av djuren ske, och någon möjlighet att undvika det därav försakade uppskovet synes de sakkunniga icke föreligga. De sakkunniga hava emellertid föreslagit vissa ändringar i det nu tillämpade förfaringssättet vid ifrågavarande värde-

ringar. Angående dessa ändringar hänvisa de sakkunniga till vad de där-
om anfört i den speciella motiveringen (sid. 58).

Enligt nu gällande förordning angående vad iakttagas bör till före-
kommande och hämmande av smittsamma sjukdomar bland husdjuren av
den 9 december 1898 ankommer på Konungens befallningshavande att hava
överinseende däröver, att de i förordningen stadgade föreskrifterna efter-
levas, varjämte nämnda myndighet har, förutom att vidtaga åtskilliga åtgärder
avseende länet i dess helhet, jämväl att föranstalta om undersök-
ning i varje särskilt fall av mul- och klövsjukan samt meddela föreskrifter
om avspärning och bevakning av smittat område, sjuka eller för sjukdom
misstänkta djurs avskiljande, forsling av levande eller döda djur eller
delar därav inom det smittade området eller bortförande därifrån, ned-
grävning av döda djur, djurs nedslaktning till föda, användande av mjölk
från sjukt eller för sjukdom misstänkt djur, rengöring av personer eller
föremål, som varit i sådant djurs närhet m. m. På medicinalstyrelsen an-
kommer att till ledning för kommunalmyndigheter, veterinärer och
Konungens befallningshavande utfärda de råd och anvisningar, vilka i av-
seende på sjukdomars igenkännande, sjuka djurs avskiljande och vård,
nedgrävning av döda eller nedslaktade djur, bevakning av smittat om-
råde, rengöring av personer och föremål, som varit i beröring med sjuka
djur, eller eljest kunna erfordras utöver vad denna författning innehåller.
Förutom det överinseende över de rent veterinära åtgärderna, som medi-
cinalstyrelsen har att utöva enligt den för styrelsen gällande instruktion,
kommer emellertid, på grund av det medicinalstyrelsen genom ovannämnda
kungl. brev den 4 november och den 22 december 1922 givna bemyndigande
det »att vidtaga alla de åtgärder styrelsen kan finna nödiga för sjukdomens
hämmande och förebyggande av dess vidare utbredning», ansvaret för för-
farandet i dess helhet mot mul- och klövsjukan att påvila nämnda myndig-
het.

De sakkunniga hava haft under övervägande, huruvida icke en ändring
i den nuvarande organisationen borde för framtiden vidtagas. Erfaren-
heten från den senaste epizootien synes hava visat, att, även om hand-
havandet av åtgärderna mot mul- och klövsjukan under förutvarande
mindre betydande epizootier utan svårighet kunnat utövas av medicinal-
styrelsen såsom central myndighet och vederbörande länsstyrelser i orterna,
den arbetsbörda, en epizooti av större utbredning medför, är av sådan
omfattning, att densamma knappast kan rimligen utföras av nämnda
myndigheter vid sidan om och jämte deras normala arbetsuppgifter. Även
om den ovannämnda förordningens knapphändighet kan tillskrivas en
stor del av de svårigheter, nämnda epizooti medfört för myndigheterna,
torde dock, hur fullständiga bestämmelser gällande författningar i ämnet
än innehålla, desamma dock ovillkorligen komma att under en större
epizooti på myndigheterna i fråga lägga så många krävande uppgifter,
att det måste synas tveksamt, om de alltid kunna beräknas bliva på ett
tillfredsställande sätt utförda. Vad särskilt den centrala myndigheten,
medicinalstyrelsen, angår, torde det vara klart, att det måste bliva förenat
med oöverstigligen svårigheter att jämsides med styrelsens vanliga arbets-
uppgifter jämväl utföra åliggandet att leda och övervaka åtgärderna emot
mul- och klövsjukan. Uppgiften att följa en större epizootis olika skeden
i olika orter inom riket och i tid föranstalta om de upprepade ändringar i
förfarandet, som de ständiga och hastiga förändringarna i läget ovillkor-

**Organen för
handhavandet
av upp-
gifterna i
kampen mot
mul- och
klövsjukan.**

ligen kräva, kan icke på dylikt sätt bliva nöjaktigt utförd. Enbart handhavandet av nedslaktningsförfarandet under en större epizooti kräver ett ständigt övertvakande i detalj av epizootiens utveckling och nedslaktningsens omfattning vid varje tid. Det ständiga intima samarbetet, som föreskrivna åtgärder i orterna kräva mellan polismyndigheter och veterinära myndigheter, gör även tillsynen över de rent veterinära åtgärderna illusorisk. Så snart därför en i landet utbrytande mul- och klövsjukes epizooti hotar att taga en större omfattning i en eller flera av landets provinser, torde det bliva nödvändigt, att ledningen av kampen mot densamma anförtros åt en för ändamålet tillsatt särskild myndighet, vare sig denna inordnas såsom en avdelning inom medicinalstyrelsen eller göres fullt fristående med uppdrag uteslutande att omhändervärdna nu ifrågasvarande uppgifter och därmed sammanhängande ärenden. Nämda myndighet (avdelning) torde böra bestå av en i förvaltningsärendet förfaren person med en veterinär och en i lanthushållning kunnig person såsom rådgivare.

Att döma av erfarenheterna under senaste epizootien kan även inom ett visst län den arbetsbörda, som mul- och klövsjukan pålägger såväl vederbörande länsstyrelser som de lokala polismyndigheterna, visa sig bliva allt för stor för att kunna av dem tillfredsställande utföras. Vid dylika fall torde man böra räkna med, att i länsstyrelsens ställe sättes en efter liknande grunder som den centrala myndigheten tillsatt lokal myndighet för ett eller flera län eller för visst med hänsyn till sjukdomens utbredning bestämt område. Därest framdeles vunnit erfarenhet skulle giva vid handen, att sjukdomen i allmänhet konstant sprider sig inom vissa sammanhängande områden, smittområden, omfattande delar av mer än ett län, torde detta komma att utgöra ytterligare ett skäl för tillsättande av en dylik särskild myndighet för smittområdet i fråga. I varje fall synes önskvärdt, att i de mest hemsökta orterna särskilda lokala polismyndigheter kunde för nu ifrågasvarande ändamål tillsättas att ersätta de ordinarie polismyndigheterna eller att med dem dela arbetet.

Under sådana mindre omfattande epizootier som före 1924 förekommit i vårt land, torde särskilt då, på sätt de sakkunniga föreslagit, åtskilliga delar i förfarandet, på grund av i författningen meddelade bestämmelserna, av de lokala myndigheterna automatiskt utföras, såsom veterinärundersökningen, nedslaktningen, slutdesinfektionen m. fl., någon ändring i den nuvarande organisationen icke erfordras. Möjligen skulle, därest en uppdelning av landet i särskilda smittområden framdeles kommer till stånd, finnas ändamålsenligt att särskild lokal myndighet tillsattes.

Kostnaderna för de ifrågasatta särskilda myndigheternas verksamhet synas lämpligast böra bestridas av förslagsanslaget för förekommande och hämmande av smittsamma sjukdomar bland husdjuren, men böra särskilt för sig redovisas.

**Enskildes
skyldigheter
och ålig-
ganden.**

De åtgärder, som det föreslagna förfarandet mot mul- och klövsjukes epizootien förutsätta, måste medföra högst betydande inskränkningar i den personliga friheten och enskildes rätt till fri näringsutövning och medföra jämväl i åtskilliga fall betydande skada å enskild egendom. Förfarandet, som följaktligen förutsätter motsvarande skyldighet för de enskilda att underkasta sig skada och intrång av vidtagna åtgärder, kräver även i vissa fall positivt handlande från de enskildas sida. Statens befogenhet, å ena sidan, och den enskildes nämnda skyldighet, å den andra,

torde enligt sakens natur böra i författningen klart angivas. Jämte det sålunda stadganden meddelas om rätt och skyldighet för vederbörande myndigheter att verkställa undersökning av inträffade sjukdomsfall, avspärra smittade områden, nedslakta djur och verkställa smittrening av personer, djur och föremål, böra även bestämmelser meddelas såväl rörande djurägares skyldighet att anmäla misstänkta sjukdomsfall, att verkställa smittrening och vidtaga andra försiktighetsmått i föreskrivna fall, att lämna plats för slaktade djurs nedgrävning och att vid myndigheternas arbete lämna handräckning, där så är möjligt, som även angående skyldighet för den enskilde att tåla skada och intrång, som föranledes av påkallade åtgärder emot sjukdomen.

Vad de sakkunniga härutinnan föreslagit torde i huvudsak överensstämma med vad gällande bestämmelser därom innehålla eller eljest kan anses följa av allmänna regler. Grunderna för dessa bestämmelser torde därför icke tarva närmare redogörelse.

De särskilda åtgärder, som i olika länder föreskrivas för hindrande av mul- och klövsjukans införande i riket och för bekämpande av inom riket utbruten sådan sjukdom, hava givetvis sin grund i ett allmänt ekonomiskt intresse att skydda jordbruksnäringen för de förluster, som sjukdomen tillskyndar densamma. De vidtagas sålunda i första hand i jordbrukarbefolkningens intresse, men uppenbart är, att skadans storlek är sådan, att sjukdomens bekämpande måste te sig som en hela landets angelägenhet. Den skada och förlust, som sjukdomen medför, drabbar i första hand de djurägare, vilkas djur angripas av sjukdomen, under det den skada och förlust, som föranledes av de åtgärder, som vidtagas för att skydda djurägarna för sjukdomens ekonomiska följder, kommer att i första hand drabba icke blott djurägare, vilkas djur insjuknat i sjukdomen, utan även andra djurägare, även om de kanske undgå sjukdomen. Den drabbar ej heller enbart djurägare eller den jordbruksidkande befolkningen, utan även åtskilliga andra medborgare i riket. Givetvis måste det under sådana förhållanden bliva en synnerligen svårlöst fråga, vem rätteligen kostnaderna för förfarandet och de förluster, detsamma tillskyndar enskilde, ytterst böra drabba. På sätt framgår av den ovan lämnade redogörelsen för den utländska lagstiftningen, har ock denna fråga erhållit väsentligt olika lösning i olika länder.

Endast i ett avseende äro bestämmelserna enhetliga, i det djurägaren överallt, där nedslaktning förekommit, tillerkänts ersättning för de nedslaktade djuren. I en del länder ersätts kostnaderna för desinfektionen av allmänna medel, under det i övrigt bestämmelser saknas om ersättning för skada eller förlust. I Frankrike, där emellertid nedslaktning icke äger rum, synes djurägaren ensam få bestrida alla utgifter och själv stå skadan. I några länder kunna en del av kostnaderna bestridas av de lokala förvaltningsområdena, under det i andra djurägarna själva äga inom dylikt område besluta om ersättningar såväl för kostnad som för skada, men å andra sidan genom utdebiteringar bestrida utgifterna härför.

Vad vårt land beträffar, utgår enligt ovannämnda kungl. brev till medicinalstyrelsen av den 14 oktober 1911 ersättning för nedslaktade djur efter föreskriven värdering, varjämte enligt kungl. förordning av den 8 december 1898 ersättning utgår för kalk och enligt kungl. brev den 6 mars 1925 för andra desinfektionsmedel. Kostnaderna för veterinär tjänsteförrätt-

Ansvaret för
utgifter och
förluster.

ning enligt kungl. förordningen av den 9 december 1898 gäldas av allmänna medel.

Frågan, vem utgifter och förluster på grund av mul- och klövsjukan i sista hand bör drabba, måste helt naturligt komma att besvaras olika allt efter dessa utgifters och förlusters olika natur. Beträffande *kostnaderna för sådana åtgärder, som vidtagas av stats myndigheter* på grund av deras åligganden enligt författningarna, torde vara riktigt att de gäldas av allmänna medel. Dessa åtgärder äro nämligen så gott som samtliga vidtagna icke i den enskilde djurägarens intresse, utan i det ovannämnda allmänna intresset att förekomma skador och förluster genom sjukdomens vidare utbredning. Frånsett de fall, då en enskild djurägare avsiktligt eller genom grovt vållande ådragit sina djur sjukdomen, kan han icke göras ansvarig för de utgifter, det inträffande sjukdomsfallet genom de statliga åtgärdernas vidtagande förorsakar. Till de kostnader, som sålunda torde böra bestridas av statsmedel, böra hänföras såväl utgifterna för områdets avspärrning och för vakthållning o. dyl. som för veterinärers tjänsteresor och för under deras resor vidtagen desinfektion. Hit höra även utgifterna för verkställande av nedslaktning och för slaktade djurs nedgrävning samt för utförande av slutlig desinfektion å smittad egendom.

Beträffande den *skada eller förlust, som tillskyndas enskilde djurägare genom sjukdomen* som sådan, synes de sakkunniga uppenbart, att djurägaren själv bör vidkännas densamma. I vad mån staten bör träda hjälpare emellan genom ordnande eller understödjande av försäkring mot sådana förluster på grund av mul- och klövsjuka, torde vara en fråga, vars besvarande ligger utanför ramen för denna utredning.

Vidkommande i övrigt de skador och förluster, som det föreskrivna förfarandet mot mul- och klövsjukan medför, kunna dessa indelas i följande grupper, nämligen:

kapitalförluster,

förlust i avkastning,

indirekta förluster på grund av inskränkning i personlig frihet, samt

förluster och utgifter för utförandet av enskild ålagda skyldigheter.

Till *kapitalförluster* äro att hänföra de förluster djurägare eller annan lider därigenom, att honom tillhörig egendom såsom djur, foder, strö, gödsel eller andra varor eller redskap eller andra föremål på grund av statens vidtagna eller påbudna åtgärder dödas eller förstöres. För sådana förluster torde ägaren böra vara berättigad till full ersättning. Visserligen skulle ifråga om djur, tillhörande smittad besättning, kunna göras gällande, att därest densamma icke slaktats, ett eller annat av djuren skulle hava dött av sjukdomen, och att djurens värde på grund av med sjukdomen följande andra sjukdomar skulle blivit nedsatt. Då emellertid icke i något fall visshet härutinnan föreligger, och i varje fall någon grund icke finnes för beräkning av storleken av den skada, som på detta sätt skulle kunna hava drabbat djurägaren, lärer av allmänna rättsregler följa, att någon hänsyn därtill icke kan tagas. Ersättning bör sålunda utgå för djurens värde såsom om möjligheten till värdeminskning ej förelåg.

De *förluster i avkastningen*, som åtgärderna mot mul- och klövsjukan kunna förorsaka enskilda, tillskyndas dem därigenom, att staten antingen, ifråga om jordbrukare, genom de föreskrivna spärråtgärderna förhindrar dem att från det spärrade området utföra och försälja sina produkter, eller, beträffande en del andra näringsidkare, förbjuder dem att driva

sin näring eller föreskriver sådana inskränkningar däri, att inkomsten av rörelsen förminskas. Emellertid torde såsom allmän regel gälla, att vederbörande näringsidkare åtnjuta frihet att utöva sin näring endast på de villkor och med de inskränkningar, vartill andra, viktigare intressen kunna föranleda. Med hänsyn till vikten av det ändamål, som kräver inskränkningar i näringsfriheten i förevarade fall, å ena sidan, jämfört med det även för den enskilde i flertalet fall, särskilt i förhållande till den för rörelsen gjorda kapitalinsatsen överkomliga avbrottet i rörelsens drift, torde, i överensstämmelse med nämnda regel, ersättning icke böra utgå för den skada eller förlust, varom här är fråga. I två särskilda fall synes dock undantag härifrån böra göras.

Den enskilde kan genom de för mul- och klövsjukans bekämpande vidtagna åtgärderna lida så väsentligt intrång i sin näring, att det, särskilt med hänsyn till förlustens betydelse för honom, måste framstå som orimligt, om just han skulle för sjukdomens bekämpande behöva vidkännas en så avsevärd uppoffring i det allmänna intresse. Åtgärderna kunna för honom vara ruinerande eller förhållandena i övrigt sådana, att medborgarna, varav flertalet gå helt fria från varje väsentlig skada av mul- och klövsjukan, icke rättvisligen kunna mot honom åberopa den ovan nämnda principen för näringsfriheten. I dylika fall synes det riktigt, att förlusten ersättes. De sakkunniga hava därför föreslagit, att, därest genom i vederbörlig ordning påbjudna åtgärder för bekämpande av mul- och klövsjukan, såsom avspärrning av visst område eller dylikt, vållats en enskild väsentligt intrång i hans näring, må, där särskilt ömmande omständigheter äro för handen, ersättning därför kunna tillerkännas honom.

Det andra fall, då enligt de sakkunnigas förmenande ersättning bör utgå för förlust i avkastning, gäller den förlust, djurägare lider genom förbud mot bortförandet av mjölk av djur, tillhörande frisk besättning. De sakkunniga vilja härvid till en början erinra, att en mjölkspärr av den omfattning, som pläгат här i landet tillämpas, icke såvitt känt förekommit i något annat land. Detta har emellertid icke berott på underskattning av mjölkens farlighet såsom smittbärare, utan på storleken av de värden, som genom en dylik spärråtgärd anses gå förlorade. Det har ansetts omöjligt att pålägga djurägarna en ekonomisk börda, som ifrågasvarande förfarande medfört, och staten har icke velat påtaga sig kostnaden. Belysande härvidlag äro förhållandena i Danmark. I detta land skall ersättning utgå, så snart mjölk spärrats, och åtgärden har följaktligen kunnat vidtagas, utan att djurägarna skulle hava blivit lidande, men dock har ett avspärrande av mjölken blott i ringa utsträckning förekommit, och detta helt visst till följd därav, att det ansetts medföra alltför stor kostnad för staten. I England, där som bekant isoleringsförfarandet i ej ringa mån kommit till användning vid sidan om nedslaktningsmetoden, synes en ganska sträng mjölkavspärrning hava genomförts, men härvid är att märka, att isoleringsförfarandet icke i allmänhet förekommit i andra fall, än där djurägaren själv velat och begärt det, samt att den förmån, som han sålunda utbett sig och som staten medgivit, fått betalas med nackdelen av stränga avspärrningsföreskrifter. Möjligen med undantag för Schweiz har det, såvitt framgår av för de sakkunniga tillgängliga författningar, icke någonstades i utlandet förekommit, att mjölk spärrats på blotta misstanken om att en djurbesättning kan hava blivit utsatt för smitta, såsom fallet varit vid *misstänkta gårdar* här i landet.

Åtgärderna att förbjuda utförande och försäljning av mjölk från icke

veterligen sjuk besättning har varit en av dem, som under gångna epizootier mött minsta förståelsen från den jordbruksidkande befolkningens sida. Anledningen därtill har bl. a. varit, att densamma icke ansetts oundgängligen erforderlig för vinnande av erforderlig trygghet emot mul- och klövsjukans spridning. Det har därför för jordbrukarna framstått som den dem tillskyndade, i förhållande till jordbrukets avkastning i dess helhet icke oväsentliga förlusten ej varit nödvändig. Härtill har i icke ringa mån bidragit den ovannämnda omständigheten, att förbud mot försäljning av dylik frisk mjölk i praktiken icke förekommit i något land. Med åberopande av den danska bestämmelsen, enligt vilken ersättning i dylika fall utgår, har särskilt i Skåne en allmän mening gjort sig gällande, att därest staten trots den ringa smittfaran likväl anser sig böra i det allmännas intresse, utan nytta för den enskilde jordägaren, förbjuda honom att försälja mjölken, den också bör giva honom ersättning för den därigenom uppkomna förlusten.

Enligt de sakkunnigas förmenande kan det icke förnekas, att den ifrågavarande åtgärden i den allmänna upplåtningen lätt måste framstå såsom föranledd av en överdriven försiktighet, och då i flertalet fall förlusten ifråga drabbar jordägaren med avseende å den del av jordbrukets avkastning, som tillför honom hans säkraste och i många fall väsentligaste inkomst, som jämväl med hänsyn till dess regelbundenhet bliver för honom av särskild betydelse, hava de sakkunniga ansett sig böra föreslå, att därest förbud utfärdats mot bortförande av mjölk av idisslande djur, tillhörande besättning å egendom, som ej förklarats smittad av mul- och klövsjukan, eller egendom, där slutlig smittning skett, den som äger tillgodogöra sig avkastningen av mjölken skall vara berättigad till ersättning för den förlust, som genom förbudet tillskyndas honom.

Med avseende å beräkningen av storleken av den förlust, som förbudet mot mjölkens försäljning förorsakar, hänvisa de sakkunniga till vad de i sådant hänseende anført i den av dem den 18 april 1925 till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet överlämnade promemoria angående ersättning i vissa fall för förlust på grund av mul- och klövsjukan i avkastning av kreatursskötsel. Å de i nämnda promemoria anförda grunder anse de sakkunniga, att förlusten skall, där ej annat visas, anses för varje dag motsvara $\frac{2}{5}$ av värdet av den myckenhet mjölk, som i medeltal per dag avyttrats från gården under de fem dagarna närmast före den dag, då egendomen ifråga sist förklarades smittad eller misstänkt för smitta av mul- och klövsjuka, samt att värdet skall beräknas efter dagspris vid den tid, förbudet gällde vid avyttring till andelsmejeriet i orten.

Det torde med avseende å ifrågavarande ersättning böra erinras, att då enligt de sakkunnigas förslag mjölkspärr icke skulle stadgas för gård, varå slutlig smittning skett, och endast då särskilda skäl föreligga gälla för misstänktförklarad gård, ersättningarnas sammanlagda belopp icke torde bli tillnärmelsevis så stort som de under senaste epizootien tillämpade föreskrifter skulle föranlett.

Vad härefter angår de *indirekta förluster*, som tillskyndas enskilda genom spärråtgärder, äro dessa sådana, som uppstå på grund av hinder att utföra det arbete, som är förenat med viss näring eller viss annan sysselsättning, såsom exempelvis då arbetare förhindras besöka sin arbetsplats, ävensom förluster, som uppkomma därav, att särskilt tillfälle till förtjänst eller vinst gått förlorat, exempelvis då person, som förhindrats att lämna spärrat område, eljest skulle varit i tillfälle att göra en god

affär. För sådana förluster synes de sakkunniga uppenbart att ersättning i allmänhet icke bör utgå. Då emellertid med avseende å förlust i arbetsförtjänst enahanda synpunkter torde göra sig gällande som de, vilka anförts till stöd för de sakkunnigas förslag till ersättning i ömmande fall för förlust i avkastning av näringsutövning, hava de sakkunniga ansett ersättning i samma fall böra utgå för dylik förlust i arbetsförtjänst.

Vidkommande slutligen de *utgifter och förluster, som kunna tillskyndas enskilda genom av dem utförda föreskrivna åtgärder*, torde dessa åtgärder i allmänhet icke vara mera betungande, än att det skäligen bör anses ankomma på den enskilde att utan ersättning i det allmännas intresse utföra dem. Tillhandahåller däremot den enskilde arbetskraft för handräckning vid åtgärder, som enligt vad ovan anförts principiellt böra bekostas av staten, och som, där den icke lämnas, måste av staten på annat sätt anskaffas, synes emellertid ersättning härför böra utgå efter den arbetslön, som i allmänhet utgår till sådana arbetare. Likaså synes, av skäl som ovan anförts till stöd för de sakkunnigas förslag att slutlig smittrening skall ombesörjas och desinfektionsmedel tillhandahållas av staten, kostnaderna för kalk och andra smittreningemedel böra bestridas av allmänna medel.

De utgifter och ersättningar, som enligt vad i det föregående anförts skulle komma att gäldas av allmänna medel, hava de sakkunniga ansett böra stanna å statsverket. Möjligen skulle den omständigheten att de åtgärder som föranleda nämnda utgifter och de förluster, varför ersättningarna skulle utgå, till större delen komma den jordbruksidkande befolkningen, enkannerligen djurägarna, tillgodo, kunna anses kräva, att dessa till största delen borde bestrida de med åtgärderna förenade kostnaderna. Detta torde dock knappast kunna åstadkommas annorledes än genom för ändamålet av jordbrukarna särskilt uttagen skatt eller genom tvångsförsäkring. Då emellertid sannolikheten för sjukdomsfall är väsentligt mindre i vissa delar av landet än i andra, och i några län knappast någon, torde en dylik beskattning, som jämväl från andra synpunkter synes mindre lämplig, i praktiken bliva svår att rättvist uttaga och synes de sakkunniga ej böra ifrågasättas. Beträffande genomförandet av tvångsförsäkring med syfte bl. a. att därigenom uttaga en del av de utgifter, det allmänna eljest måste i djurägarnas intresse vidkännas, torde frågan om möjligheten och lämpligheten därav liksom frågan om försäkring överhuvudtaget för förluster på grund av mul- och klövsjukan ligga utanför området för denna utredning.

Speciell motivering.

Förslaget till lag angående mul- och klövsjuka.

1 §.

På sätt framgår av den för den gällande svenska lagstiftningen lämnade redogörelsen, bilaga B¹, har Konungens befallningshavande i det för smitta av mul- och klövsjuka mest hemsökta länet, Malmöhus län, så snart på grund av inträffat sjukdomsfall i Danmark fara ansetts vara för handen, att sjukdomen skulle kunna bliva införd till riket, vidtagit åtskilliga försiktighetsmått i de avseenden, som angivas i denna paragraf. Det har emellertid i vissa fall varit tveksamt, huruvida nu gällande föreskrifter givit stöd därför, även innan sjukdomsfall inom länet inträffat. Tydligt är emellertid, att Konungens befallningshavande uttryckligen bör tillerkännas befogenhet härutinnan.

2 §.

Stadgandet i denna paragraf motsvarar bestämmelserna i k. kungörelsen den 12 december 1924 med vissa föreskrifter rörande inskränkningar i tillträde till ladugård, stall eller annat rum, där kreatur eller foder förvaras (nr 498). De nämnda bestämmelserna, som äga tillämpning även om mul- och klövsjuka icke är gängse i landet, hava synts de sakkunniga onödigt stränga och hava i praktiken visat sig svåra att efterleva. Då det torde vara tillräckligt, att det ifrågavarande förbudet i allmänhet endast omfattar sådana personer, som på grund av sin verksamhet kunna antagas resa från gård till gård och, där de till äventyrs skulle vara smittbärande, skulle på en gång kunna giva den ifrågavarande sjukdomen avsevärd spridning, hava de sakkunniga ansett ifrågavarande stadgande böra för normala fall inskränkas till att avse dylika personer och i stället genom bestämmelsen i 1 § sista punkten överlämnat åt Konungens befallningshavande att utvidga förbudet, när särskild fara för smittans införande eller spridning i länet är för handen.

3 §.

Föreskriften i denna paragraf motsvarar bestämmelsen i k. kungörelsen den 24 oktober 1924 angående förbud mot användande av person, som inkommit från land, smittat av mul- och klövsjuka, såsom vårdare av klövbärande djur (nr 454).

6 §.

Anmälan om sjukdomsfall kan enligt nuvarande föreskrifter ske även hos kommunalnämndsordföranden. Då bestämmelsen därom saknat all praktisk betydelse, i det att anmälan så gott som aldrig skett hos nämnda funktionär,

¹ Här utesluten

har bestämmelsen icke ansetts böra bibehållas. Ur synpunkten att tillfälle bör beredas myndigheterna att snabbt ingripa vid inträffat smittfall, vinnes intet med bibehållande av den gamla ordningen, snarare tvärtom, då anmälan till kommunalnämndsordföranden innebär en omgång. I detta sammanhang må framhållas, att det genom 1898 års k. förordning kommunalnämnden givna åliggande att, så snart smittsam husdjursjukdom utbrutit, vidtagna lämpliga åtgärder till skydd emot sjukdomen och till förekommande därav icke kan anses lämpligt, då nämnden åtminstone i fråga om mul- och klövsjuka i allmänhet ej besitter erforderliga insikter för att kunna rätt handhava ett dylikt uppdrag.

Djurägarens anmälan bör kunna verkställas såväl skriftligt som muntligt.

7 §.

Varje länsstyrelse torde böra utfärda instruktion för de lokala polismyndigheterna och polismännen om vad de hava att iakttaga vid inträffat fall av mul- och klövsjuka.

8 §.

Veterinär, som ej är tjänsteveterinär, förutsättes icke vara skyldig att inställa sig å egendom, där sjukdomen anmäles hava utbrutit, i annat fall än då han förklarar sig villig hörsamma kallelse av djurägaren eller polismyndighet. Föreskriften utesluter givetvis icke tillämpning av 31 § veterinärinstruktionen den 31 december 1912, vari sådan veterinär ålagts skyldighet att, då smittsam kreaturssjukdom antagit farsots karaktär, deltaga i arbetet för farsotens bekämpande.

9 §.

Nu gällande anordning, att, där mul- och klövsjuka icke redan inom viss ort är gängse, av veterinär till Konungens befallningshavande anmält smittfall skall undersökas av särskild förordnad veterinär, har ansetts böra i princip bibehållas. Lämpligt torde vara, att dylik veterinär ständigt finnes förordnad.

Angående grunderna i övrigt för stadgandet i denna paragraf hänvisas till den allmänna motiveringen.

10 §.

Enligt nuvarande föreskrifter må, där mul- och klövsjuka icke är gängse i orten, smittförklaring ej ske, med mindre särskild förordnad undersökningsförrättare konstaterat sjukdomen. Grunden till en dylik bestämmelse torde närmast vara angelägenheten av att icke någon del av landet på grund av felaktig diagnos förklaras smittat av en på kreaturshandeln så menligt inverkan sjukdom som mul- och klövsjuka. Emellertid torde nödvändigheten att om möjligt hindra spridning av sjukdomen kräva, att erforderliga försiktighetsmått genast vidtagas, och torde detta böra ske i den form, att den veterinär, som först kommit till platsen och för sin del funnit mul- och klövsjuka föreligga, förklarar egendomen vara att anse såsom smittad samt tillser, att föreskrifterna för smittat område i erforderlig omfattning bringas till tillämpning. I själva verket innebär förslaget i denna del endast ett lagfästande av rådande praxis.

Syftet med föreskriften i 2 mom. är dubbelt. Dels bör veterinären redan vid mottagandet av kallelse från djurägaren kunna föreskriva vissa försiktighetsmått, om han av sjukdomsbeskrivningen finner anledning antaga

sjukdomens befintlighet, dels bör han även i fall, där det är mindre troligt men dock möjligt, att sjukdomen föreligger, kunna giva nödiga föreskrifter i avbidan på, att säkrare tecken på sjukdomen möjligen kunna framträda.

11 §.

Det synes ligga i sakens natur, att djurägaren skall vara skyldig att göra vad på honom ankommer för att i möjligaste mån underlätta veterinärens och myndigheternas arbete. I praktiken har så även så gott som undantagslöst skett. I den mån det icke på grund av pågående arbete vid jordbruket eller eljest skulle vara förenat med avsevärd skada för djurägaren, synes han därvid även böra tillhandagå med den arbetskraft, som kan finnas tillgänglig å gården.

13 §.

Hittills har vid tillämpning av nedslaktningsförfarandet så tillgått, att Kungl. Maj:t antingen förordnat om nedslaktning i visst fall eller också uppdragit åt medicinalstyrelsen att tillvidare meddela dylika förordnanden. På sätt i den allmänna motiveringen (sid. 46) framhållits, är det emellertid av utomordentlig vikt, att nedslaktning, där sådan skall ske, verkställas med största möjliga snabbhet. Detta synes bäst vinnas om på förhand är klart, huruvida nedslaktningsförfarandet skall komma till användning inom orten eller ej. Avgörandet härutinnan skall enligt 17 § ankomma på Kungl. Maj:t.

Huruvida nedslaktad besättning skall nedgrävas eller förbrännas, får givetvis bero av föreliggande omständigheter. I allmänhet skall nog det förra befinnas vara lämpligast. Möjligheten att använda det senare sättet har emellertid ansetts böra lämnas öppen.

Föreskriften i sista stycket är erforderlig med hänsyn till att faran för att smitta kommit exempelvis till en nära invid den smittade egendomen befintlig gård kan vara särskilt stor. Om exempelvis en djurvårdare på den smittade egendomen själv har klövbärande djur, torde skäl i regel finnas för att genom nedslaktning även av dessa djur oskadliggöra en eventuell smitthärd. Med hänsyn till möjligheten att en veterinär skulle kunna förordna om en vidsträcktare tillämpning av denna föreskrift, än avsett är, synes lämpligt, att Konungens befallningshavandes förordnande om nedslaktning inhämtas, vilket torde kunna ske, utan att avsevärt uppskov därav vållas.

14 §.

Uppenbarligen måste det i vissa fall bliva nödvändigt att även annan mark än sådan, som tillhör den smittade egendomen tages i anspråk för nedgrävning av de dödade djuren.

Marken å stället, där djur nedgrävts, bör utmärkas, så att den icke användes på sådant sätt, att fara för möjligen förefintligt smittämnes spridning uppstår. Den tid, som föreslagits för märkenas kvarstående, har bestämts till densamma som enligt 1898 års förordning.

15, 16 och 17 §§.

I vissa i 15 § angivna fall har det syntts nödvändigt att möjliggöra undantag från ett eljest obligatoriskt nedslaktningsförfarande. Enligt sakens natur måste framställning därom göras hos veterinären, vilken det jämlikt 13 § åligger att föranstalta om slakten.

Med hänsyn till betydelsen av att nedslaktningsmetodens användning i övrigt ej genom talrika undantag göres ändamålslös, har prövningen av frågan, huruvida nedslaktningen i föreliggande fall skall ske eller ej, ansetts böra ankomma på Konungens befallningshavande.

18 §.

Angående grunderna för smittförklaring och för misstänktförklaring av område och storleken av området ifråga hänvisas till allmänna motiveringen. Vid förklaringens utfärdande skall Konungens befallningshavande särskilt för varje område meddela de föreskrifter, som skola gälla för området.

19 §.

De sakkunniga hava icke ansett skäl föreligga att bibehålla tillämpningen av de för smittförklarat område gällande föreskrifter jämväl efter slutdesinfektionen. Den i 1898 års kungl. förordning stadgade smittid av 20 dygn efter slutdesinfektionen har därför icke upptagits i förslaget. I stället har det överlämnats åt Kungl. Maj:t att förordna om fortsatt tillämpning av restriktionerna enligt 19 §. Därigenom möjliggöres att under tid, då hopp finnes att genom stränga åtgärder få bukt med sjukdomen, meddela förbud för viss tid, exempelvis mot mjölks utförande från gård, som varit smittad av sjukdomen. Vidare kan föreskrivas avverkning och desinfektion av klövar å djur, som inom viss tid efter friförklaringen föras från gården, i vilket avseende i övrigt 36 § i den föreslagna kungl. förordningen innehåller föreskrift. Avfattningen av 22 § i lagförslaget torde emellertid icke utesluta, att ett förordnande gives rörande fortsatt tillämpning av samtliga föreskrifter i 19 § under viss tid.

20 §.

Denna paragraf är delvis berörd under 18 § här ovan.

Anledningen till att för mjölk, avsedd för ostberedning, föreskrivits en uppvärmning till en lägre temperatur än för mjölk, som användes för smörtillverkning, är den, att, enligt vad de sakkunniga inhämtat, det icke är möjligt att bereda ost av mjölk, som uppvärmts till högre temperatur än 70° Celsius. I stället har föreskrivits uppvärmning till detta gradtal under en tid av 30 minuter, vilket torde vara till fyllest för dödande av mul- och klövsjukans smittämne.

22 §.

Syftet med föreskriften i denna paragraf har angivits under 19 §.

23 §.

Angående principerna för föreskrifterna om ersättning i anledning av mul- och klövsjukan hänvisas till vad därom anförts i den allmänna motiveringen.

24 §.

Det får anses rimligt att såsom villkor för ersättning av statsmedel uppställes den fordran, att vederbörande iakttagit gällande föreskrifter för sjukdomens bekämpande. Föreskrifterna därom torde vara av betydelse såsom ett medel för statsmakten att göra sig hörsammad.

Att föreskriva viss tid, inom vilken krav på ersättning skall vara fram-

ställt, torde vara nödvändigt med hänsyn till svårigheterna för en prövning av ett alltför sent framställt anspråk.

25 och 26 §§.

För att nedslaktningsförfarandet skall fylla sin uppgift att möjliggöra ett hastigt oskadliggörande av mul- och klövsjukans smittämne, är det av utomordentlig vikt, att nedslaktningen i föreliggande fall snabbt åstadkommes. En av förutsättningarna härför är, att värderingen av djuren, vilken måste föregå djurens dödande, sker utan onödigt dröjsmål. Det nu tillämpade förfarings sättet, enligt vilket värderingen verkställts av en för ett helt län utsedd nämnd, innebär ingen garanti för att nödig skyndsamhet kan under alla förhållanden iakttagas. Det har ofta förekommit, att denna värderingsnämnd samtidigt fått ett flertal förrättningar att verkställa, och det har även förekommit, att den, trots erkännansvärd arbetsintensitet, icke så snabbt som önskligt varit hunnit med värderingen. Det krävet måste uppställas, att de, som äro bemyndigade att verkställa värderingen, omedelbart, när fråga därom väckes, stå till förfogande att företaga densamma. Säkerhet för att så skall bliva förhållandet torde icke kunna vinnas, med mindre det i fall av behov finnes ett flertal värderingsmän att tillgå. Den föreslagna ordalydelsen avser visserligen att möjliggöra att lantbruksstyrelsen och vederbörande hushållningssällskap utse vardera endast en värderingsman för ett län, men uppenbart är, att flera värderingsmän böra av dessa utses i de län, där sjukdomen vunnit större spridning. Därjämte har till uppnående av den åsyftade skyndsamheten ytterligare föreslagits, att i orten bosatta nämndemän må kunna, vid förhinder för annan, delta i värderingen utan att vara för sådant ändamål särskilt förordnade.

Enligt förslaget skall en av värderingsmännen ovillkorligen vara den veterinär, som äger befogenhet fastställa, att mul- och klövssjuka föreligger. Denna anordning torde icke behöva medföra försening med värderingen, i det att dels enligt 5 § flera veterinärer kunna förordnas att såsom särskilt sakkunniga veterinärer verkställa undersökning av anmält smittfall och fastställa, huruvida sjukdomen är för handen eller icke, dels ock vilken veterinär som helst äger att, där sjukdomen redan är gängse, fastställa dess förefintlighet och omedelbart delta i värderingen.

En ytterligare garanti för att nedslaktningen icke skall bliva försenad genom värderingsförrättningen hava de sakkunniga velat vinna genom den i förslaget till kungl. kungörelse i ämnet intagna föreskriften, att vederbörande veterinär redan omedelbart efter erhållande av underrättelse om smittfall skall tillkalla vederbörligt antal värderingsmän för att tillstädeskomma redan vid det tillfälle, då veterinären verkställer sin undersökning, på det att värderingen måtte i förekommande fall kunna företagas vid samma tillfälle. Uppenbart är, att den onödiga kostnad, som i ett eller annat fall må uppstå för staten av den anledning, att mul- och klövssjuka icke vid tillfället konstateras, varigenom värderingsmännens resa visat sig vara obehöfvig, mer än väl uppväges av den trygghet för ett snabbt förfarande, som ifrågasvarande anordning medför.

27 §.

Under en större epizooti kan det för Konungens befallningshavande i de av sjukdomen mest hemsökta länen bliva alltför betungande att handhava uppgiften att pröva ersättningsansökningar, särskilt dem, som avse mjölk-

förlust. Emellertid torde för sådant fall Kungl. Maj:t jämlikt det i § 34 föreslagna stadgandet komma att utse en särskild myndighet att pröva och avgöra dessa ärenden.

28 §.

Såsom förut framhållits är det av vikt att tillse, att värderingsförfarandet sker så snabbt som möjligt, så att de smittbärande djuren utan dröjsmål kunna oskadliggöras. Givetvis kan i följd av brådskan någon gång inträffa, att misstag eller felräkning sker. Värderingsmännen kunna exempelvis utgå från felaktiga förutsättningar ifråga om djurens egenskap att vara stamboksförda. I dylika fall synes möjlighet till klagan böra finnas såväl för den enskilde som för den, vilken representerar statens intressen i detta avseende.

Ändring i värderingen synes de sakkunniga i undantagsfall böra kunna ske även på sakliga grunder, nämligen om värdet uppenbarligen är för lågt eller för högt. Med den sammansättning, som givits värderingsnämnden, torde det få antagas, att förnyad värdering sällan kommer att befinnas nödig, så mycket mindre som enligt föreskriftens avfattning den omständigheten, att ett eller annat djur uppenbarligen upptagits för högt eller för lågt, icke skall få giva anledning till ny värdering, då denna i stort sett befinnes rimlig.

Särskilt yttrande.

Av herr *Gustaf Lindstedt*.

De sakkunniga hava föreslagit, att, därest jämlikt gällande bestämmelser rörande åtgärder mot mul- och klövsjukan, förbud skulle utfärdas mot bortförandet av mjölk av idisslande djur, tillhörande viss besättning, den som äger tillgodogöra sig avkastningen av dessa djur, skall vara berättigad till ersättning för den förlust i mjölkavkastningen, som genom förbudet tillskyndas honom. Däremot hava de sakkunniga ansett det allmänna endast i vissa, särskilt ömmande fall böra påtaga sig ersättningsskyldighet gent emot andra näringsidkare, vilka på grund av åtgärderna mot mul- och klövsjukan tillskyndas förlust i sin näring. Mot de skäl, som anförts till stöd för denna inkonsekvens, torde mycket kunna vara att invända. Möjligen kan dock synas skäligt, att djurägarna, som trots de utgifter för kostnader och ersättningar, staten enligt förslaget skulle påtaga sig, dock genom de ingripande åtgärderna mot sjukdomen tillskyndas högst väsentligt intrång och betydande skada, varför de icke erhålla eller kunna bereda sig någon ersättning, av allmänna medel erhålla gottgörelse för den ifrågavarande förlusten i mjölkavkastningen, så länge tillfälle icke finnes för dem att genom försäkring trygga sig mot förlusten. Så snart däremot, vare sig genom statens åtgärder eller eljest, frågan om ordnandet av försäkring mot förluster på grund av mul- och klövsjuka blivit tillfredsställande ordnad, och därvid tillfälle beretts till försäkring mot nu ifrågavarande förlust, torde den ovan nämnda, av de sakkunniga föreslagna rätten till ersättning böra bortfalla.

Av herr *A. Ericsson*.

Beträffande förslagens reglering av ersättning för mjölkförlust enligt 18 § mom. 2 har jag icke kunnat ansluta mig till majoritetens uppfattning, att en ersättning av två femtedelar av värdet skulle vara tillräcklig, utan vill på denna punkt anföra min reservation.

Jag anser visserligen att ersättning med fulla värdet ej kan påkallas, då givetvis en del av mjölken kan tillvaratagas såväl till människoföda som till kreatursfoder. Vid alla jordbruk utom de allra minsta fordras emellertid för mjölkens tillvaratagande och utnyttjande vidtagande av särskilda anordningar samt anskaffande av kärnor, separatorer etc., vilka i allmänhet ej finnas å egendomen, där mjölken omedelbart avyttras. Med hänsyn tagen till sålunda föreliggande svårigheter för mjölkens tillvaratagande, anser jag, att ersättningen icke kan sättas lägre än till hälften av värdet beräknat på sätt i nu förevarande stadgande föreskrivits.

Förslag

till

lag angående mul- och klövsjuka.

Allmänna bestämmelser.

1 §.

Har mul- och klövsjuka yppats i närbeläget främmande land eller i län inom riket, och är fara för handen, att sjukdomen vinner insteg inom riket eller länet eller sprides till annat län, har Konungens befallningshavande att genast vidtaga de åtgärder och meddela de föreskrifter till sjukdomens förekommande eller hämmande, som kunna på Konungens befallningshavande ankomma. Därvid må Konungens befallningshavande

förbjuda onödiga folksamlingar, vilka kunna antagas bidraga till sjukdomens utbredning,

sörja för ändring, där så ske kan, av tid eller ort för tingssammanträde, uppboresstämman, marknad, auktion eller annan dylik sammankomst,

förbjuda envar, som kan befaras överföra sjukdomen, att besöka nöjeställning eller annan folksamling, som ovan sagts, eller läroverk, skola, konfirmationsundervisning eller offentlig tillställning,

låta underkasta sådan person den undersökning och de smittreningsåtgärder, som kunna finnas erforderliga,

meddela föreskrifter angående smittrenings- och andra försiktighetsåtgärder vid drivande av mejerihantering eller annan näring,

förbjuda djurs och varors forslande från ort till annan inom länet ävensom djurs sammanförande till försäljning, förevisning eller dylikt, samt

förbjuda en var annan än ägaren och innehavaren att beträda ladugård, stall eller annat rum, där kreatur eller foder förvaras, för annat ändamål än för djurens eller fodrets skötsel eller vård.

2 §.

Utan tillstånd av Konungens befallningshavande må ej kreatursuppköpare, slaktare, handelsresande eller annan såsom uppköpare eller försäljare, ej heller gårdfarihandlare, lösdrivare eller annan person, som reser från gård till annan, beträda ladugård, stall eller annat rum, där kreatur eller foder förvaras, såvitt det ej erfordras för djurens skötsel eller vård.

3 §.

Person, som inkommit från land, smittat av mul- och klövsjuka, må ej förrän tre månader förflutit, från det han inkommit till riket, användas såsom vårdare av klövbärande djur, såvida han icke vid läkarbesiktning befinnes fri från symptom av mul- och klövsjuka samt med avseende å honom och hans medförda kläder och övriga persedlar vederbörliga smittreningsåtgärder därförut vidtagas.

4 §.

Skall smittrening ske enligt denna lag eller enligt densamma meddelad föreskrift, och erfordras närmare bestämmelser om sättet för verkställande av sådan åtgärd, skall det ankomma på medicinalstyrelsen att utfärda sådana bestämmelser.

Vid smittrening, som nu sagts, må, där så finnes nödigt, kläder, foder och andra varor, redskap och andra föremål förstöras. Ej må någon genom bortförande eller annorledes undandraga varor eller föremål från sådan åtgärd.

5 §.

Om de åtgärder, som utöver vad denna lag stadgar kunna finnas erforderliga för att förhindra mul- och klövsjukans införande till riket, förordnar Konungen.

Om anmälan och undersökning av sjukdomsfall.

6 §.

Har husdjur sjuknat under omständigheter, som giva anledning misstänka, att sjukdomen är smittsam mul- och klövsjuka (aphthæ epizooticæ) skall djurets ägare eller den eljest har djuret i sin vård, där han ej tillkallat veterinär och denne genast kommer tillstädes, ofördröjligen göra anmälan om sjukdomsfallet hos vederbörande läns-, distrikts- eller stadsveterinär eller, om denne ej genast anträffas, hos vederbörande polismyndighet eller hos polisman i orten.

I anmälan skall uppgift lämnas om den anmälandes namn och bostad, den besättning, inom vilken sjukdomsfallet inträffat, antalet insjuknade djur och antalet klövbärande djur av olika slag å egendomen, sjukdomstecknen och, såvitt möjligt är, tiden för insjuknandet.

Tillhör det insjuknade djuret besättning å egendom, som enligt vad i denna förordning sägs, skall anses smittad av mul- och klövsjuka, vare anmälan, som ovan sägs, ej erforderlig.

7 §.

Kommer på sätt i 6 § sägs eller eljest till polismyndighetens kännedom, att husdjur sjuknat under omständigheter, som där omförmälas, åligger

det nämnda myndighet tillse, att veterinär, så fort ske kan, tillstädeskommer.

Vad nu sagts gälle ock länsveterinär, där han ej själv verkställer undersökning av sjukdomsfallet på sätt i 8 § sägs.

Om veterinärundersökning och åtgärder därvid.

8 §.

Distrikts- eller stadsveterinär, som mottagit anmälan enligt 6 §, eller eljest erhållit kännedom om att inom hans distrikt mul- och klövsjuka antages hava utbrutit å egendom, som ej redan enligt därom given förklaring är att anse såsom smittad av sådan sjukdom, skall, där ej veterinär redan besökt platsen och meddelat nödiga föreskrifter, ofördröjligen begiva sig dit och där besiktiga de för sjukdomen misstänkta djuren för utrönande av sjukdomens art, ävensom i övrigt anställa den undersökning, som för utredning av sjukdomens uppkomst och faran för ytterligare spridning erfordras.

Vad nu sagts gälle ock annan veterinär, där han tillkallats och förklarat sig villig hörsamma kallelsen.

Inträffar å egendom, som redan förklarats smittad av mul- och klövsjuka, ytterligare fall av sjukdomen, och finnes förnyat veterinärbesök på platsen vara av nöden för åstadkommande av betryggande åtgärder mot sjukdomens spridning, ankommer på Konungens befallningshavande att därom besluta.

9 §.

Inom varje län skall finnas en eller flera veterinärer med särskilt uppdrag att, då de av vederbörande myndighet därom anmodas, verkställa undersökning för utrönande, huruvida i visst fall sjukdom hos husdjur är smittsam mul- och klövsjuka eller ej. Dessa veterinärer förordnas av medicinalstyrelsen för viss tid, ej överstigande tre år.

Har Konungens befallningshavande erhållit underrättelse, att å ort, där mul- och klövsjuka ej är gängse, sjukdom utbrutit, som på giltiga skäl kan antagas vara sådan sjukdom, och har ej undersökning verkställts av veterinär, som i denna paragraf avses, skall Konungens befallningshavande ofördröjligen förordna om undersökning genom sådan veterinär.

10 §.

1 mom. Finner veterinär vid undersökning, som i 8 § första stycket sägs, att mul- och klövsjuka föreligger, åligger det honom

1. att förklara egendom, där djuret finnes, ävensom den del av kringliggande område, som synes erforderligt, skola, tillsvidare och intill dess Konungens befallningshavande annorlunda förordnat, vara att anse såsom smittat av mul- och klövsjuka (*smittförklarad område*);

2. att för tid, som nyss sagts, förklara det eller de områden, där på grund av samfärdsel med sålunda smittförklarade område sjukdomen kan antagas redan vunnit insteg, skola såsom misstänkta för smitta behandlas (*miss-tänkt förklarade område*);

3. att, där smittan synes hava överförts till mejeri och fara för sjukdomens spridande genom mejeriets rörelse måste anses föreligga, förbjuda mejeriet att mottaga eller utlämna mjölk eller produkter därav, till dess smittrening i föreskriven ordning skett;

4. att ombesörja, att de bestämmelser, som jämlikt denna lag eller i enlighet därmed meddelade stadganden gälla för smittförklarade områden eller misstänkta förklarade områden ävensom de ytterligare föreskrifter, veterinären med avseende å tillämpningen av nämnda bestämmelser å området ifråga må finna erforderliga, skriftligen delgivas djurägaren eller annan, på vilken bestämmelsernas och föreskrifternas efterlevnad ankommer; samt

5. ombesörja delgivning i enahanda ordning av förbud, som under 3 omförmäles.

2 mom. Anser veterinären, innan han påbörjat förrättning, som i 8 § avses, eller under förrättningens gång, att föreskrift erfordras om tillämpning å visst område av en eller flera av de i 1 mom. under 4. omförmälda bestämmelser, äge han utfärda sådan föreskrift under iakttagande av vad i samma punkt stadgas om delgivning av föreskrifter, som däri avses. Vad nu sagts gälle ock förbud, som i 1 mom. under 3. omförmäles.

11 §.

En var är skyldig, i vad honom rör, att tåla intrång av undersökning, som i 8—10 §§ avses, och att ställa sig till noggrann efterrättelse de av veterinär jämlikt 10 § meddelade föreskrifter.

Djurägare eller annan, som har djuren i sin vård, vare ock, där utväg därtill finnes, pliktig lämna veterinären för förrättningen erforderlig handräckning och tillhandahålla nödiga redskap.

12 §.

Veterinär, som verkställt undersökning, som i 3 och 4 samt 10 eller 13 §§ omförmäles, skall så skyndsamt som möjligt medelst telegram eller annorledes underrätta medicinalstyrelsen och Konungens vederbörande befallningshavande om undersökningens resultat samt därefter ofördröjligen till Konungens befallningshavande insända berättelse angående förrättningen, vilken berättelse skall innefatta ej mindre upplysning rörande de i 8 § angivna förhållanden och enligt 10 eller 13 § vidtagna åtgärder än även förslag rörande det eller de områden, som synas böra förklaras smittade av mul- och klövsjuka, och om de områden, som på grund av förbindelse med det smittade området böra såsom för smitta misstänkta behandlas.

Om djurs nedslaktning.

13 §.

Verkställes undersökning, som i 10 § sägs, av veterinär, som i 9 § avses, eller avser undersökningen djur å egendom i ort, där mul- och klövsjuka är gängse, och finner veterinären sådan sjukdom föreligga, åligger det honom, där ej nedan annorlunda stadgas eller Konungen förordnat, att nedslaktning i den ort ej vidare skall äga rum, att ombesörja ej mindre att värdering sker på sätt i 23 och 24 §§ sägs, än även att den eller de besättningar, där djur av sjukdomen angripits, sedan värdering skett, ofördröjligen nedslaktas och i föreskriven ordning nedgrävas eller förbrännas samt att erforderlig desinfektion äger rum.

Finner veterinären omständigheterna kräva, att jämväl annan besättning inom området omedelbart nedslaktas, skall ock den nedslaktning ske; inhämta dock veterinären, där så ske kan, medelst telefon eller annorledes, Konungens befallningshavandes beslut i saken.

14 §.

Djurägare eller annan, som har djuren i sin vård, må ej hindra djurens nedslaktning, där sådan jämlikt 13 eller 16 § skall äga rum.

För de slaktade djurens nedgrävning må lämpligt belägen och tjänlig mark tagas i anspråk, med iakttagande att minsta möjliga skada och intrång därav vållas. Inhägnad eller annat märke, varigenom platsen för nedgrävningen utmärkts, må ej rubbas förrän ett år förflutit från det nedgrävningen skedde.

Angående handräckning och tillhandahållande av redskap gälle vad därom i 11 § stadgas.

15 §.

Skulle med hänsyn till djurens värde eller andra särskilda omständigheter synnerliga skäl mot nedslaktningen föreligga, och synes utan allvarlig fara för sjukdomens ytterligare spridning nedslaktningen kunna uppskjutas, skall veterinären förordna om sådant uppskov och ofördröjligen göra anmälan om förhållandet till Konungens befallningshavande.

16 §.

Finnes nedslaktning böra äga rum, underrätte Konungens befallningshavande förordna, att med nedslaktningen skall anstå, till dess Kungl. Maj:t i saken beslutat, och insände genast för sådant ändamål handlingarna i ärendet till Kungl. Maj:t eller den myndighet Kungl. Maj:t bestämt.

Finnes nedslaktning böra äga rum, underrätte Konungens befallningshavande därom veterinären, som förfar på sätt i 13 § första stycket stadgas.

17 §.

Synes inom viss trakt mul- och klövsjukans spridning ej längre kunna genom nedslaktning i avsevärd grad förhindras, eller kräver eljest allmänt väl, att nedslaktningen inom viss trakt upphör, förordnar Konungen, att nedslaktning där ej vidare skall äga rum.

Konungens befallningshavande åligger, där skäl, som nu sagts, synas vara för handen, att därom ofördröjligen göra anmälan till Kungl. Maj:t, skolande därvid fogas den utredning, som för frågans prövning är behöflig.

Om smittförklaring och misstänktförklaring av område m. m.

18 §.

Finner Konungens befallningshavande efter undersökning, som i 13 § avses, att smittsam mul- och klövssjuka föreligger, skall Konungens befallningshavande förklara stället med det område däromkring, som prövas erforderligt, smittat av sådan sjukdom; meddele ock dels beslut, där så erfordras, angående det eller de områden, som skola såsom för smitta misstänkta behandlas, dels ock nödiga föreskrifter enligt 19 § i de ämnen där omförmälas.

Är sådant fall för handen, som i 10 § 1 mom. sägs, och har ej förbud meddelats, som där avses, meddele Konungens befallningshavande sådant förbud.

Konungens befallningshavandes beslut att förklara visst område smittat eller misstänkt för smitta skall bringas till allmänhetens kännedom genom kungörelse i länskungörelserna och tidning i orten. Beslutet och de i samband därmed meddelade föreskrifter skola jämväl delgivas vederbörande veterinär och polismyndighet och, där så anses lämpligt, anslås å tjänliga ställen inom det smittade området.

Avskrift av veterinärens yttrande och Konungens befallningshavandes i anledning därav fattade beslut skall insändas till medicinalstyrelsen.

19 §.

Smittförklaring enligt 18 § skall avse tiden till dess smittrening av området ifråga skett, på sätt i 21 § stadgas.

Misstänktförklaring skall, där ej Konungen annorlunda förordnar, avse en tid av fjorton dagar, räknat från den dag, då smitta senast antages hava överförts till det misstänkt förklarade området.

20 §.

Under den tid, då område är förklarat smittat eller misstänkt för smitta av mul- och klövssjuka eller jämlikt 10 § är att anse såsom smittat av sådan sjukdom, skall, där ej Konungen eller, för särskilda fall, Konungens befallningshavande annorlunda förordnar, gälla,

att till området ledande vägar spärras;

att ej någon må utan vederbörligt tillstånd lämna området eller vinna tillträde därtill;

att alla inom området befintliga klövbärande djur skola hållas i ladugård instängda och så vitt möjligt avskilda från övriga djur och *att* spillning efter smittat djur skall oskadliggöras;

att hund skall hållas inestängd eller i band, och fjäderfä, kattor och andra mindre husdjur vara inestängda eller dödas;

att från området ej må föras djur, ej heller mjölk, kött, foder eller andra varor, redskap eller andra föremål;

att mjölk av å området befintliga idisslande djur ej må användas till föda åt människor eller djur eller till smörberedning, förrän den blivit uppvärmd till minst 80 grader Celsius; ej heller till ostberedning, med mindre den under 30 minuter hållits uppvärmd till minst 70 grader Celsius.

På Konungens befallningshavande ankommer meddela erforderliga föreskrifter angående forslande av djur, varor eller redskap inom området, djurs nedslaktande till föda, sjuka djurs avskiljande från friska, samt djurs användande till körslor eller hållande å bete.

Envar inom området är skyldig ställa sig till efterrättelse av medicinalstyrelsen rörande smittrening av människor, djur, foder eller andra varor, gödsel, redskap eller dylikt, utfärdade föreskrifter.

21 §.

Sedan djuren å smittförklarad område befunnits fria från sjukdom, skall smittrening å området verkställas i enlighet med därom av medicinalstyrelsen utfärdade föreskrifter.

I fråga om sådan förrättning skall i tillämpliga delar gälla, vad i 11 § är för där avsedda fall stadgat om skyldighet att tåla intrång, att lämna handräckning och tillhandahålla redskap.

22 §.

Konungen äger förordna, att i 19 § meddelad bestämmelse skall äga fortsatt tillämpning under viss tid, jämväl efter det smittrening skett på sätt i 21 § stadgas.

Om ersättning för skada och intrång.

23 §.

1 mom. Där jämlikt stadgande i denna lag eller enligt densamma meddelade föreskrifter djur dödas eller varor, redskap eller andra föremål förstörts, är ägaren berättigad till ersättning av statsmedel med fulla värdet av vad han sålunda förlorat.

Ersättningen skall beräknas efter värdet vid tiden för dödandet eller förstörandet. Är fråga om djur, som smittats av mul- och klövsjuka, skall hänsyn tagas till djurets värde före insjuknandet. Kan ägaren enligt veterinärens intygande till nytta använda vissa delar av djuret, skall skäligt avdrag därför göras.

2 mom. Har jämlikt stadgande eller föreskrift, som i första stycket sägs, förbud utfärdats mot bortförande av mjölk av idisslande djur, tillhörande besättning å egendom, som ej förklarats smittad av mul- och klövsjuka eller egendom, där slutlig smittrening skett, skall den, som äger tillgodogöra sig avkastningen av mjölken, vara berättigad till ersättning för den förlust i mjölkavkastningen, som genom förbudet tillskyndats honom.

Förlusten skall, där ej annat visas, anses för varje dag motsvara två femtedelar av värdet av den myckenhet mjölk, som i medeltal för dag avyttrats från gården under de fem dagarna närmast före den dag, då egendomen ifråga sist förklarades smittad eller misstänkt för smitta av mul- och klövsjuka. Värdet skall beräknas efter dagspris, den tid förbudet gällde, vid avyttring till andelsmejeri i orten.

3 mom. Har någon på grund av stadgandet i 11, 14 eller 21 § tillhandahållit arbetare för handräckning, vare han berättigad till ersättning därför efter den arbetslön, som i allmänhet i orten utgår till sådan arbetare.

4 mom. Har genom i vederbörlig ordning påbjudna åtgärder för bekämpande av mul- och klövsjuka, såsom avspärning av visst område eller dylikt, vållats enskild väsentligt intrång i hans näring eller avsevärd minskning i hans arbetsförtjänst, må, där särskilt ömmande omständigheter äro för handen, ersättning därför kunna tillerkännas honom.

5 mom. Veterinär njute av statsmedel arvode och ersättning för förrettning enligt denna lag efter gällande taxa för veterinärs tjänsteförrättningar. Kostnader för kalk och andra föreskrivna smittreningsmedel bestridas av statsmedel.

24 §.

I andra fall än i 23 § sägs äge rätt till ersättning för skada eller intrång av åtgärd enligt denna lag eller i enlighet med densamma utfärdade föreskrifter ej rum.

Rätt till ersättning enligt denna lag vare förverkad, där den, som lidit skadan eller förlusten, genom bristande vård om honom tillhörigt djur eller genom överträdelse av gällande bestämmelser till skydd mot sjukdomen eller till förhindrande av dess spridning måste anses hava själv förorsakat den åtgärd, som medfört skadan eller förlusten.

Har anspråk på ersättning för nedslaktade djur ej framställts inom ett år från det nedslaktningen skedde, vare rätten till ersättning förfallen. Angående den tid, inom vilken anspråk på ersättning i övriga fall sist skall vara framställt, bestämmer Konungen.

25 §.

Innan nedslaktningen av djar enligt denna lag äger rum, skall, där ersättning jämlikt 23 och 24 §§ kan ifrågakomma, värdering av djuret ske på sätt nedan sägs.

Lantbruksstyrelsen och vederbörande hushållningssällskap skola i län, som Konungen bestämmer, var för sig utse en eller flera gode män att på anmodan deltaga i sådan värdering.

26 §.

Värdering, som i 25 § sägs, skall förrättas av vederbörande veterinär och en eller två av de i samma paragraf omförmälda gode män, vilka av veterinären för ändamålet tillkallas.

Därest i den besättning, som skall värderas, antalet nötkreatur över två år ej överstiger tio, må veterinären tillkalla en av de av hushållningssällskapet utsedde gode män och värderingen ske, där de om beslutet enas. Kan enighet ej uppnås eller överstiger antalet nötkreatur över två år i besättningen tio, skall veterinären jämväl tillkalla en av lantbruksstyrelsen utsedd god man.

Kan veterinären ej med kallelse anträffa sådan god man inom länet, som enligt vad ovan är för varje fall stadgat skall deltaga i värderingen, eller kan god man ej utan avsevärt dröjsmål komma tillstädes, må i orten bostatt nämndeman i hans ställe kallas.

Där tre gode män verkställa värderingen, skall det värde gälla, varom två av dem enas. Äro de alla av olika mening, skall det värde gälla, som motsvarar medeltalet av de av gode männen var för sig bestämda värden, dock ej mera än det belopp, som är det näst högsta.

Är djurägaren ej tillstädes vid förrättningen, utgör det ej hinder för dess verkställande.

Kostnaden för värdering, som i denna paragraf avses, gäldas av statsmedel.

27 §.

Är fråga om annan ersättning enligt denna lag än för nedslaktade djar, skall ansökan därom göras hos Konungens befallningshavande i länet, på vilken prövningen därav ankommer.

Om klagan över värderingsmäns och Konungens befallningshavandes beslut.

28 §.

Tilltror sig någon kunna visa, att i värderingsmännens beslut misstag eller felräkning förelupit, må han hos Konungens befallningshavande skriftligen söka rättelse sist inom trettio dagar från det han erhöll del av beslutet.

Förmenar kronans ombud eller enskild part, att det åsatta värdet uppenbarligen är för högt eller för lågt, må han inom samma tid hos Konungens befallningshavande skriftligen anhålla om förnyad värdering. Finner Konungens befallningshavande sannolika skäl för ansökningen föreligga, förordne Konungens befallningshavande om ny värdering genom tre ojäviga, av Konungens befallningshavande utsedda gode män. Dessa skola först pröva och avgöra, huruvida ersättningen i sin helhet uppenbarligen är för hög eller för låg. Finnes så vara förhållandet, skall ny värdering ske och sökandens ersättning därefter rättas. Finnes det ej, stånde den överklagade värderingen fast, och gälde sökanden de med den nya förrättningen förenade kostnader.

I andra fall än nu sagts må klagan över värderingsmännens beslut ej föras.

29 §.

Över Konungens befallningshavandes beslut rörande ersättning, som i 27 § avses, må klagan föras inom den tid och i den ordning, som för besvär över förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut är stadgad.

30 §.

Mot de föreskrifter och åtgärder, vilka det enligt denna lag tillkommer Konungens befallningshavande att meddela eller vidtaga, äger den, som anser sin rätt därav förnärmad eller obehörigen inskränkt, att anföra besvär inom den tid och i den ordning, som för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut är stadgad. Det överklagade beslutet gånge emellertid i verkställighet utan hinder av förd klagan.

Om tillsyn över lagens efterlevnad m. m.

31 §.

På medicinalstyrelsen ankommer att öva tillsyn däröver, att erforderliga åtgärder enligt denna lag och enligt densamma meddelade föreskrifter vidtagas till förekommande av mul- och klövsjukans införande i riket och till hämmande av sjukdomens spridning inom riket.

Det åligger Konungens befallningshavande, var inom sitt län, att vaka över efterlevnaden av denna lag och de enligt densamma utfärdade föreskrifter, ägande Konungens befallningshavande, där så finnes erforderligt, förelägga lämpliga viten.

Polismyndigheter och polismän, ävensom tull- och hamnpersonal, åligger att biträda vid tillsynen över iakttagandet av de enligt denna lag eller eljest till hindrande av mul- och klövsjukans spridning i vederbörlig ordning meddelade föreskrifter.

32 §.

Underlåter någon att skyndsamt fullgöra något, av vad honom enligt denna lag eller jämlikt densamma meddelade föreskrifter åligger, varde detsamma genom vederbörande polismyndighets försorg verkställt på den försumliges bekostnad.

33 §.

Veterinär, som försummar, vad honom enligt denna lag eller med stöd av densamma utfärdade föreskrifter åligger, straffas på sätt i allmän lag är stadgat angående den, som är förordnad att ämbets- eller tjänsteärende förätta.

34 §.

Om och i den mån Konungen så förordnar, skola de uppgifter, som enligt denna lag ankomma på viss myndighet, överflyttas å annan eller å för ändamålet särskilt tillsatt myndighet. Sådan myndighet skall äga hos Konungens befallningshavande och lokala polismyndigheter påkalla erforderlig handräckning.

35 §.

På Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer ankommer att utfärda de föreskrifter, som för tillämpningen av denna lag erfordras.

36 §.

Genom denna lag upphäves:

Kungl. förordningen den 9 december 1898 angående vad iakttagas bör till förekommande och hämmande av smittosamma sjukdomar bland husdjuren, i vad densamma avser smittsam mul- och klövsjuka (nr 126);

Kungl. kungörelsen den 24 oktober 1924 angående förbud mot användande av person, som inkommit från land, smittat av mul- och klövsjuka, såsom vårdare av klövbärande djur (nr 454);

Kungl. kungörelsen den 21 november 1924 dels angående befogenhet för länsstyrelsen att vid utbrott av smittsam mul- och klövsjuka utfärda förbud mot utförande av klövbärande djur m. m. från visst område inom länet, dels ock angående viss eftergift från gällande föreskrifter rörande organtvång och köttbesiktning (nr 488), i vad kungörelsen angår länsstyrelsens nämnda befogenhet; samt

Kungl. kungörelsen den 12 december 1924 med vissa föreskrifter rörande inskränkningar i tillträde till ladugård, stall eller annat rum, där kreatur eller foder förvaras (nr 498).

Denna lag träde i kraft den 1926.

Förslag

till

kungl. kungörelse angående vissa åtgärder till förhindrande av mul- och klövsjukas uppkomst och spridning inom riket.

Häri genom förordnas, som följer:

1 kap. Allmänna bestämmelser om åtgärder mot sjukdomens införande till och spridning inom riket.

1 §.

Har mul- och klövsjuka yppats i närbeläget främmande land eller i län inom riket, och är fara för handen, att sjukdomen vinner insteg i riket eller länet eller sprides jämväl till annat län, skall Konungens vederbörande befallningshavande ofördröjligen vidtaga de åtgärder, som kunna på honom ankomma, till vinnande av nödig beredskap för sjukdomens bekämpande och till förekommande av sjukdomens spridning till eller inom länet.

2 §.

För vinnande av nödig beredskap till sjukdomens bekämpande åligger det Konungens befallningshavande särskilt bland annat, att

1. genom meddelande i länskungörelserna, kungörelse i kyrkorna, anslag i orterna eller annorledes om faran för smittans spridande underrätta ej mindre vederbörande tjänsteveterinärer, kommunalmyndigheter och lokala polismyndigheter än även allmänheten, börande därvid en var särskilt erinras om den honom jämlikt 6, 7 eller 8 § lagen om mul- och klövsjuka åliggande skyldighet;

2. uppmana vederbörande kommunala myndigheter att själva eller genom särskilt utsedda personer medverka till att aktningen för utfärdade föreskrifter upprätthålles, samt därigenom och genom hänvändelser till hushållningssällskap, mejeriföreningar och andra sammanslutningar inom lantushållningen söka hos den jordbruksidkande befolkningen erhålla stöd i kampen mot sjukdomen;

3. med biträde, i stad av magistraten eller stadsstyrelsen, samt på landet av kommunalnämnden och polismyndigheten söka genom avtal tillförbinda enskilda personer, att, där fall av mul- och klövsjuka yppas i orten eller angränsande orter, efter anmodan av polismyndighet eller veterinär, mot ersättning av allmänna medel utföra arbeten, som erfordras för sjuk-

domens förekommande och hämmande, såsom nedslaktning och nedgrävning av smittad besättning, bevakning av smittförklarat eller misstänkt förklarat område, tillsyn över efterlevnaden av meddelade föreskrifter, smittrening och dylikt; samt

4. draga försorg därom, att tillgång till extra veterinär- och polispersonal finnes, där sådan skulle bliva erforderlig.

Angående anställande av extra veterinärpersonal gäller vad därom särskilt stadgas.

3 §.

För de i 1 § omnämnda ändamål skall Konungens befallningshavande vidare, i den mån så finnes erforderligt,

1. tillse att marknader, torgdagar, auktioner och andra dylika förrättningar, till vilka personer från närbeläget smittförklarat område kunna antagas sammankomma, så vitt möjligt inställas eller uppskjutas;

2. förbjuda nöjestillställningar och andra onödiga folksamlingar, vari personer, som i punkt 1 sägs, kunna antagas komma att delta, eller meddela föreskrifter om nödiga försiktighetsmått därvid;

3. förbjuda envar, som kan befaras överföra sjukdomen, att besöka sådan folksamling eller läroverk, skola, konfirmationsundervisning eller offentlig tillställning, samt låta underkasta sådan person den undersökning eller de smittreningsåtgärder, som kunna finnas erforderliga;

4. sörja för ändring, där så ske kan, av tid eller ort för tingssammanträde, kommunalstämma, uppboresstämma eller annan dylik sammankomst i ort, som gränsar till smittförklarat område;

5. meddela de föreskrifter rörande smittrenings- och andra försiktighetsåtgärder vid bedrivande av mejerihantering eller annan näring, som må erfordras utöver därom i allmänhet för riket eller länet gällande bestämmelser; samt

6. förbjuda djurs eller varors forslande från ort till annan inom länet ävensom djurs sammanförande till försäljning, förevisning eller dylikt eller ock förordna om erforderliga försiktighetsmått vid sådant forslande eller sammanförande.

Föreskrift, som enligt denna paragraf utfärdas rörande smittrening, skall stå i överensstämmelse med de allmänna föreskrifter rörande smittrening av människor, djur, varor och föremål, som medicinalstyrelsen äger utfärda.

4 §.

Om de lokala polismyndigheternas åligganden med avseende å mul- och klövsjukans bekämpande bör Konungens befallningshavande utfärda särskild instruktion.

Finner Konungens befallningshavande att föreskrifter, som det ej ankommer på Konungens befallningshavande att meddela, erfordras, såsom till förhindrande av smittans spridande genom transport av människor

och djur å järnväg eller annat allmänt samfärdsmedel eller å automobil, som är upplåten till allmän trafik, eller genom jordbrukskonsulenters, kontrollassistenters eller andra dylika tjänstemäns eller veterinärers eller läkares verksamhet, skall Konungens befallningshavande hos Konungen eller vederbörande myndighet göra framställning om sådana föreskrifters utfärdande.

5 §.

Utan Konungens befallningshavandes tillstånd må ej säckar och annat emballage, som inkommit från land, som helt eller delvis förklarats smittat av mul- och klövsjuka, vid handel med fodermedel, spannmål eller frö användas till förvaring eller utlämnande av sådan vara, ej heller intagas eller förvaras i ladugård, stall eller annat rum, där klövbärande djur eller foder för dem förvaras, så framt ej säckarna varit i innehavarens besittning under minst sex månader därförut eller underkastats smittrening i föreskriven ordning. Vad nu sagts äger ej tillämpning i fråga om säckar, som bevisligen inkommit från land i Sydamerika.

Angående tillstånd av Konungens befallningshavande såsom villkor för uppköpare, försäljare och kringresande personer att beträda rum, som i första stycket omförmäles, samt för användande av personer, som inkomma från viss utrikes ort, till vårdare av klövbärande djur, stadgas i 2 och 3 §§ lagen om mul- och klövsjuka.

6 §.

Från län, som till någon del förklarats smittat av mul- och klövsjuka, må ej, utan medicinalstyrelsens medgivande, till annan utrikes ort utföras hö eller halm, ej heller klövbärande djur eller följande delar av klövbärande djur, nämligen huvud, tunga, klövar, lungor, hjärta, lever, juver och friska samt oberedda hudar och skinn, vilka icke äro väl saltade eller fullständigt torkade.

Utan hinder av vad sålunda stadgats må hö och halm användas till förpackning av andra varor än växter, under villkor att varje försändelse förses med tydligt anslag därom, att vid förpackningen använt hö eller halm ej må användas till foder eller strö.

Till Gotland må varor och djur, som i första stycket sägs ej införas från inrikes ort utan tillstånd, i fall som i samma stycke sägs, av medicinalstyrelsen, och eljest av Konungens befallningshavande i Gotlands län.

7 §.

Under tid, då ett län till någon del är förklarat smittat av mul- och klövsjuka, skall automobil, som inom länet begagnats för transport av klövbärande djur till eller från offentligt slakthus eller därtill hörande marknadsplats för kreaturshandel eller till eller från exportslakteri eller, vad angår Malmöhus län, kreaturmarknadsplatsen i Malmö, efter verkställd lossning undergå rengöring och desinfektion å lossningsorten.

Verkställes transport av klövbärande djur medelst automobil, som användes i yrkesmässig trafik, skall rengöring och desinfektion av automobiler verkställas, förutom i ovan nämnda fall, i varje fall där transporten sker till eller från torgplats eller annan torgplats eller annan marknadsplats.

8 §.

Angående införsel av djur, djurdelar, fodermedel och andra varor från smittförklarad utrikes ort samt djurs utförande till dylik ort, så ock angående smittrening av järnvägsvagn, med vilken djur eller varor från sådan ort eller klövbärande djur befordrats, gäller vad därom är särskilt stadgat.

2 kap. Om särskilda åtgärder med anledning av sjukdomsfall inom riket.

Sjukdomsfalls anmälade och veterinärs tillkallande.

9 §.

Polismyndighet, som erhållit underrättelse, som i 2 § under 1 omförmäles, skall hålla noggrann hand däröver, att sjukdomsfall inom orten, som kunna giva anledning misstänka, att mul- och klövsjuka föreligger, av djurägaren eller den, som har djuren i sin vård, ofördröjligen i föreskriven ordning anmälas.

Har polismyndigheten genom sådan anmälan eller eljest erhållit kännedom om sjukdomsfall, som nu sagts, åligger det myndigheten att genast göra sig underrättad, huruvida djurägaren tillkallat tjänsteveterinär eller ock annan veterinär, som förklarar sig villig hörsamma kallelsen, samt att i annat fall ofördröjligen per telefon eller annorledes tillkalla veterinär, för vilken hinder att hörsamma kallelsen ej föreligger. Därvid skall, där sjukdomsfallet inträffat inom ort, där mul- och klövsjuka ej är gängse, hänvändelse först ske till veterinär, som i 9 § lagen om mul- och klövsjuka omförmäles, där sådan veterinär finnes inom orten, och eljest till den veterinär, som kan antagas fortast komma tillstädes. I övriga fall skall vederbörande tjänsteveterinär i första hand tillkallas. Kallelsen skall av polismyndigheten, så fort ske kan, skriftligen bekräftas.

Därest polismyndighet icke är i stånd att med kallelse anträffa veterinär, som ovan sägs, anmäle det för länsveterinären eller Konungens befallningshavande.

10 §.

Vad i 9 § andra stycket stadgas om polismyndighet gälle ock länsveterinär, där han ej själv verkställer undersökning av sjukdomsfallet.

Veterinärförrättningen och förfarandet därvid.

11 §.

Tjänsteveterinär, som mottagit anmälan eller kallelse, som i 6 eller 7 § lagen om mul- och klövsjuka omförmäles, så ock annan veterinär, som förklarat sig villig hörsamma sådan kallelse, skall, därest sjukdomsbeskrivningen giver anledning misstänka, att mul- och klövsjuka utbrutit inom besättningen i fråga, omedelbart förklara egendomen, där besättningen finnes, misstänkt för smitta av sådan sjukdom, till dess veterinären vid besök å stället erhållit visshet om sjukdomens art; give ock vederbörande underrättelse, där så ske kan, om vad denne i anledning av förklaringen har att iakttaga.

Är sådant fall för handen, att nedslaktning av egendomens besättning, enligt vad i 13 § lagen om mul- och klövsjuka stadgas, kan komma att äga rum, och har förklaring givits, som i första stycket sägs, skall veterinären genast kalla gode män till erforderligt antal för verkställande av värdering på sätt i 26 § samma lag stadgas.

Veterinären skall därefter ofördröjligen besöka stället för verkställande av sådan besiktning och undersökning, som i 8 § ovannämnda lag sägs.

12 §.

Förrättning, som i 11 § tredje stycket sägs, skall avse

1. undersökning av de sjuka djuren för fastställande av sjukdomens art;
2. undersökning av de lokala förhållandena för bedömande av de för sjukdomens hämmande och förekommande av dess ytterligare spridning erforderliga åtgärder;
3. utredning rörande sjukdomens uppkomst; samt
4. utredning angående samfärdseln med andra gårdar under de 14 dagarna närmast därförut för bedömande, i vad mån sjukdomen redan kan antagas vunnit spridning till annan besättning.

Undersökning enligt 1. skall ske i den ordning medicinalstyrelsen föreskriver.

Vid utredning av sjukdomens uppkomst skall särskilt utrönas, huruvida densamma överförts genom person- eller djurtrafik eller genom tillförsel av djur eller av foder, spannmål, tomsäckar, annat emballage, gödsel eller andra varor.

Vid utredning enligt 4. skall efterforskas, huruvida personer från den smittade gården varit i beröring med personer eller djur å annan gård, om kreaturen varit på bete å samfälld betesmark eller använt gemensamt vattningsställe, om djur, foder, gödsel, redskap, mjölk eller annan dylik vara förts från gården till annan gård, där klövbärande djur finnas, eller om smitta på annat dylikt sätt kan hava förts till annan besättning.

Angående veterinärens utrustning och de försiktighetsmått, som böra av honom vid förrättningen iakttagas, gäller vad medicinalstyrelsen därom föreskriver.

13 §.

Kan veterinären ej genast bestämma, huruvida mul- och klövsjuka föreligger eller ej, men finnes under förrättningens gång anledning misstänka sådan sjukdom, skall veterinären, i avvaktan på undersökningens slutförande och sjukdomens fastställande, meddela föreskrift om tillämpning, i den mån han finner omständigheterna föranleda, av vad i 20 § lagen om mul- och klövsjuka stadgas rörande smittförklarade område.

14 §.

1 mom. Finnes veterinären vid undersökning, som i 12 § sägs, att smittsam mul- och klövsjuka är för handen, åligger det honom att förklara egendomen, där djuret finnes, ävensom den del av kringliggande område, som synes erforderligt, skola tillsvidare och, intill dess Konungens befallningshavande i länet annorlunda förordnat, vara att anse såsom smittat av mul- och klövsjuka.

Smittförklaringen skall avse ett sammanhängande område med tydliga gränser, som lätt kunna utmärkas och beskrivas. Är sjukdomen förut gängse i orten skall i huvudsak allenast den egendom, vars besättning undersökningen avsett, ingå i området. I övrigt skall iakttagas, att större område ej smittförklaras, än som med hänsyn till dess belägenhet i förhållande till den smittade gårdens byggnader, samtrafiken närbelägna gårdar emellan och andra dylika lokala förhållanden oundgängligen fordras.

Finnes med hänsyn till samfärdseln inom området nödigt avstänga viss del därav, må särskilda delar av området, var för sig, förklaras smittade.

2 mom. Veterinären skall vidare förordna angående det eller de områden, som, med hänsyn till de jämlikt 12 § 3. och 4. utredda förhållanden, skola tillsvidare och, intill dess Konungens befallningshavande beslutat i ärendet, såsom misstänkta för smitta behandlas.

Såsom skäl för dylik förklaring skall anses, att mellan området i fråga och smittförklarade område under de 14 dagarna närmast före sjukdomens utbrott

a) personer från endera området beträtt gårdsplan eller boningshus å det andra eller ladugård, stall eller annat rum, där kreatur eller foder förvaras;

b) djur från någotdera området kan antagas hava kommit i beröring med djur från det andra såsom genom betäckning eller djurförsäljning eller genom användande av gemensam väg eller vattenställe, samfällt bete eller dylikt;

c) foder- eller gödselmedel, mjölk eller andra ladugårdsprodukter, ladugårdsredskap eller dylikt förts från det smittförklarade området till det andra, eller sådana varor från båda områdena samtidigt forslats å samma fordon eller med begagnande av samma arbetskraft.

I förklaring, som i detta moment avses, skall särskilt angivas, huruvida

utförsel i föreskriven ordning av rå mjölk från området må äga rum eller ej.

3 mom. Finnes vid undersökning, som i 12 § sägs, mejeri hava kommit i sådan beröring med smittförklarade område, att fara för smittans spridande genom dess rörelse måste anses föreligga, skall veterinären förklara mejeriet stängt, intill dess smittrening skett i den ordning, medicinalstyrelsen föreskrivit.

Såsom skäl till dylik förklaring skall särskilt anses, att mejeriet under de 14 dagarna närmast därförut mottagit mjölk från smittat område, samt i övrigt i tillämpliga delar gälla vad i 2 mom. stadgas.

15 §.

Gives förklaring, som i 14 § 1 mom. sägs, och skall jämlikt 13 § lagen om mul- och klövsjuka nedslaktning av djur å området omedelbart äga rum, skall veterinären avgöra, vilka djur, som skola slaktas, samt, efter värdering på sätt i 38 § stadgas, låta vid förrättningen verkställa slakten och ombesörja de slaktade djurens nedgrävning eller förbränning, allt i den ordning medicinalstyrelsen för vinnande av erforderlig trygghet mot smittans spridande föreskriver.

Är veterinären ej jämlikt 13 § lagen om mul- och klövsjuka behörig att verkställa nedslaktning, som nu sagts, skall han draga försorg därom, att erforderlig grav för djurens nedgrävning öppnas.

Tillhandahålles ej frivilligt mark för djurens nedgrävning, anmäla veterinären genast förhållandet till polismyndigheten i orten, som har att efter samråd med veterinären anvisa erforderlig lämplig mark.

Erhålles ej genom djurägarens förmedling nödig arbetskraft, skall polismyndigheten för arbetets utförande skyndsamt tillkalla personer, med vilka avtal träffats på sätt i 2 § punkt 3 sägs. Härvid skall iakttagas, att arbetet så vitt möjligt ej bör utföras av personer, vilka på grund av sin sysselsättning kunna antagas komma i beröring med klövbärande djur utom smittat område.

16 §.

Veterinären må förordna om uppskov med nedslaktning under förutsättning,

att besättningen består av djur med synnerligen högt avelsvärde och att nedslaktning av densamma skulle komma att medföra väsentlig skada för kreatursskötseln i allmänhet i länet, samt

att med hänsyn till lokala förhållandena effektiv avspärrning av den smittade egendomen, betryggande smittrening och fullständigt genomförande i övrigt av de rörande smittförklarade områden i allmänhet gällande bestämmelser synas kunna åstadkommas, eller

att med hänsyn till den spridning, sjukdomen redan vunnit i orten, eller till smittkällans art nedslaktning såsom medel mot sjukdomens ytterligare spridning synes ändamålslös.

Förordnar veterinären om uppskov, skall han genast och utan avvaktan på avsändandet av berättelse, som i 19 § sägs, göra anmälan om förhållandet till Konungens befallningshavande. I anmälan skall redogörelse lämnas för de skäl, som föranlett uppskovet.

17 §.

I samband med förklaring, som i 14 § 1 eller 2 mom. sägs, skall veterinären meddela de särskilda föreskrifter, som med hänsyn till vad vid förrettningen inhämtats, finnas erforderliga för tillämpningen av de bestämmelser, som enligt lagen om mul- och klövsjuka och 21—30 §§ denna kungörelse gälla för vart och ett av de i nämnda moment avsedda fall.

Såväl nämnda bestämmelser som veterinärens föreskrifter, skola, jämte den givna förklaringen, av veterinären skriftligen delgivas djurägare, hushållsföreståndare eller annan, på vilken efterlevnaden av dem ankommer; och tage veterinären dennes skriftliga erkännande eller polismans bevis om delgivningen.

Veterinären skall ock lämna erforderliga föreskrifter, råd och anvisningar om sjukvården samt om smittrening och andra åtgärder för hävande av sjukdomen och för begränsande av sjukdomsfallen.

Då område, som förklarats smittat eller misstänkt för smitta, enligt därom gällande bestämmelser avspärras, skall veterinären tillse, att till området ledande vägar medelst träbom eller på annat lämpligt sätt för trafik avstängas och att vid spärrningsställen och andra lämpliga ställen lättläsliga anslag uppsättas med påskrift, att smittsam mul- och klövsjuka förefinnes eller att området är misstänkt för sådan sjukdom samt att tillträde är vid laga ansvar förbjudet.

För delgivning enligt andra stycket och för åtgärd enligt tredje stycket äger veterinären påkalla erforderlig handräckning av vederbörande polismyndighet eller polisman.

18 §.

Innan förrettning, som ovan sägs, avslutats, skall veterinären, därest mul- och klövsjuka funnits vara för handen, delgiva vederbörande polismyndighet eller polisman, särskilt för varje område, beträffande vilket förklaring jämlikt 14 § utfärdats, ej mindre förklaringens innehåll än även innehållet av de av veterinären jämlikt 17 § meddelade föreskrifter; ange ock de ställen, där väg spärrats eller anslag uppsatts.

På polismyndigheten ankommer härefter övervaka, att meddelade föreskrifter iakttagas och att området bevakas, på sätt Konungens befallningshavande i den i 4 § första stycket stadgade ordning föreskrivit.

19 §.

Underrättelse, som i 12 § lagen om mul- och klövsjuka sägs, skall av veterinären lämnas, allenast där sådan sjukdom funnits vara för handen.

Berättelse, som i nämnda lagrum omförmäles, skall innefatta noggrann uppgift om

den egendom, som undersökningen avsett, ägarens namn, namnet å hushållsföreståndaren eller annan, som har djuren i sin vård, samt antalet kreatur av olika slag å egendomen;

anmälan, kallelse eller annan underrättelse, som må hava föranlett undersökningen, och tiden för underrättelsens ankomst;

åtgärd, som veterinären må hava vidtagit jämlikt 11 §;

tiden för avresan och ankomsten till platsen för undersökningen;

förrättningsens förlopp och vad vid densamma i vart och ett av de i 12 § 1.—4. angivna hänseenden inhämtats;

veterinärens enligt 14—18 §§ meddelade beslut, utfärdade föreskrifter och vidtagna åtgärder; samt

de ytterligare åtgärder eller föreskrifter, som veterinären må finna påkallade, men vilkas vidtagande eller utfärdande ej ankommer på honom.

Berättelsen skall avgivas enligt formulär, som fastställas av medicinalstyrelsen. Blanketter till formuläret tillhandahållas av Konungens befallningshavande.

Smittförklarande och misstänktförklarande av område m. m.

20 §.

Med ledning av den i 19 § omförmälda berättelsen skall Konungens befallningshavande pröva, huruvida den verkställda undersökningen är tillfyllest. Är berättelsen ofullständig, infordre Konungens befallningshavande från veterinären felande uppgifter. Finnes jämlikt 9 § lagen om mul- och klövsjuka eller eljest förnyad undersökning erforderlig, förordne Konungens befallningshavande därom.

Då fullständig utredning föreligger, meddele Konungens befallningshavande beslut på sätt i 18 § ovannämnda lag stadgas. Är utredningen i vissa frågor fullständig, men i andra ej, meddele Konungens befallningshavande beslut beträffande förstnämnda frågor, i den mån det lämpligen ske kan.

I beslut, varigenom område förklaras misstänkt för smitta, skall tillika angivas, huruvida rå mjölk må från området utföras eller ej.

Därvid skall hänsyn tagas till den fara, som synes föreligga för att smittämne förts till området.

Av Konungens befallningshavande enligt 18 § lagen om mul- och klövsjuka samt 21—30 §§ här nedan meddelade föreskrifter, skola, jämte det de kungöras på sätt i 10 § andra stycket samma lag sägs, i de delar, vari de avvika från de av veterinären vid undersökningsförrättningen meddelade, genom polismyndighetens försorg delgivas djurägare, hushållsföreståndare, mejeriföreståndare eller annan, på vilken deras efterlevnad ankommer.

3 kap. Om särskilda föreskrifter rörande smittförklarade område.

21 §.

Sedan område förklarats smittat av mul- och klövsjuka, skall, där ej Konungens befallningshavande eller, jämlikt 17 §, veterinären annorlunda förordnat, rörande rätten att lämna området, djurs och varors införande till området och utförande därifrån samt djurens skötsel och vård m. m., utöver vad därom i 20 § lagen om mul- och klövsjuka stadgas, gälla vad nedan i 22—30 §§ föreskrives.

Tillträde till smittförklarade område m. m.

22 §.

1 mom. Med de undantag nedan sägs må ej någon utan skriftligt tillstånd av vederbörande veterinär (passersedel) vinna tillträde till smittförklarade område eller lämna detsamma. Tillstånd att inkomma på området bör i allmänhet ej lämnas andra än dem, som för stadigvarande uppehåll begiva sig dit. Tillstånd att lämna området skall givas i de uti 23 § omnämnda fall med föreskrift, att tillståndshavaren före avfärden vidtager erforderliga smittreningsåtgärder. I övrigt må sådant tillstånd endast givas i trängande fall och under villkor tillika, att tillståndshavaren ej besöker gård eller plats, där klövbärande djur finnas.

För ombesörjande av de dagliga sysslorna å gård inom området må utom detsamma boende personer ej anlitas, där det ej är oundgängligen nödvändigt. Är torpare eller annan utom området boende för sin utkomst beroende av arbetet å gården, må han ej av veterinären förvägras tillstånd att begiva sig till arbetsplatsen; dock bör han om möjligt kvarbliva inom området, under den tid smittförklaringen gäller.

Veterinären skall föra förteckning i datumföljd å utgivna passersedlar, utvisande namnet å den, som erhållit sedeln, och det ändamål för vilket sedeln utfärdats.

2 mom. Tillstånd, som i 1 mom. sägs, är ej erforderligt för veterinär, som kallats för undersökning av djur å området eller som inställt sig med anledning av pågående eller inträffat fall av mul- och klövsjuka,

läkare, som kallats med anledning av inträffat sjukdomsfall eller inställt sig för undersökning med anledning av utbruten eller befarad smittsam sjukdom, eller barnmorska, som kallats till förlossning, eldsläckningsman- skap vid å området inträffad brand eller annan, som är stadd i liknande ärende av väsentlig vikt, där veterinärens tillstånd ej kan inhämtas eller avvaktas och ärendets utförande ej tål uppskov.

I fall, som nu sägs, må allenast den till området ledande huvudvägen anlitas för tillträdet till eller lämnandet av området, och åligger det vederbörande iakttaga de försiktighetsmått, som må vara för sådana fall föreskrivna eller enligt allmän uppfattning erforderliga.

Djurs och fordons utförande från området.

23 §.

1 mom. I andra fall än nedan sägs må husdjur och fordon icke föras från området utan tillstånd av Konungens befallningshavande.

2 mom. Svin må föras från området direkt till slakt, därest de åtföljas av intyg av veterinär, utvisande att såväl de som samtliga de djur, som varit uppställda tillsammans med dem, vid av veterinären omedelbart före bortförandet verkställd besiktning befunnits fria från mul- och klövsjuka; dock att med avseende å sättet för sådan transport skall iakttagas vad Konungens befallningshavande därom förordnar.

Hästar och fordon må föras från området för brukande av till egendomen hörande jord och för transport av förnödenheter till eller från området.

Ston må för betäckning utföras från området under villkor, att betäckningen icke äger rum inomhus eller å den vanliga betäckningsplatsen och att stoet efter betäckningen omedelbart återföres.

Vid utförelse, som i detta moment avses, skola djur och fordon smittrenas enligt därom av medicinalstyrelsen utfärdade föreskrifter, där ej transporten sker direkt till mark, tillhörig brukare inom det smittförklarade området, eller till annat smittförklarat område och sådan under färden använd väg, som jämväl nyttjas av andra, nyligen betäckts av ett tjockt lager kalk.

Körsven eller annan, som omhänderhar djuret eller fordonet, må ej under uppehållet utom området utan tvingande skäl lämna djuret eller fordonet eller träda i personlig beröring med annan.

Angående tillstånd att åtfölja transport, som i detta moment avses, stadgas i 22 §.

Om varors utförande från området.

24 §.

1 mom. Mjök må ej utföras från smittförklarat område, där ej Konungen efter särskild prövning annorlunda förordnar. Vad nu sagts gälle ock kärnmjök och vassla.

2 mom. Med de i 3 mom. stadgade undantag må andra varor än ovan nämnts ej utföras utan Konungens befallningshavandes tillstånd.

3 mom. Under nedan stadgade villkor må vederbörande veterinär meddela tillstånd till utförande från området av smör, ägg, kött, spannmål och andra livsförnödenheter. Såsom villkor för meddelande av sådant tillstånd skall gälla:

1:o) beträffande samtliga varuslag, att uppskov med utförelsen skulle medföra avsevärd skada för ägarens ekonomi eller att den till utförelse avsedda varan är underkastad snar förskämning samt att ägaren skriftligen på heder och samvete ej mindre intyggar, att ej någon, som deltagit

i skötseIn eller vården av de klövbärande djuren, jämväl deltagit i arbetet med varans beredande eller förpackande, än även försäkrar, att de såsom villkor för tillståndets tillgodonjutande meddelade föreskrifter skola noggrant iakttagas;

2:o) beträffande smör, att på enahanda sätt intygas, att den mjölk, som använts vid smörets framställande, blivit uppvärmd till minst 80° Celsius; samt

3:o) beträffande kött av klövbärande djur, att djuret före slakten undersökts av veterinären och därvid befunnits fritt från varje tecken av mul- och klövsjuka.

Såsom villkor för tillgodonjutande av tillstånd enligt detta moment skall gälla, beträffande fjäderfä, att kropparna blivit skållade eller svedda, beträffande ägg, att de tvättas i ättika samt, beträffande samtliga varor, att emballaget före förpackningen underkastas den smittrening, som medicinalstyrelsen med avseende å varje slag av emballage föreskrivit;

att förpackning, inlastning, transport och avlämnande av varan sker utan biträde av någon, som deltagit i vården av klövbärande djur eller att försiktighetsmått, som veterinären föreskriver, iakttagas;

att vid varans avlämnande den, som verkställt transporten, ej kommer i beröring med emottagaren; samt, där så erfordras,

att avlämnandet sker å plats och på sätt veterinären anvisar.

Tillstånd, som i detta moment avses, skall lämnas skriftligt och vara avfattat enligt formulär, som fastställles av medicinalstyrelsen.

Vid utförseln och intill dess varan till emottagaren avlämnats skall den, som verkställer transporten, medföra tillståndsbeviset ävensom i fall, som under 2:o) sägs, det där omförmälda intyg och i fall, som under 3:o) avses, intyg av veterinären om undersökning, som där sägs.

Om rengöring av bostäder m. m.

25 §.

Så snart område förklarats smittat av mul- och klövsjuka, skola golven i ladugården och andra stallar ävensom gårdsplaner och infartsvägar i erforderlig omfattning för smittrening kalkas eller annorledes behandlas på sätt veterinären föreskriver. Viss, lämpligt belägen del av byggnad eller gårdsplan rengöres och behandlas på enahanda sätt för att användas till förvaringsplats för gårdens i bruk varande åkdon. Smittreningen skall vidtagas så ofta, veterinären anser nödigt.

Av gårdsfolket de senaste dagarna använda skodon desinfekteras genast.

Bostadstrappor samt lokaler, där människor de senaste dagarna längre eller kortare tid uppehållit sig, skola skuras eller tvättas. Där befintliga golvmattor skola undanläggas till dess smittrening skett på sätt i 4 kap. stadgas.

Vid ingången till bostäder, ladugårdar och svinstall samt vid gårdspärr skall finnas anordning för smittrening av händer och skodon.

Om djurens vård, mjölkning m. m.

26 §.

Ej må någon komma i beröring med de klövbärande djuren eller beträda ladugård eller stall, där djuren eller foder för dem förvaras, för annat ändamål än för djurens skötsel och vård.

De, som omhänderhava djurens vård och mjölkning, skola under arbetet därmed vara iklädda överdragskläder och särskild fotbeklädning, vilka avtagas varje gång, de lämna stallet eller ladugården, och där på avskild plats förvaras. Den, som lämnar ladugård eller svinstall, eller som inträder i bostad eller lämnar gården, skall smittrena händer och skodon.

27 §.

Innan mjölkning av djur inom området påbörjas, skola spenar och nedre delen av juvret omsorgsfullt tvättas med ljumt såpvatten och sedan torkas. Den, som verkställer mjölkning, skall såväl före som efter densamma omsorgsfullt tvätta sina händer med tvål och vatten samt därefter desinfektera dem. Äro djuren på bete, skall den, som verkställer mjölkningen, vid återkomsten till gården avtaga under mjölkningen begagnade överdragskläder och fotbeklädning; och må han ej under hemfärden träda i personlig beröring med andra.

28 §.

Vid slakt av nötkreatur, får eller get, skola underben, klövar, blod och annat avfall rikligen beströs med kalk och nedgrävas eller ock förbrännas, varjämte huvudet kokas och huden i föreskriven ordning smittrenas. Vid slakt av svin skola klövar, blod och annat avfall förbrännas eller rikligen beströs med kalk och nedgrävas. Svinkroppen med huvud skallas med kokhett vatten.

29 §.

Inom smittförklarat område befintliga klövbärande djur skola, där ej Konungens befallningshavande för särskilt fall annorlunda förordnar, hållas inestängda. Efter tillstånd av veterinären må de dock, där de vid smittförklaringen befunno sig ute å betesmark, kunna där kvarbliva, under förutsättning

att deras förande från betesmarken finnes medföra större fara för smittans spridande än deras kvarstannande å betet,

att antingen djuren tjudras eller ock betesmarken avspärras och vakt-hållning anordnas, samt

att det tillses, att den personal, som sköter djuren, icke kommer i förbindelse med människor och djur, som kunna överföra smittan till annat ställe.

30 §.

1 mom. Det yttre lagret av den å gård inom smittförklarade område, vid sjukdomens utbrott, å gödselstaden befintliga gödsel skall omedelbart borttagas samt, jämte den då i ladugård och stall befintliga och sedermera uppkommande gödseln, särskilt för sig uppläggas samt dagligen täckas med halm eller hästgödsel och för smittrening begjutas med kalkmjölk eller på annat föreskrivet sätt behandlas. Det nedre lagret av gödselstacken komposteras och täckes med ett minst 15 centimeter tjockt lager av jord.

Kan gödseln ej sålunda åtskiljas, skall all gödseln enligt av veterinären meddelade anvisningar uppläggas och behandlas på sätt ovan i första punkten sägs.

2 mom. Där urin tillvaratages och förvaras i brunn, må den ej föras därifrån, med mindre den smittrenas medelst osläckt kalk eller på annat föreskrivet sätt eller utslås å gödselstaden, eller ock veterinären, sedan tillfredsställande jäsning skett, lämnar tillstånd till borttagandet. Urin, som kvarbliver i ladugård eller stall, skall behandlas med torvströ i tillräcklig mängd och behandlas som gödsel.

Öppet rinnande urin eller gödselvatten samt öppna samlingar därav skola efter veterinärens anvisningar dagligen tillsättas osläckt kalk eller annorledes smittrenas.

3 mom. Angående den tid, då i 1 mom. omförd gödsel ej må tagas i bruk, stadgas i 34 §.

4 kap. Om slutlig smittrening.

31 §.

Sedan till veterinärens kännedom kommit, att sjukdomstecknen upphört beträffande samtliga djur inom smittförklarade område, skall veterinären på begäran ånyo besiktiga djuren. Finnas de därvid friska, skall veterinären utfärda förklaring därom och förordna om slutlig smittrening inom området.

32 §.

Slutlig smittrening skall omfatta samtliga inom det smittförklarade området befintliga djur, som varit angripna av sjukdomen eller haft beröring med eller varit uppställda i samma stall eller haft samma vårdare som dessa.

Smittrening skall vidare ske av personer, kläder och bostäder samt av ladugård, stall, foderrum, foderloft, fodergångar och gödselstad, platserna närmast därintill, urinsamlingar, under förrättningen begagnade vägar och anlitade hästar samt åkdon, seldon och redskap, säckar och annat emballage, som kan tänkas vara förorenat av smittämne.

Veterinären åligger tillse, att smittrening verkställes i den ordning, medicinalstyrelsen föreskriver.

Vad i 15 § sista stycket stadgas om tillkallande av arbetskraft, där så erfordras, äger motsvarande tillämpning ifråga om förrättning, som här avses.

33 §.

Sedan smittrening slutförts på sätt i 32 § sägs, skall veterinären giva en var djurägare eller annan, som omhänderhaft vården av besättning inom området, bevis därom, att slutlig smittrening inom området skett, på sätt i 21 § lagen om mul- och klövsjuka stadgas; meddele ock denne underrättelse, vad han därefter har att iakttaga, enligt vad i 5 kap. stadgas.

5 kap. Särskilda föreskrifter beträffande område, som undergått slutlig smittrening.

34 §.

Efter det slutlig smittrening å smittförklarad område skett, på sätt i 4 kap. stadgas, skall, vad i 21, 22 och 24—28 §§ samt 29 § första punkten och 30 § 1 och 2 mom. stadgas, upphöra att gälla.

Bestämmelserna i 23 § samt, vad i 29 § stadgas om djurs kvarblivande å bete, skall fortfarande äga tillämpning, intill dess 20 dagar förflutit, från det smittrening skedde.

Gödsel, som jämlikt 30 § första punkten upplagts, skall i samband med smittrening, som här avses, täckas med ett minst 15 centimeter tjockt lager av jord. Sådan gödsel och gödsel, som i samma paragraf 1 mom. andra stycket avses, må ej användas, förrän tre månader förflutit efter nämnda smittrening. Gödsel, som i 30 § 1 mom. andra punkten sägs, må ej användas före en månad efter samma tidpunkt. Då gödseln användes, skall den omedelbart nedgrävas.

35 §.

Utan hinder av vad i 34 § andra stycket stadgas, må klövbärande djur kunna utsläppas å bete utom området, där veterinären därtill giver tillstånd. Sådant tillstånd må lämnas under förutsättning

att, där vägen till betesmarken jämväl nyttjas av andra än de inom det förut smittförklarade området boende, densamma såväl före som efter beträdandet beströs med ett tjockt lager av kalk, samt

att djuren icke använda samfällt vattenställe eller vattenställe, vars vatten under dess vidare lopp kan komma till användning för vattning av andra djur.

36 §.

Vill någon, där sådant eljest är medgivet, förr än nio månader förflutit, efter det område slutligen smittrenats på sätt i 4 kap. sägs, för annat ändamål än för omedelbar nedslaktning från området bortföra idisslande djur eller svin, som vid tiden för smittan befunnit sig å egendomen, vare skyldig tillse, att djurets klövar omedelbart före bortförandet omsorgsfullt beskäras och bestrykas antingen med tjära eller med tjärsprit, bestående av tre delar tjära och en del sprit.

Mottager någon, med vetskap om att behandling, som nyss sagts, uraktlåtits, här avsett djur, åligge det honom att omedelbart låta djuret undergå sådan behandling.

6 kap. Särskilda bestämmelser rörande misstänktförklarat område.

37 §.

Angående tillträde till misstänktförklarat område och rätt att lämna sådant område skall i tillämpliga delar gälla vad i 19 § stadgas, dock att tillstånd ej må förvägras skolbarn att besöka skola, under förutsättning, att de icke hava någon beröring med klövbärande djur.

Är området förklarat misstänkt med mjölkspärr, må från gården icke föras mjölk annat än i kokt tillstånd.

Angående utförsel från misstänktförklarat område av djur, djurdelar, spannmål, foder och andra varor, om hästares användande till egendomens brukande och till körslor och om de åtgärder, som böra vidtagas beträffande hundar, kattor, fjäderfä och andra smådjur, skall gälla vad i nämnda hänseenden stadgats beträffande smittförklarad egendom.

7 kap. Om värdering av djur och ersättnings utbekommande.

38 §.

Ersättning för slaktade djur utgår med belopp, vartill djurens värde skattats vid värdering i den ordning 25, 26 och 27 §§ lagen om mul- och klövsjuka stadgar.

39 §.

Veterinär, som tillkallat värderingsmän på sätt i 11 § andra stycket sägs, skall, där det kan ske utan att avresan till platsen för undersökningen därigenom fördröjes, söka på förhand göra sig underrättad om antalet djur av olika slag i besättningen samt huruvida djur införts eller varit berättigade till införande i riksstamboken eller av annan orsak har högt marknadsvärde.

Vid förrättningen skola värderingsmännen söka av djurägaren eller

hans ombud samt gårdens folk ävensom av tillgängliga mjölkningslistor och andra dylika förteckningar inhämta så fullständiga upplysningar som möjligt rörande alla de omständigheter, som kunna vara av betydelse för bedömandet av djurens värde. Där så ske kan, och det för värdets bestämmande erfordras, skola djuren vägas.

40 §.

Värderingsmännens beslut skall avse värdet, särskilt för vart och ett av samtliga djur inom en och samma besättning, beträffande vilka veterinären förordnat, att desamma skola slaktas och nedgrävas, ävensom beloppet av avdrag, som jämlikt 23 § 1 mom. andra stycket lagen om mul- och klövsjuka bör äga rum. I beslutet skola de grunder, efter vilka värderingen skett, angivas.

41 §.

Över värderingsförrättningen skall genom veterinärens försorg upprättas instrument i två exemplar, innehållande uppgift rörande

1. tid och ort för förrättningen,
2. ägarens och gårdens namn,
3. antalet djur av olika slag, som värderingen avsett,
4. de särskilda omständigheter, ägaren eller den honom företrätt till utredning om värdet åberopat,
5. de av värderingsmännen till grund för värderingen beträffande olika djurgrupper inom besättningen tillämpade medelvärden samt de omständigheter, som värderingsmännen ansett böra föranleda till särskilt högt eller särskilt lågt värde,
6. avdrag, som jämlikt stadgandet i 23 § 1 mom. andra stycket lagen om mul- och klövsjuka bör äga rum;
7. värderingsmännens beslut.

Äro värderingsmännen ej ense, skall i instrumentet antecknas den mening, en var av dem företrätt, jämte skälen därför.

Instrumentet, som skall upprättas enligt härvid fogade formulär (*Formulär A*) skall undertecknas av värderingsmännen och så vitt möjligt av djurägaren. Det ena exemplaret skall utgivas till djurägaren och det andra, försett med dennes skriftliga erkännande om mottagandet, av veterinären insändas till Konungens befallningshavande.

42 §.

För utbekommande av ersättning för nedslaktade djur har ägaren att till Konungens befallningshavande i det län, där egendomen är belägen, sist inom ett år från det nedslaktningen skedde, ingiva skriftlig ansökan därom och därvid foga det vid värderingen upprättade värderingsinstrument tillika med vederbörande veterinärs intyg, att de i instrumentet upptagna djur blivit dödade. Länsstyrelsen äger därefter mot kvitto å instrumentet utanordna beloppet att avföras å anslaget för förekommande och hämmande av smittsamma husdjursjukdomar.

43 §.

Där vid förrättning, som i 12 § sägs, kattor, fjäderfä eller andra smådjur dödas, eller vid sådan förrättning eller vid smittrening, som i 4 kap. avses eller av veterinär föreskrives, varor, redskap eller andra föremål förstöras, skall veterinären, där ägaren fordrar ersättning av statsmedel för egendom, som sålunda fränhändes honom, eller ägaren ej är tillstädes, vid förrättningen uppgöra förteckning i två exemplar över de varor m. m., som förstörts, med angivande av deras slag och myckenhet ävensom det värde, veterinären funnit desamma äga.

Är fråga om fjäderfä eller annat matnyttigt djur, skall i förteckningen jämväl angivas, huruvida ägaren kunnat tillgodogöra sig dess värde.

Tillhandahålles arbetare för handräckning, som i 11, 14 och 21 §§ lagen om mul- och klövsjuka omförmäles, skall veterinären, där ersättning begäres, låta upprätta arbetslistor i två exemplar, upptagande de arbetare, som anlitats, den tid, de arbetat, och den dagsverks- eller timpenning, som enligt veterinärens mening bör beräknas för en var av dem.

Av förteckning och arbetslistor, som enligt denna paragraf upprättas, skall ena exemplaret utgivas till ägaren av djuren eller föremålen eller till den, som tillhandahållit arbetskraften, och det andra exemplaret, försett med ägarens underskrift och bevis om dagen för utgivandet, översändas till Konungens befallningshavande.

44 §.

Den, som vill komma i åtnjutande av ersättning för djur, varor eller föremål i fall, som i 43 § avses, eller för handräckning, skall vid talans förlust sist inom två månader från den dag, då förteckning eller arbetslista på sätt i nämnda paragraf sägs blivit till honom utgiven, till Konungens befallningshavande i länet ingiva skriftlig ansökan därom och därvid foga förteckningen eller arbetslistan.

Har förteckning eller arbetslista ej utgivits, skall ansökningen ingivas sist inom ett år från det rätten till ersättning uppstod och vid densamma fogas räkning, innefattande uppgift i de hänseenden, som rörande innehållet av nyssnämnda handlingar stadgas i 43 §.

Med ledning av de inkomna handlingarna prövar och fastställer Konungens befallningshavande ersättningens belopp. Sålunda fastställt belopp äge Konungens befallningshavande därefter mot kvitto utanordna att avföras å anslaget för förekommande och hämmande av smittsamma husdjursjukdomar.

45 §.

Den, som vill komma i åtnjutande av ersättning enligt 25 § 2 eller 4 mom. lagen om mul- och klövsjuka för förlust på grund av förbud att utföra mjölk, skall ingiva skriftlig ansökning därom till Konungens befallningshavande i länet.

Ansökningen skall vid äventyr av talans förlust hava till Konungens

befallningshavande inkommit sist inom två månader från den dag, då förbudet jämlikt 19 § samma lag upphört.

Ansökningen skall innehålla uppgift särskilt rörande

1) sökandens namn och hemvist samt namnet å den egendom, som förklarats smittad av mul- och klövsjuka eller misstänkt för smitta av sådan sjukdom, ävensom socken och län, där egendomen är belägen,

2) antalet nötkreatur, sökanden hade å egendomen, då förklaringen skedde, med särskilt angivande av antalet mjölkande kor, ungdjur och övriga djur,

3) den myckenhet mjölk, som under de fem dagarna närmast före förklaringen av nämnda kreatur producerats,

4) hur mycket därav, som från egendomen avyttrats, det pris, som därvid erhållits, det mejeri, till vilket avyttring må hava skett, ävensom i fall, som i 23 § 4 mom. ovannämnda lag avses, hur den under 3) omförmälda mjölken av sökanden utnyttjats,

5) dagen för misstänktförklaring samt den dag, då egendomen förklarats fri från smitta, eller, i fall, som i nyssnämnda lagrum avses, den dag, från vilken ersättningen eljest av sökanden äskas,

6) den veterinär, som omhänderhaft djurens vård under sjukdomstiden och ombesörjt den slutliga smittreningen, samt

7) beloppet av den ersättning, varpå sökanden gör anspråk.

Ansökningen skall vara åtföljd av intyg, att däri meddelade uppgifter äro riktiga, *dels* av veterinären och föreståndaren för det mejeri, dit mjölken försålt, såvitt uppgifterna kunnat av dem kontrolleras, *dels* ock rörande uppgifterna i övrigt, av två trovärdiga personer i orten.

Har mjölken ej försålt till mejeri, bifoge sökanden bevis angående den myckenhet, han under de fem dagarna närmast före smittförklaringen från gården försålt.

Ansökningen skall vara avfattad enligt härvid fogade formulär (*Formulär B*). Blanketter till formuläret skola tillhandahållas av vederbörande landsfiskal och kommunalnämndens ordförande.

46 §.

Vill någon i annat fall, än i 45 § avses, framställa anspråk på ersättning enligt 23 § 4 mom. lagen om mul- och klövsjuka, göre ansökan därom hos Konungens befallningshavande sist inom två månader från det åtgärd vidtogs, varpå anspråket grundas. Ansökningen skall göras skriftligt och innehålla uppgift om den skada, varför ersättning äskas, den åtgärd, som vållat skada, och de omständigheter, sökanden vill till stöd för ansökningen åberopa. Vid ansökningen skall fogas intyg av två trovärdiga män, att de i densamma lämnade uppgifter äro riktiga.

47 §.

Finner Konungens befallningshavande vid granskning av inkommen ansökning viss uppgift däri kräva ytterligare bevis, eller finner Konun-

gens befallningshavande eljest utredning utöver den, ansökningshandlingarna innehålla, erforderlig, och kan sådant bevis eller sådan utredning ej annorledes införskaffas, må Konungens befallningshavande förelägga sökanden att inom viss tid, högst fjorton dagar, inkomma därmed.

Sökanden är ock pliktig, där Konungens befallningshavande så påfordrar, att personligen inställa sig inför Konungens befallningshavande för lämnande av de upplysningar, som kunna för prövning av ansökan finnas erforderliga.

48 §.

Med ledning av inkomna ansökningshandlingar och jämlikt 47 § förebragt utredning prövar och fastställer Konungens befallningshavande beloppet av den ersättning, ansökning avser. Sålunda fastställt belopp äger Konungens befallningshavande därefter mot kvitto utanordna att avföras å anslaget för förekommande och hämmande av smittsamma husdjursjukdomar.

49 §.

Angående besvär över värdering, som i 38—41 §§ omförmälas, och över Konungens befallningshavandes enligt 48 § meddelade beslut är stadgat i 28 och 29 §§ lagen om mul- och klövsjuka.

50 §.

Genom denna kungörelse upphävas:

Kungl. kungörelsen den 21 november 1924 angående rengöring och desinfektion i vissa fall av automobil, som använts för transport av klövbärande djur (nr 489),

Kungl. kungörelsen den 12 december 1924 angående förbud mot användande i vissa fall av begagnade, från utlandet inkomna säckar (nr 508),

Kungl. kungörelsen den 30 januari 1925 angående förbud mot införande till Gotlands län av klövbärande djur m. m. (nr 12),

punkterna 1—3 i Kungl. kungörelsen den 10 februari 1925 angående *dels* förbud mot införande till och utförande från vissa län av hästar och klövbärande djur m. m., *dels ock* viss eftergift från gällande föreskrifter rörande organtvång vid köttbesiktning (nr 19), samt

Kungl. kungörelsen den 3 april 1925 angående särskild behandling i vissa fall av klövar hos idisslande djur och svin (nr 74).

Denna kungörelse träder i kraft den

1926.

Statistisk redogörelse

angående vissa ekonomiska verkningar av mul- och klövsjukan i Sverige under epizootien hösten 1924—1925.

För att vinna en uppfattning om mul- och klövsjukans ekonomiska verkningar under den pågående epizootien i Sverige hava de sakkunniga inhämtat vissa uppgifter från djurägare, vilkas besättningar smittats av mul- och klövsjuka utan att nedslaktning ägt rum. Uppgifterna hava lämnats genom besvarande av ett utav de sakkunniga uppgjort, här bifogat frågeformulär. Då det ej ansågs nödigt att erhålla uppgifter från samtliga djurägare, utsändes frågeformuläret endast till djurägare inom Malmöhus län. På detta sätt har erhållits ett fömligen rikhaltigt statistiskt material. Det har bearbetats, så vitt angår uppgifter för smittofall under månaderna januari—april. För ungefär 75 procent av de under denna tid smittade besättningarna hava uppgifter lämnats.

Materialet har bearbetats i ändamål att erhålla upplysning om 1) antalet djur, som dött eller nedslaktats i följd av mul- och klövsjuka, 2) nedgången i mjölkproduktion och 3) kostnad och förlust, som i allmänhet uppstått för djurägaren i följd av sjukdomen.

Rörande angivna förhållanden hänvisas till efterföljande tabeller.

Tabell I anger 1) antalet besättningar, för vilka uppgifter erhållits, fördelade i grupper efter besättningarnas storlek, 2) totala djurantalet i samma besättningar, 3) antalet angripna djur, 4) antalet djur, som dött i mul- och klövsjuka, samt dödligheten i procent av antalet angripna djur, 5) antalet djur, som nedslaktats i följd av mul- och klövsjuka, 6) antalet djur, som angripits av juverinflammation, 7) antal djur som kastat, 8) antal djur med kvarbliven efterbörd, 9) antalet djur, som angripits av hjärtlidande, 10) antal djur, som angripits av klövbölder, 11) antal djur, angripna av andra följsjukdomar, varjämte de under 4)—10) angivna förhållanden utmärkas jämväl i procent av antalet angripna djur.

Tabellen innehåller dessutom en redogörelse för gjorda uttalanden angående resultatet av behandling med rekonvalescentserum.

Tabell II anger mjölknedgången från och med 1:a till och med 10:e dagen samt å 20:e och 30:e dagen efter utbrottet, med nedgången uträknad i procent av mjölmängden före utbrottet. Såsom av en jämförelse med tabellerna I och II framgår omfattar tabell II icke alla de besättningar, på vilka uppgifter lämnats. Anledningen därtill är den, att materialet icke hunnit i vidare mån bearbetas. Emellertid ha så många av uppgifterna medtagits, att den i tabellen lämnade redogörelsen får anses giva ett i stort sett riktigt uttryck för de förhållanden, som där behandlas.

Tabell III lämnar en redogörelse för vissa ekonomiska verkningar av mul- och klövsjukan. Den upptager sålunda förlust genom 1) dödsfall bland djur, 2) nödslaktning, 3) hjärtlidande, 4) klövbölder, 5) juverinflammation, 6) kastning, 7) kvarbliven efterbörd och 8) andra följsjukdomar. Förlusten

har i fallet 1) beräknats till djurens fulla värde, enär djurkropparna i sin helhet oskadliggjorts och icke tillvaratagits, i fallet 2) till 50 procent av djurens värde, i fallet 3) till 25 procent, i fallet 4) till 10 procent, i fallet 5) beträffande följsjukdomen 1- eller 2-spenta till 30 procent och vidkommande följsjukdomen 3-spenta till 60 kronor per djur för kor och 50 kronor per djur för kvigor, i fallet 6) till 100 kronor per djur för kor och kvigor, 15 kronor per djur för får och 50 kronor per djur för svin, i fallet 7) till 50 kronor per djur för kor och kvigor och 25 kronor per djur för svin samt i fallet 8) till 25 procent av djurens värde. Den angivna värdeberäkningen har gjorts på grundvalen av omdömen, som uttalats på skilda håll bland veterinärer och lantmän. Till jämförelse angivas de uppgifter som djurägarna själva lämnat om den ekonomiska betydelsen av de upptagna verkningarna av sjukdomen. Det har ansetts lämpligt att utslå samtliga förlusterna på korna, som ju omfatta det ojämförligt största antalet. Förutom de angivna förlusterna hava i djurägarnas uppgifter jämväl upptagits förlust genom djurens avmagring. Detta slag av förlust har icke medtagits i beräkningarna. Ett av skälen härför har varit att dylik förlust ofta åtminstone i någon mån kompenseras i minskade utfodringskostnader.

Tabell IV upptager i sammanställning uppgifter angående kostnad för medicin och veterinär. Att märka är härvid att i de avlämnade uppgifterna icke alltid kunnat med säkerhet skiljas på det ena eller andra slaget av dessa kostnader. Denna omständighet torde förklara, varför kostnad för medicin och veterinär, där de upptagits var för sig, uppgår till större belopp än för de fall, där de i uppgifterna sammanslagits.

Sammandrag av inkomna redogörelser angående mul- och klövsjukan.

Huvudsammandrag t. o. m. den 1 maj.

	Grupp I 1—3 kor	Grupp II 4—10 kor	Grupp III 11—25 kor	Grupp IV 26—50 kor	Grupp V 51—100 kor	Grupp VI över 100 kor	Summa	I % af antale angripna
Antal besättningar.....	282	1,011	656	120	62	14	2,145	—
<i>Totala djurantalet.</i>								
Tjurar över 2 år	4	191	466	170	122	37	990	—
» 1—2 år	7	448	641	147	65	35	1,343	—
Kor	597	7,043	9,923	5,358	4,337	1,687	28,945	—
Kvigor 2—3 år	76	1,247	2,370	1,334	1,099	475	6,601	—
» 1—2 »	149	2,060	3,048	1,555	1,081	370	8,263	—
Ungnöt	134	1,863	2,388	1,029	693	269	6,376	—
Kalvar 14 dag.— ¹ / ₂ år ...	75	1,048	1,367	791	616	225	4,122	—
Spädkalvar under 14 dag.	18	151	198	142	112	38	659	—
Summa nötkreatur	1,060	14,051	20,401	10,526	8,125	3,136	57,299	—
Får	59	766	828	352	563	298	2,866	—
Lamm	33	491	514	179	336	114	1,667	—
Stora svin... ..	326	3,302	4,212	3,035	977	651	12,503	—
Ungsvin	466	4,460	5,774	2,835	1,122	540	15,197	—
Spädgrisar	196	3,766	3,514	1,364	729	470	10,039	—
Summa svin	988	11,528	13,500	7,234	2,828	1,661	37,729	—
<i>Antal angripna djur.</i>								
Tjurar över 2 år	4	190	466	170	122	37	989	—
» 1—2 år	7	447	641	147	65	35	1,342	—
Kor	596	7,037	9,923	5,358	4,337	1,687	28,938	—
Kvigor 2—3 år	76	1,247	2,370	1,334	1,099	475	6,601	—
» 1—2 »	149	2,058	3,048	1,555	1,081	370	8,261	—
Ungnöt	134	1,863	2,388	1,029	693	269	6,376	—
Kalvar 14 dag.— ¹ / ₂ år ...	75	1,041	1,367	791	616	225	4,115	—
Spädkalvar under 14 dag.	18	151	198	142	112	38	659	—
Summa nötkreatur	1,059	14,034	20,401	10,526	8,125	3,136	57,281	—
Får	52	676	773	334	532	295	2,662	—
Lamm	26	446	492	179	309	114	1,566	—
Stora svin	294	2,967	3,848	1,459	843	636	10,047	—
Ungsvin	447	4,033	5,566	2,143	1,007	490	13,686	—
Spädgrisar	184	3,541	3,386	1,326	679	448	9,564	—
Summa svin	925	10,541	12,800	4,928	2,529	1,574	33,297	—
<i>Antal djur, döda i mul- och klövsjuka.</i>								
Tjurar över 2 år	—	1	1	3	4	—	9	0.91
» 1—2 år	—	2	1	1	—	—	4	0.30
Kor	10	40	70	38	45	15	218	0.75
Kvigor 2—3 år	—	5	5	3	3	2	18	0.27
» 1—2 »	—	6	8	5	4	—	23	0.28
Ungnöt ¹ / ₂ —1 år	1	21	32	7	9	—	70	1.10
Kalvar 14 dag.— ¹ / ₂ år ...	10	120	114	61	25	6	336	8.17
Spädkalvar under 14 dag.	6	74	111	57	55	13	316	47.95
Får	—	4	12	4	3	5	28	1.05
Lamm	9	68	62	37	10	3	189	12.07
Stora svin	1	17	25	10	1	2	56	0.56
Ungsvin	6	89	172	52	49	7	375	2.96
Spädgrisar	47	934	918	418	118	48	2,483	25.96

	Grupp I 1—3 kor	Grupp II 4—10 kor	Grupp III 11—25 kor	Grupp IV 26—50 kor	Grupp V 51—100 kor	Grupp VI över 100 kor	Summa	I % av antalet angripna
<i>Antal djur, döda i mul- och klövsjuka (i procent).</i>								
Stallar öfver 2 år	—	0.53	0.21	1.76	3.28	—	—	—
» 1—2 år	—	0.45	0.16	0.68	—	—	—	—
Kor	1.68	0.57	0.60	0.71	1.04	0.89	—	—
Stallar 2—3 år	—	0.40	0.21	0.22	0.27	0.42	—	—
» 1—2 »	—	0.29	0.26	0.32	0.37	—	—	—
Stagnöt $\frac{1}{2}$ —1 år	0.75	1.27	1.34	0.68	1.30	—	—	—
Stallar 14 dag.— $\frac{1}{2}$ år ...	13.33	11.53	8.34	7.71	4.06	2.67	—	—
Städkalvar under 14 dag. år	33.33	49.01	56.06	40.14	49.11	34.21	—	—
Stallar	—	0.59	1.55	1.20	0.56	1.69	—	—
Stallar	27.37	15.25	12.60	20.67	3.24	2.63	—	—
Stallar svin	0.34	0.57	0.65	0.69	0.12	0.31	—	—
Stallar svin	1.34	2.21	3.09	2.93	4.87	1.43	—	—
Städkgrisar	25.54	26.38	29.78	31.52	17.38	10.71	—	—
<i>Antal djur, som måste nedslaktas.</i>								
Stallar öfver 2 år	1	2	5	1	2	—	11	1.11
» 1—2 år	—	2	1	—	—	—	3	0.22
Kor	5	40	102	34	34	16	231	0.80
Stallar 2—3 år	—	1	7	1	—	—	9	0.14
» 1—2 »	—	2	1	2	—	—	5	0.06
Stagnöt $\frac{1}{2}$ —1 år	—	1	1	—	1	—	3	0.05
Stallar 14 dag.— $\frac{1}{2}$ år ...	—	6	1	—	—	—	7	0.17
Städkalvar under 14 dag. år	—	2	—	6	1	—	9	1.37
Stallar	—	2	3	2	—	—	7	0.26
Stallar	—	—	—	—	—	—	—	—
Stallar svin	3	7	14	4	1	—	29	0.29
Stallar svin	—	11	25	2	—	—	38	0.28
Städkgrisar	—	7	—	2	—	—	9	0.09
<i>Antal djur, som måste nedslaktas (i procent).</i>								
Stallar öfver 2 år	25.00	1.05	1.31	0.59	1.64	—	—	—
» 1—2 år	—	0.45	0.16	—	—	—	—	—
Kor	0.84	0.57	1.03	0.63	0.78	0.95	—	—
Stallar 2—3 år	—	0.08	0.29	0.07	—	—	—	—
» 1—2 »	—	0.10	0.03	0.13	—	—	—	—
Stagnöt $\frac{1}{2}$ —1 år	—	0.05	0.04	—	0.14	—	—	—
Stallar 14 dag.— $\frac{1}{2}$ år ...	—	0.58	0.07	—	—	—	—	—
Städkalvar under 14 dag. år	—	1.32	—	4.23	0.89	—	—	—
Stallar	—	0.30	0.39	0.60	—	—	—	—
Stallar	—	—	—	—	—	—	—	—
Stallar svin	1.02	0.24	0.36	0.27	0.12	—	—	—
Stallar svin	—	0.27	0.45	0.09	—	—	—	—
Städkgrisar	—	0.20	—	0.15	—	—	—	—
<i>Antal djur, som angreps av juverinflammation.</i>								
Stallar: dogo	—	7	16	5	1	1	30	0.10
blevo 2-sp.	2	49	89	37	40	15	232	0.80
blevo 3-sp.	6	157	255	123	86	21	648	2.24
utan men	9	147	296	233	231	73	989	3.42
Stallar: dogo	—	—	—	—	—	—	—	—
blevo 2-sp.	2	—	1	2	2	—	7	0.11
blevo 3-sp.	6	4	11	2	3	—	26	0.39
utan men	10	4	11	1	—	—	26	0.39

	Grupp I 1—3 kor	Grupp II 4—10 kor	Grupp III 11—25 kor	Grupp IV 26—50 kor	Grupp V 51—100 kor	Grupp VI över 100 kor	Summa	I % antal angrip
<i>Antal djur, som angreps av juverinflammation (forts.).</i>								
Tackor: dogo	—	—	—	—	—	—	—	—
båda halv. skadade	—	—	—	—	1	—	1	—
ena halv. skadade utan men	1	—	—	—	—	—	1	—
Suggor: dogo	—	—	—	1	—	—	1	—
höggrad. skadade	—	1	—	—	—	—	1	—
mindre skadade utan men	—	—	2	—	—	—	2	—
<i>Antal djur, som kastade.</i>								
Kor: t. o. m. 4:e mån....	2	11	31	34	14	4	96	0.3
4:e—6:e mån.	—	15	50	38	20	5	128	0.4
6:e—9:e »	9	81	120	64	64	12	350	1.2
Kvigor: t. o. m. 4:e mån.	2	5	4	1	—	—	12	0.1
4:e—6:e mån. ..	—	5	8	1	10	—	24	0.3
6:e—9:e »	—	2	3	3	3	4	15	0.2
Tackor: t. o. m. 2:a mån.	—	—	—	—	—	—	—	—
2:a—5:e mån. ..	—	7	12	4	—	—	23	—
Suggor: t. o. m. 2:a mån.	—	3	—	4	—	—	7	—
2:a—4:e mån. ...	—	8	10	2	1	—	21	—
<i>Antal djur med kvarbliven efterbörd.</i>								
Kor	13	166	291	170	138	34	812	2.8
Kvigor	1	4	4	7	8	3	27	0.4
Tackor	—	—	—	—	—	—	—	—
Suggor	—	—	2	—	—	—	2	—
<i>Antal djur, som angreps av hjärtlidande.</i>								
Tjurar över 2 år: angr. ¹	—	1	2	4	—	1	8	0.3
dogo	—	—	—	1	1	—	2	0.2
» 1—2 år: angr. ...	—	—	1	—	—	—	1	0.2
dogo	—	1	—	—	—	—	1	0.2
Kor: angr.	1	31	65	33	18	16	164	0.5
dogo	3	16	17	3	8	1	48	0.3
Kvigor 2—3 år: angr. ...	—	6	7	2	—	—	15	0.2
dogo	—	1	—	—	1	—	2	0.2
» 1—2 » angr. ...	—	3	—	—	—	—	3	0.2
dogo	—	1	1	—	4	—	6	0.2
Ungnöt: angr.	—	4	—	9	—	—	13	0.3
dogo	—	6	1	—	9	—	16	0.2
Kalvar 14 d.— ¹ / ₂ år: angr.	—	—	—	6	—	—	6	0.2
dogo	4	14	9	—	3	—	30	0.3
Spädkalv. u. 14 dag: angr.	—	2	—	4	—	—	6	0.2
dogo	—	3	5	—	4	1	13	1.4
Får: angr.	—	—	—	—	—	—	—	—
dogo	—	1	—	—	—	—	1	0.2
Lamm: angr.	—	—	—	—	—	—	—	—
dogo	—	3	2	—	3	—	8	0.3
Stora svin: angr.	—	1	—	—	—	—	1	0.2
dogo	—	1	4	—	—	1	6	0.2
Ungsvin: angr.	—	6	3	—	—	—	9	0.2
dogo	—	5	9	—	42	—	56	0.3
Spädgris: angr.	—	—	—	—	—	—	—	—
dogo	—	—	20	—	7	1	28	0.3

¹ angr. = angreps utan dödlig utgång.

	Grupp I 1-3 kor	Grupp II 4-10 kor	Grupp III 11-25 kor	Grupp IV 26-50 kor	Grupp V 51-100 kor	Grupp VI över 100 kor	Summa	I % av antalet angripna
<i>Antal djur angripna av klövbölder.</i>								
Tjurar över 2 år	—	13	25	13	9	1	61	6.17
» 1-2 år	—	10	5	1	4	1	21	1.56
Kor	25	147	207	292	151	21	843	2.91
Kvigor 2-3 år	—	13	26	19	23	—	81	1.23
» 1-2 »	3	22	7	1	—	—	33	0.40
Ungnöt:	2	11	—	3	—	—	16	0.25
Kalvar 14 dag.—1/2 år ...	—	—	—	—	—	—	—	—
Spädkalvar under 14 dag. år	—	—	—	—	—	—	—	—
Lamm	—	—	—	—	—	—	—	—
Stora svin	2	1	9	31	—	30	73	0.73
Ungsvin	12	40	22	27	—	41	142	1.04
Spädgrisar	—	38	—	—	—	—	38	0.40
<i>Antal djur, angripna av andra följdsjukdomar.</i>								
Tjurar över 2 år: angr. ...	—	3	4	—	4	—	11	1.11
dogo ...	—	—	—	—	—	1	1	0.10
» 1-2 år: angr. ...	—	1	3	—	—	—	4	0.30
dogo ...	—	—	1	—	—	—	1	0.07
Kor: angr.	6	104	123	49	29	1	312	1.08
dogo	—	10	3	16	8	—	37	0.13
Kvigor 2-3 år: angr. ...	—	8	5	—	—	—	13	0.20
dogo ...	—	—	—	—	—	—	—	—
» 1-2 » angr. ...	—	3	—	—	—	—	3	0.04
dogo ...	—	—	—	—	—	—	—	—
Ungnöt: angr.	—	4	2	—	—	—	6	0.09
dogo	—	—	—	—	—	—	—	—
Får: angr.	—	1	—	—	—	—	1	0.04
dogo	—	3	—	—	—	—	3	0.11
Stora svin: angr.	1	2	15	—	—	—	18	0.18
dogo	—	2	1	1	—	—	4	0.04
Ungsvin: angr.	—	18	24	9	—	25	76	0.56
dogo	—	14	—	—	—	—	14	0.10
<i>Resultat av behandling med rekonvalescentserum.</i>								
Tjurar ö. 2 år: gott.....	—	17	64	31	21	6	139	—
dål.	—	1	6	4	2	1	14	—
ej påvisb.	—	3	13	16	8	3	43	—
» 1-2 år: gott	—	49	121	19	26	19	234	—
dål.	—	6	6	16	—	8	36	—
ej påvisb.	—	12	3	7	—	—	22	—
Kor: gott.....	11	175	210	93	190	—	679	—
dål.	—	11	21	12	9	—	53	—
ej påvisb.	2	15	44	45	6	7	119	—
Kvigor 2-3 år: gott	6	146	311	192	225	106	986	—
dål.	—	16	3	8	—	—	27	—
ej påvisb.	1	11	47	41	—	—	100	—
» 1-2 » gott	16	515	859	546	388	174	2,498	—
dål.	—	8	24	16	5	10	63	—
ej påvisb.	2	36	72	109	25	—	244	—
Ungnöt: gott	39	752	1,093	608	438	134	3,064	—
dål.	1	17	13	7	5	9	52	—
ej påvisb.	—	39	46	94	72	36	287	—

	Grupp I 1—3 kor	Grupp II 4—10 kor	Grupp III 11—25 kor	Grupp IV 26—50 kor	Grupp V 51—100 kor	Grupp VI över 100 kor	Summa	I % antal angrip
<i>Resultat vv behandling med rekonvalescentserum (forts.).</i>								
Kalvar: gott	24	485	770	513	324	125	2,241	—
då.	1	16	22	19	8	10	76	—
ej påvisb.	2	11	18	31	74	42	178	—
Spädkalvar: gott	4	48	79	62	55	19	267	—
då.	—	1	15	2	23	6	47	—
ej påvisb.	—	—	2	9	10	4	25	—
Får: gott	2	31	20	2	9	—	64	—
då.	—	1	—	—	—	—	1	—
ej påvisb.	—	—	—	2	—	—	2	—
Lamm: gott	4	128	116	32	242	9	531	—
då.	—	1	—	—	10	—	11	—
ej påvisb.	—	—	—	—	—	—	—	—
Stora svin: gott	8	212	182	61	75	12	550	—
då.	—	2	2	11	6	—	21	—
ej påvisb.	—	28	54	—	2	33	117	—
Ungsvin: gott	107	947	1,151	611	259	12	3,087	—
då.	—	34	28	130	2	—	194	—
ej påvisb.	2	30	24	21	30	98	205	—
Spädgrisar; gott	85	1,501	1,496	504	461	245	4,292	—
då.	1	109	143	109	17	10	389	—
ej påvisb.	—	65	81	37	11	37	231	—
<i>Sammanlagda värdet enligt ägarens uppgifter.</i>								
Tjurar över 2 år	2,050	81,165	267,520	136,900	126,400	41,400	655,435	—
» 1—2 år	1,600	114,950	234,605	57,900	38,600	51,700	499,355	—
Kor	174,680	2,633,605	4,063,200	2,264,400	1,938,300	859,530	11,933,715	—
Kvigor 2—3 år	19,425	363,455	801,370	448,750	387,025	198,175	2,218,200	—
» 1—2 »	31,275	408,890	671,710	346,200	252,900	113,300	1,824,275	—
Ungnöt	12,825	232,175	33,120	62,775	96,225	64,570	501,690	—
Kalvar	3,765	76,360	110,945	60,755	53,170	31,860	336,855	—
Spädkalvar	290	3,230	5,420	5,280	3,465	1,570	19,255	—
Får	1,635	41,755	35,840	11,355	42,185	16,500	149,270	—
Lamm	805	9,545	10,850	3,585	10,330	3,720	38,835	—
Stora svin	24,025	332,645	416,151	222,625	99,901	48,357	1,143,704	—
Ungsvin	15,892	190,474	258,495	85,950	56,015	16,091	622,917	—
Spädgrisar	2,385	51,424	51,168	18,078	12,190	9,025	144,270	—
<i>Värde å döda djur samt värdeminskning.</i>								
Tjurar över 2 år	475	3,710	10,460	3,650	10,575	600	29,470	—
» 1—2 år	—	2,025	13,065	800	—	300	16,190	—
Kor	9,775	10,024	197,008	107,890	99,800	29,875	454,372	—
Kvigor 2—3 år	150	5,440	6,915	3,700	5,250	1,400	22,855	—
» 1—2 »	50	1,505	1,975	3,290	2,000	—	8,820	—
Ungnöt	150	4,540	5,325	1,000	2,090	—	13,105	—
Kalvar	810	9,355	8,365	4,700	1,545	100	24,875	—
Spädkalvar	75	2,245	4,568	2,020	2,230	610	11,748	—
Får	—	550	950	280	675	100	2,555	—
Lamm	130	1,540	1,515	465	590	30	4,270	—
Stora svin	350	3,973	4,484	3,485	2,085	225	14,602	—
Ungsvin	280	3,963	6,900	3,040	3,440	925	18,548	—
Spädgrisar	281	11,320	13,900	4,549	2,245	770	33,065	—

	Grupp I 1—3 kor	Grupp II 4—10 kor	Grupp III 11—15 kor	Grupp IV 26—50 kor	Grupp V 51—100 kor	Grupp VI över 100 kor	Summa	Total
<i>Antal djur för vilka värden angivits</i>								
Storur över 2 år	4	147	353	123	86	25	738	990
» 1—2 år	6	334	500	119	48	29	1,036	1,343
Kor	397	5,340	7,368	3,912	3,061	1,189	21,267	28,945
Storvigor 2—3 år	55	947	1,764	982	741	309	4,798	6,601
» 1—2 »	108	1,569	2,239	1,130	723	264	6,033	8,263
Stagnöt	86	1,400	1,779	752	462	182	4,661	6,376
Stalvar	46	786	972	528	400	168	2,900	4,122
Städskalvar	12	103	131	99	73	22	440	659
Stor	32	529	541	231	389	197	1,919	2,856
Stamm	22	402	404	133	293	109	1,363	1,667
Stora svin	197	2,438	3,077	2,608	738	371	9,429	12,503
Stingsvin	321	3,240	4,257	2,254	874	238	11,184	13,197
Städgrisar	121	2,820	2,653	1,104	624	297	7,916	10,039
							Medelpris för samtliga djur, för vilka värden angivits	
<i>Medelpris per djur i olika grupper</i>								
Storur över 2 år	513	552	758	1,113	1,470	1,656	888	
» 1—2 år	267	344	469	487	804	1,783	482	
Kor	440	493	551	579	633	723	561	
Storvigor 2—3 år	353	384	454	457	522	641	462	
» 1—2 »	290	261	300	306	350	429	302	
Stagnöt	149	166	186	83	208	355	108	
Stalvar	82	97	114	115	133	190	116	
Städskalvar	24	31	41	53	47	71	44	
Stor	51	79	66	49	108	84	78	
Stamm	37	24	27	27	35	34	28	
Stora svin	122	136	135	85	135	130	121	
Stingsvin	50	59	61	38	64	68	56	
Städgrisar	20	18	19	16	20	30	19	

Sammanställning av djurägares uppgifter angående mjölkavkast-

Grupp	Antal kor	T o t a l a m j ö l k m ä n g d e n							
		Tiden närmast före utbrottet	U n d e r s j u k d o m s -						
			1:a dagen	2:a dagen	3:e dagen	4:e dagen	5:e dagen	6:e dagen	7:e dagen
VI	1,476	14,806	13,749	13,001	12,135	11,454	10,940	10,129	9,609
V	3,259	33,988	32,091	29,646	27,196	24,646	22,143	20,571	19,928
IV	2,113	23,462	21,425	19,643	17,722	16,077	14,914	14,218	13,962
III	2,237	24,818	22,690	21,086	19,199	17,373	11,546	15,052	14,516
II	899	9,427	8,283	7,530	6,543	5,808	5,196	4,891	4,729
I	53	615	520	502	425	368	344	318	307
	10,037	107,116	98,758	91,408	83,220	75,726	65,083	65,179	61,051
i % av mängden före utbrottet			92.197	85.335	77.691	70.695	60.759	60.849	56.995
i % av mängden före utbrottet									
VI.....			92.523	87.489	81.662	77.079	73.620	68.163	64.663
V.....			94.418	87.225	80.016	72.514	65.149	60.524	58.632
IV.....			91.318	82.955	75.535	68.524	63.567	60.600	59.509
III.....			91.425	84.962	77.358	70.001	46.522	60.649	58.489
II.....			81.864	79.877	69.407	61.610	55.118	51.883	50.164
I.....			84.553	81.626	69.106	59.838	55.935	51.707	49.919

Tabell II.

ningen före, under och efter mul- och klövsjukans utbrott.

p e r d a g i k g.					U t f o r d r i n g e n			Medlem i kontroll- fören.
s t a d i e t			20:e dagen efter ut- brottet	30:e dagen efter ut- brottet	ökad	minskad	uppgift saknas	
8:e dagen	9:e dagen	10:e dagen						
9,442	9,193	9,142	10,440	11,459	—	1	11	12
19,516	19,464	20,043	24,405	26,913	—	1	44	41
13,918	13,843	14,091	16,898	18,672	—	2	59	52
14,305	14,351	14,496	17,806	20,425	—	—	136	65
4,684	4,752	4,884	6,717	7,528	—	—	129	11
304	305	305	417	507	—	—	22	—
62,169	61,908	62,961	76,683	85,504	—	4	401	181
58.039	57.795	58.778	71.589	79.824				
63.540	61.864	61.521	70.256	77.719				
57.420	57.267	58.971	71.805	79.184				
59.321	59.002	60.059	72.023	79.584				
57.639	57.824	58.396	71.746	82.298				
49.687	50.408	51.809	71.253	79.856				
49.431	49.594	49.594	67.805	82.439				

	Totala antalet angripna djur	Döda djur			Nedslaktade djur		
		Antal	Medelpris	Summa värde	Antal	Värde-minskning per st. 50 %	Summa kr.
<i>Nötkreatur.</i>							
Tjurar över 2 år	989	9	888	7,992	11	444	4,884
» 1—2 år	1,342	4	482	1,928	3	241	723
Kor	28,938	218	561	122,298	231	281	64,911
Kvigor 2—3 år	6,601	18	462	8,316	9	231	2,079
» 1—2 »	8,261	23	302	6,946	5	151	755
Ungnöt	6,376	70	108	7,560	3	54	162
Kalvar	4,115	336	116	38,976	7	58	406
Spädkalvar	659	316	44	13,904	9	22	198
Får	2,662	28	78	2,184	7	39	279
Lamm	1,566	189	28	5,292	—	—	—
<i>Svin.</i>							
Stora svin	10,047	56	121	6,786	29	61	1,769
Ungsvin	13,686	375	56	21,000	38	28	1,064
Spädgrisar	9,564	2,483	19	47,177	9	10	90
Summa kronor				290,349			77,320
Medeltal per ko				10.04			2.67

	Totala antalet angripna djur	Kastning		
		Antal	Värde-minskning per st.	Summa kr.
<i>Nötkreatur.</i>				
Tjurar över 2 år	989	—	—	—
» 1—2 år	1,342	—	—	—
Kor	28,938	574	100	57,400
Kvigor 2—3 år	6,601	51	100	5,100
» 1—2 »	8,261	—	—	—
Ungnöt	6,376	—	—	—
Kalvar	4,115	—	—	—
Spädkalvar	659	—	—	—
Får	2,662	23	15	345
Lamm	1,566	—	—	—
<i>Svin.</i>				
Stora svin	10,047	28	50	1,400
Ungsvin	13,686	—	—	—
Spädgrisar	9,564	—	—	—
Summa kronor				64,245
Medeltal per ko				2.22

Tabell III.

Angripna av hjärtlidande			Klövbölder			Juverinflammationer							
Antal	Värde- minskning per st. 25 %	Summa kr.	Antal	Värde- minskning per st. 10 %	Summa kr.	1- och 2-spenta			3-spenta			Summa kr.	
						Antal	Värde- minskning per st. 30 %	Summa kr.	Antal	Värde- minskning per st.	Summa kr.		
8	222	1,776	61	90	5,490	—	—	—	—	—	—	—	—
1	120	120	21	50	1,050	—	—	—	—	—	—	—	—
164	140	22,960	843	60	50,580	232	170	39,440	648	60	38,880	78,320	—
15	116	1,740	81	50	4,050	7	140	980	26	50	1,300	2,280	—
3	76	228	33	30	990	—	—	—	—	—	—	—	—
13	27	351	16	10	160	—	—	—	—	—	—	—	—
6	29	174	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	11	66	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	2	25	50	—	—	—	—	50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	30	30	73	15	1,095	2	40	80	—	—	—	—	80
9	14	126	142	6	852	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	38	2	76	—	—	—	—	—	—	—	—
		27,571			64,343			40,550			40,180	80,730	
		0.95			2.23			1.40			1.39	2.79	

Kvarbliven efterbörd			Andra följsjukdomar			Summa förlust kr.	Enligt ägarnes uppgifter	
Antal	Värde- minskning per st.	Summa kr.	Antal	Värde- minskning per st. 25 %	Summa kr.		Antal djur med angivet värde	Beräknad förlust kr.
—	—	—	11	222	2,442	22,584	738	29,470
—	—	—	4	120	480	4,301	1,036	16,190
812	50	40,600	312	140	43,680	480,749	21,267	454,372
27	50	1,350	13	116	1,508	26,423	4,798	22,855
—	—	—	3	76	228	9,147	6,033	8,820
—	—	—	6	27	162	8,395	4,661	13,105
—	—	—	—	—	—	39,556	2,900	24,875
—	—	—	—	—	—	14,168	440	11,748
—	—	—	1	20	20	2,878	1,919	2,555
—	—	—	—	—	—	5,292	1,363	4,270
2	25	50	18	30	540	11,740	9,429	14,602
—	—	—	76	14	1,064	24,106	11,184	18,548
—	—	—	—	—	—	47,343	7,619	33,065
		42,000			50,124	696,682		654,475
		1.45			1.73	24.08		30.77

Tabell IV.

Kostnad för medicin (där den upptagits särskild).

	Antal besättningar	Inom dessa besättningar, antal			Totalkostnad för medicin	Kostnad per	
		nöt	får	svin		besättning	nötkreatur
Grupp I.....	70	247	27	186	645.94	9.23	2.62
» II.....	312	4,514	373	3,310	6,549.64	20.99	1.45
» III.....	223	7,045	315	4,415	9,125.26	40.92	1.30
» IV.....	45	3,110	140	1,399	3,717.68	82.62	1.20
» V.....	20	2,708	489	659	4,429.07	221.45	1.64
» VI.....	4	813	89	70	841.04	210.26	1.03
Summa	674	18,437	1,433	10,039	31,308.63	—	—
Medeltal	—	—	—	—	—	46.45	1.70

Kostnad för veterinär (där den upptagits särskild).

	Antal besättningar	Inom dessa besättningar, antal			Totalkostnad för medicin	Kostnad per	
		nöt	får	svin		besättning	nötkreatur
Grupp I.....	26	97	3	74	518.00	19.92	5.34
» II.....	156	2,268	164	1,554	4,426.90	26.33	1.95
» III.....	94	2,764	179	1,710	3,211.30	34.16	1.16
» IV.....	19	1,276	61	686	1,129.30	59.44	0.89
» V.....	10	1,425	113	265	1,041.50	104.15	0.79
» VI.....	1	220	13	2	210.00	210.00	0.95
Summa	306	8,050	533	4,291	10,537.00	—	—
Medeltal	—	—	—	—	—	34.43	1.31

Sammanlagd veterinär- och medicinkostnad (där dessa slag av kostnader upptagits i ett gemensamt belopp).

	Antal besättningar	Inom dessa besättningar, antal			Totalkostnad för medicin	Kostnad per	
		nöt	får	svin		besättning	nötkreatur
Grupp I.....	110	435	43	440	2,541.43	23.10	5.34
» II.....	395	5,423	503	4,353	15,763.79	39.90	2.91
» III.....	214	6,637	403	4,285	14,801.31	69.17	2.23
» IV.....	42	2,881	184	1,590	5,023.28	119.60	1.74
» V.....	20	2,361	136	994	3,948.35	197.42	1.67
» VI.....	4	961	282	386	1,382.84	345.71	1.44
Summa	785	18,698	1,551	12,048	43,461.00	—	—
Medeltal	—	—	—	—	—	55.36	2.30

Statens offentliga utredningar 1925

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättskipning. Fångvård.

- Utkast till ändrad lydelse av vissa paragrafer i kungl. stadgan den 22 juni 1920 med vissa föreskrifter ang. domsagornas förvaltning. [14]
Förberedande utkast till strafflag. Förfalskningsbrotten. [22]
Förslag till lag om dödande av förkommen handling m. m. [25]
Förslag till lag om galds betalning genom penningars aedsättande i allmänt förvar. [26]
Betänkande och förslag rörande ändring i strafflagens bestämmelser om preskription av straff. [28]

Statsförvaltning. Allmän statsförvaltning.

- Byggnadsstyrelsesakkunnigas betänkande angående omorganisation av byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå m. m. [13]
Betänkande ang. ordnandet av statens byggnadsverksamhet inom Stockholm. [15]
Förslag till löaereglering för landsfogdar och landsfiskaler m. m. [23]
1921 års pensionskommittés betänkande. 4. Betänkande med förslag till militär tjänstepensionslag. [24]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

- Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 31. Den svenska tvättmedelsindustrin. [2]
9. Den svenska skoindustrin. [3] 30. Den svenska cementindustrin. [4] 32. Den svenska porslinsindustrin. [5] 33. Tryckeri- och pappersförädlingsindustri i Sverige. [6]
Betänkande med förslag till grunder för avsättning till de affärsdrivande verkens förnyelsefonder m. m. [9]
Förslag till förordning ang. statlig inkomst- och förnögenhetsskatt. [10]
Betänkande angående omorganisation av taxeringsvärendet. [27]
Om vägbeskatningens ordnande. [31]
Den kommunala skattoutjämnningen. [35]

Politi.

Socialpolitik.

- Det svenska skogsbrukets förutsättningar och historia. [1]
Sveriges enskilda skogar. [12]
Konsumtkooperationen i Sverige. [16]
Betänkande med förslag till motverkande av arbetslöshet genom anordnande av allmänna arbeten. [29]
Studier rörande industriell demokrati i Norge, England, Tjeckoslovakien och Österrike. [30]
Betänkande med förslag till reviderad lag om arbetarskydd. [34]

Hälsa- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

- Betänkande betr. vattenfallsstyrelsens landsbygdstaxor m. m. [18]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

- Utredning rörande fiskerättsförhållandena vid rikets kuster. Del 1. [19] Del 2. [20]
Utredningar och förslag ang. inrättande av fasta försöksgårdar. [32]
Åtgärder för bekämpande av mul- och klövsjukan. [38]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

- Omorganisation av väg- och vattenbyggnadsväsendet. [33]
Omorganisation av väg- och vattenbyggnadskären. [37]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

- Betänkande med utredning och förslag angående socialförsäkringens organisation. [8]
Förslag till lag om försäkringsavtal. [21]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

- Utredning av vissa frågor rörande privatläroverken. [1]
Förbättrad pensionering från prästerskapets änke- och pupillkassa m. m. [36]

Försvarsväsen.

- Underofficerssakkunnigas yttrande och förslag. [7]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

- Betänkande rörande det s. k. Genèveprotokollet ang. avgörande på fredlig väg av internationella tvister. [17]